

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

ΣΧΟΛΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Μεταπτυχιακό πρόγραμμα

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

*Η Συμβολή των Προστατευόμενων Περιοχών στην Τουριστική
Ανάπτυξη. Η Περίπτωση του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου*

Μιχαήλ Αμοιρίδης

Επιβλέπων Καθηγητής
Γαρύφαλος Αραμπατζής

Αύγουστος, 2017

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
ΣΧΟΛΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η Συμβολή των Προστατευόμενων Περιοχών στην Τουριστική Ανάπτυξη.
Η Περίπτωση του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου

Μιχαήλ Αμοιρίδης

Επιβλέπων Καθηγητής
Γαρυφαλλος Αραμπατζής

Αύγουστος, 2017

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	iv
Περίληψη	v
Summary	vii
Πίνακες/Διαγράμματα.....	ix
Κεφάλαιο Πρώτο.....	1
Εισαγωγή.....	1
1.1 Προστατευόμενες Περιοχές	1
1.2 Ο ρόλος των προστατευόμενων περιοχών	3
1.2.1. Κλιματική Αλλαγή	3
1.2.2. Διατήρηση Βιοποικιλότητας	4
1.2.3. Ιστορία-Πολιτισμός.....	5
1.2.4. Νερό	5
1.2.5. Ανθρώπινη υγεία και ευημερία	6
1.2.6. Οικονομική ευημερία & φτώχεια.....	6
1.3 Τουρισμός	7
1.3.1. Περιβαλλοντικές επιπτώσεις τουρισμού	7
1.3.2. Βιώσιμος τουρισμός.....	9
1.4. Χρησιμότητα της έρευνας.....	10
1.5. Πρωτοτυπία της έρευνας.....	11
1.6. Το πρόβλημα της έρευνας.....	12
1.6.1. Σκοπός και Στόχοι.....	13
Κεφάλαιο Δεύτερο	16
Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	16
2.1 Εισαγωγή.....	16
2.2 Προστατευόμενες Περιοχές & Τουρισμός.....	16
2.2.1 Κίνητρα Τουρισμού σε Προστατευόμενες Περιοχές	16
2.2.2 Προστατευόμενες Περιοχές και Ανάπτυξη Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού.....	19
2.2.3. Προστατευόμενες Περιοχές και Ανάπτυξη Βιώσιμου Τουρισμού.....	22
2.2.4. Ευεργετικές & Αρνητικές Επιδράσεις του Τουρισμού στις Προστατευόμενες Περιοχές ...	30
2.3. Προστατευόμενες Περιοχές στην Ελλάδα και Τουρισμός.....	34
2.4. Εθνικός Δρυμός Ολύμπου.....	44
2.4.1. Δομή -Έκταση	44
2.4.2. Ζώνες Προστασίας.....	45

2.4.3. Πανίδα	48
2.4.4. Βλάστηση και Χλωρίδα	49
2.4.5. Γεωλογία -Μορφολογία	51
2.4.6. Φορέας Διαχείρισης - Θεσμικό Πλαίσιο	52
2.4.7. Τουρισμός	55
2.5. Συμπεράσματα	59
Μεθοδολογία της Έρευνας.....	60
3.1. Σκοπός της έρευνας.....	60
3.1.1. Επιλογή του θέματος.....	60
3.2. Ερευνητικά ερωτήματα	61
3.2.1. Επιμέρους ερευνητικοί στόχοι	62
3.3. Ερευνητική περιοχή	62
3.3.1. Επιλογή δείγματος.....	63
3.4. Θεωρητικό πλαίσιο έρευνας.....	63
3.5. Σχεδιασμός και ανάπτυξη του ερευνητικού εργαλείου	64
3.5.1. Περιγραφή δομής ερωτηματολογίου.....	65
3.5.2. Αξιοπιστία και εγκυρότητα	66
3.6. Διεξαγωγή της έρευνας	67
3.6.1. Συλλογή δεδομένων και εφαρμογή στην ερευνητική διαδικασία	68
3.6.2. Περιορισμοί της έρευνας.....	68
Κεφάλαιο Τέταρτο	69
Αποτελέσματα Έρευνας	69
4.1 Περιγραφή Δείγματος	69
4.2. Μεθοδολογία-Στατιστική-Επεξεργασία.....	70
4.3. Αποτελέσματα Περιγραφικής Στατιστικής	71
4.3.1. Δημογραφικά Στοιχεία	71
4.4. Αποτελέσματα Επαγωγικής Στατιστικής	120
4.4.1. Εξέταση Κανονικότητας Μεταβλητών	120
4.4.2. Εξέταση Δημογραφικών Παραγόντων.....	120
4.4.3. Συσχετίσεις.....	123
4.4.4. Συμπεράσματα	126
Κεφάλαιο Πέμπτο.....	127
Συζήτηση -Συμπεράσματα - Εισηγήσεις.....	127
5.1. Συζήτηση.....	127
5.2. Συμπεράσματα.....	129
5.3. Εισηγήσεις.....	131
Βιβλιογραφία.....	135
Παράρτημα Α.....	1

Παράρτημα Β 1
Παράρτημα Γ..... 1

Ευχαριστίες

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Διαχείριση και Προστασία Περιβάλλοντος, του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους, όσους με βοήθησαν και συμπαραστάθηκαν κατά την εκπόνηση και ολοκλήρωση της.

Τον επιβλέποντα καθηγητή Δρ. Γαρύφαλλο Αραμπατζή για την υπόδειξη, επιστημονική καθοδήγηση, τις εποικοδομητικές συμβουλές, την ενθάρρυνση και ενίσχυση που προσέφερε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Πατέρα μου και την Μητέρα μου, για την υποστήριξη τους σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Αφιερωμένη στην Μητέρα μου ...

Η εκπαίδευση είναι η αναντικατάστατη προϋπόθεση για να γίνουμε ικανοί να αντιμετωπίσουμε τα περιβαλλοντικά ζητήματα με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Agenda 2.1

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της συμβολής των προστατευόμενων περιοχών στην τουριστική ανάπτυξη. Το θέμα διερευνάται τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε εμπειρικό επίπεδο. Σε θεωρητικό επίπεδο, μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης της διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας, καταγράφεται αρχικά το θεωρητικό πλαίσιο γύρω από τις προστατευόμενες περιοχές, όπως ο ορισμός τους και ο ρόλος τους στην προστασία του περιβάλλοντος. Τα θέματα που συζητούνται στο πλαίσιο αυτό, είναι η συμβολή τους στην επιβράδυνση της κλιματικής αλλαγής, στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, στη διατήρηση της ιστορίας και του πολιτισμού, στην παροχή πόσιμου νερού υψηλής ποιότητας και γενικά στη διατήρηση της ανθρώπινης υγείας, αλλά και της οικονομικής ευημερίας. Κατόπιν διερευνάται σε βάθος η σύνδεση του τουρισμού και των προστατευόμενων περιοχών. Πιο συγκεκριμένα μελετώνται τα κίνητρα των επισκεπτών στις περιοχές αυτές, η ανάπτυξη βιώσιμων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές, και οι ευεργετικές αλλά και αρνητικές επιδράσεις της τουριστικής ανάπτυξης στις προστατευόμενες περιοχές. Στη συνέχεια εστιάζουμε στην περίπτωση των προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα. Θέματα που είναι σημαντικά για τη χώρα μας και μελετώνται στο κεφάλαιο αυτό είναι η έλλειψη ενός σαφούς διαχειριστικού πλαισίου για τις προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα, και ο τρόπος με τον οποίο αυτή η έλλειψη επηρεάζει την ικανοποίηση των επισκεπτών στις περιοχές αυτές.

Τα αποτελέσματα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης υποδεικνύουν ότι οι βιώσιμες μορφές τουρισμού αποτελούν την καταλληλότερη μορφή τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές και μπορούν να αποφέρουν σημαντικά οφέλη στους κατοίκους των ευρύτερων περιοχών.

Σε εμπειρικό επίπεδο πραγματοποιήθηκε πρωτογενής έρευνα σε 121 επισκέπτες στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, την πρώτη περιοχή στην Ελλάδα που χαρακτηρίστηκε νομοθετικά, ως προστατευόμενη το 1938, με σκοπό τη διερεύνηση των επιπέδων ικανοποίησης των επισκεπτών του Δρυμού, σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής της προστατευόμενης περιοχής αλλά και με τα χαρακτηριστικά των παρεχόμενων υπηρεσιών. Πιο αναλυτικά διερευνήθηκε το προφίλ των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, οι απόψεις τους για τα φυσικά και τεχνητά χαρακτηριστικά του και για τις ενέργειες που θα τον βελτιώσουν, αλλά και η συσχέτιση μεταξύ των κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών των επισκεπτών με την περιβαλλοντική συμπεριφορά τους στην προστατευόμενη περιοχή του Ολύμπου.

Οι επισκέπτες συνολικά φαίνεται να έχουν σχηματίσει γενικά θετικές εντυπώσεις από την επίσκεψη τους στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, αν και κάποιες αρνητικές εντυπώσεις καταγράφηκαν όσο αφορά τις υποδομές του Δρυμού, οι οποίες αφορούσαν τις υποδομές (ελλείψεις τουαλετών και κάδων απορριμμάτων) και το προσωπικό του (έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και ανεπαρκής παροχή πληροφόρησης). Ωστόσο οι εντυπώσεις αυτές δεν βρέθηκαν να είναι σε μεγάλο βαθμό αρνητικές, ώστε να αλλάζουν την άποψη του δείγματος σχετικά με την γενικότερη ικανοποίηση από την επίσκεψη στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου. Τα δημογραφικά στοιχεία των επισκεπτών (φύλο, ηλικία, επίπεδο μόρφωσης και χώρα προέλευσης), φάνηκε να επηρεάζουν τις απόψεις τους, τόσο στους λόγους επίσκεψης του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου όσο και στις εντυπώσεις που αποκόμισαν κατά την επίσκεψη τους. Οι τουρίστες πιστεύουν ότι οι συνιστώσες που θα πρέπει να βελτιωθούν είναι η λειτουργικότητα του Δρυμού, η ασφαλής πρόσβαση, η σήμανση, η τοποθέτηση κάδων απορριμμάτων, η δημιουργία τελεφερίκ και η τοποθέτηση κατάλληλου προσωπικού για την διευκόλυνση των επισκεπτών. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν σε μεγάλο μέρος τους αυτά προηγούμενων ερευνών που έγιναν για την διερεύνηση της ικανοποίησης των επισκεπτών σε άλλους Εθνικούς Δρυμούς της χώρας.

Στο πλαίσιο των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας, οι διαχειριστικές αρχές θα πρέπει να επικεντρωθούν στη βελτίωση των υποδομών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου προκειμένου να αυξήσουν τα επίπεδα ικανοποίησης των επισκεπτών της περιοχής, με έμφαση στη βελτίωση των χώρων αναψυχής (περισσότερες τουαλέτες, κάδοι απορριμμάτων, χώροι πικνικ). Επιπρόσθετα προτείνεται η πρόσληψη πρόσθετου εξειδικευμένου προσωπικού, το οποίο θα μπορούσε να διαχειριστεί καλύτερα τον αυξημένο αριθμό επισκεπτών κατά μήκος των μονοπατιών και να παρέχει μεγαλύτερα επίπεδα πληροφόρησης σχετικά με την προστατευόμενη περιοχή του Ολύμπου. Οι διαχειριστικές αρχές θα πρέπει να επικεντρωθούν σε αυτά τα χαρακτηριστικά του πάρκου, ώστε να ενισχύσουν περαιτέρω την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, ενισχύοντας παράλληλα την αύξηση της επισκεψιμότητας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου.

Summary

Present thesis studies the contribution of protected areas to tourism development. The subject is investigated both theoretically and empirically. On theoretical level, review of international and Greek literature helps recording the theoretical framework around protected areas, such as their definition and role in environmental protection. The topics discussed in this context are protected area's contribution to slowing down climate change, preserving biodiversity, preserving history and culture, providing high-quality drinking water and generally maintaining human health and economic well-being . The link between tourism and protected areas is subsequently explored in depth. More specifically, the motivation of visitors in these areas, the development of sustainable and alternative forms of tourism in the protected areas, and the beneficial as well as negative effects of tourist development on protected areas are being studied. Also, we focus on the protected areas in Greece. Issues that are important to our country and are addressed in this chapter are the lack of a clear management framework for protected areas, and the way this shortage affects visitors satisfaction in these areas. Findings of literature review suggest that sustainable forms of tourism are the most suitable form of tourism in protected areas and can bring significant benefits to the inhabitants of the wider areas.

On empirical level, a primary survey to 121 visitors was carried out in the Olympus National Park, the first region in Greece that was legally characterized as protected in 1938. The survey investigates the levels of satisfaction of the visitors of the Park, about the particular features of this protected area and the characteristics of the services provided. More specifically, it studies visitors profiles at the Olympus National Park, their views on the natural and artificial features and the actions that will improve it, as well as the correlation between the socio-demographic characteristics of the visitors and their environmental behavior in the protected area of Olympus.

The visitors as a whole seem to have received positive impressions from their visit to the Olympus National Park, although some negative impressions have been recorded regarding the infrastructures of the Park that concerned infrastructure (deficiencies of WC and waste bins) and its staff (lack of specialized staff and inadequate provision of information). However, these impressions were not found to be largely negative in order to change the view of the sample regarding the overall satisfaction of the visit to the Olympus National Park. The demographics of the visitors (gender, age, educational level and country of origin) seemed to influence their

views, both in terms of visiting the Olympus National Park and the impressions they had during their visit. Tourists believe that the components that should be improved are the functionality of the Park, secure access, labeling, garbage collection, cableway installation and the fitting of staff to facilitate visitors. These findings largely confirm these of previous research studies, that have been conducted to investigate the satisfaction of visitors to other National Parks in the country.

In the context of the results of this survey, managing authorities should concentrate on improving the infrastructure of Olympus National Park in order to increase the levels of satisfaction of visitors to the area, with emphasis on improving recreation areas (more toilets, waste bins, pic-nick). Additionally, it is proposed to hire additional specialized staff who could better manage the increased number of visitors along the paths and provide more information on the protected area of Olympus. Managing authorities should focus on these park features to further enhance the quality of service provided while enhancing the traffic to the Olympus National Park.

Πίνακες/Διαγράμματα

Διάγραμμα 2.1. Προστατευόμενες Περιοχές Natura 2000	39
Εικόνα 1.1. Ο Όλυμπος όπως φαίνεται από την Κατερίνη	45
Διάγραμμα 2.2. Όρια Εθνικού Δρυμού Ολύμπου.....	46
Διάγραμμα 2.3. Βασικές Ζώνες Προστασίας , Εθνικός Δρυμός Ολύμπου.....	48
Διάγραμμα 2.4. Υποδομές Αρχαιολογικοί και Θρησκευτικοί Χώροι, Εθνικός Δρυμός Ολύμπου.....	49
Διάγραμμα 2.5. Ζώνες Ενδιαιτημάτων Άγριας Πανίδας, Εθνικός Δρυμός Ολύμπου	50
Διάγραμμα 2.6. Ζώνες Βλάστησης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	51
Διάγραμμα 2.7. Τύποι Οικότοπων, Εθνικός Δρυμός Ολύμπου	52
Διάγραμμα 2.8. Γεωλογικός Χάρτης, Εθνικός Δρυμός Ολύμπου	53
Εικόνα 2.2. Του Ενιπέα	54
Πίνακας 2.1. Αριθμός Επισκεπτών στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, 2010-2015	57
Διάγραμμα 2.9. Διερχόμενοι Επισκέπτες από φυλάκιο ΕΔΟ, θέση Μετόχι-Αλώνια - Ποσοστιαία Κατανομή ανά μήνα.....	58
Πίνακας 2.2. Αριθμός Επισκεπτών στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, ανά εθνικότητα 2014-2015.....	60
Πίνακας 4.1. Κωδικοποίηση μεταβλητών*	73
Πίνακας 4.2. Πίνακας συχνοτήτων του φύλου του δείγματος.	74
Διάγραμμα 4.1. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων των κατηγοριών του φύλου του δείγματος. ...	75
Πίνακας 4.3. Πίνακας συχνοτήτων των ηλικιακών κατηγοριών του δείγματος.....	75
Διάγραμμα 4.2. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων των κατηγοριών των ηλικιών του δείγματος. 76	
Πίνακας 4.4 Πίνακας συχνοτήτων του επίπεδου εκπαίδευσης του δείγματος	76
Διάγραμμα 4.3. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων των κατηγοριών του επίπεδου εκπαίδευσης του δείγματος.....	77
Πίνακας 4.5. Πίνακας συχνοτήτων της χώρας προέλευσης του δείγματος.	77
Διάγραμμα 4.4. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων των κατηγοριών της χώρας προέλευσης του δείγματος.	78
Πίνακας 4. 6. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 5 του ερωτηματολογίου.	79

Διάγραμμα 4.5. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 5.....	79
Πίνακας 4.7. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 6 του ερωτηματολογίου.	80
Διάγραμμα 4.6. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 6.....	81
Πίνακας 4.8. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 7 του ερωτηματολογίου.	81
Διάγραμμα 4.7. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 7.....	82
Πίνακας 4.9. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 8.1 του ερωτηματολογίου.	83
Διάγραμμα 4.8. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 8.1.....	83
Πίνακας 4.10. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 8.2 του ερωτηματολογίου.	84
Διάγραμμα 4.9. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 8.2.....	84
Πίνακας 4.11. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 8.3 του ερωτηματολογίου.	85
Διάγραμμα 4.10. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 8.3.....	86
Πίνακας 4.12. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 8.4 του ερωτηματολογίου.	87
Διάγραμμα 4.11. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 8.4.....	87
Πίνακας 4.13. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 8.5 του ερωτηματολογίου.	88
Διάγραμμα 4.12. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 8.5.....	89
Πίνακας 4.14. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 8.6 του ερωτηματολογίου.	90
Διάγραμμα 4.13. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 8.6.....	90
Πίνακας 4.15. Πίνακας αριθμητικών αποτελεσμάτων της μέσης τιμής και της τυπικής απόκλισης των ερωτήσεων 8.1 έως και 8.6.	91
Πίνακας 4.16. Αποτελέσματα X^2 τεστ ανεξαρτησίας μεταξύ των χαρακτηριστικών των ερωτήσεων 8.1 έως και 8.6.	92
Πίνακας 4.17. Αριθμητικά αποτελέσματα της τιμής και της σημαντικότητα του συντελεστή συσχέτισης του Spearman μεταξύ των ερωτήσεων 8.1 έως και 8.6.	93
Πίνακας 4.18. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 9 του ερωτηματολογίου.	94
Διάγραμμα 4.14. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 9.....	95
Πίνακας 4.19. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 10 του ερωτηματολογίου.	95
Διάγραμμα 4.15. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 10.....	96
Πίνακας 4.20. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 11 του ερωτηματολογίου.	96
Διάγραμμα 4.16. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 11.....	97

Πίνακας 4.21. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 12 του ερωτηματολογίου.	98
Διάγραμμα 4.17. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 12.....	98
Πίνακας 4.22. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 13 του ερωτηματολογίου.	99
Διάγραμμα 4.18. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 13.....	99
Πίνακας 4.23. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 14 του ερωτηματολογίου.....	100
Διάγραμμα 4.19. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 14.....	100
Πίνακας 4.24. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 15 του ερωτηματολογίου.....	101
Διάγραμμα 4.20. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 15.....	102
Πίνακας 4.25. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 16 του ερωτηματολογίου.....	102
Διάγραμμα 4.21. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 16.....	103
Πίνακας 4.26. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 17 του ερωτηματολογίου.....	103
Διάγραμμα 4.22. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 17.....	104
Πίνακας 4.27. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 18 του ερωτηματολογίου.....	104
Διάγραμμα 4.23. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 18.....	105
Πίνακας 4.28. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 19 του ερωτηματολογίου.....	106
Διάγραμμα 4.24. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 19.....	106
Πίνακας 4.29. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 20 του ερωτηματολογίου.....	107
Διάγραμμα 4.25. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 20.....	107
Πίνακας 4.30. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 21 του ερωτηματολογίου.....	108
Διάγραμμα 4.26. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 21.....	108
Πίνακας 4.31. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 22 του ερωτηματολογίου.....	109
Διάγραμμα 4.27. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 22.....	109
Πίνακας 4.32. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 23 του ερωτηματολογίου.....	110
Διάγραμμα 4.28. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 23.....	110
Πίνακας 4.33. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 24 του ερωτηματολογίου.....	111
Διάγραμμα 4.29. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 24.....	112
Πίνακας 4.34. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 25 του ερωτηματολογίου.....	112
Διάγραμμα 4.30. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 25.....	113

Πίνακας 4.35. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 26 του ερωτηματολογίου.....	113
Διάγραμμα 4.26. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 31.....	114
Πίνακας 4.36. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 27 του ερωτηματολογίου.....	114
Διάγραμμα 4.33. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 27.....	115
Πίνακας 4.37. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 29 του ερωτηματολογίου.....	116
Διάγραμμα 4.34. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 29.....	116
Πίνακας 4.38. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 30 του ερωτηματολογίου.....	117
Διάγραμμα 4.35. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 30.....	118
Πίνακας 4.39. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 31 του ερωτηματολογίου.....	119
Διάγραμμα 4.36. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 31.....	119
Πίνακας 4.40. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 32 του ερωτηματολογίου.....	120
Διάγραμμα 4.37. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 32.....	121
Πίνακας 4.41. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 33 του ερωτηματολογίου.....	122
Διάγραμμα 4.38. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 33.....	122
Πίνακας 4.42. Στατιστικά σημαντικά αριθμητικά αποτελέσματα του ελέγχου σημαντικότητας των δημογραφικών παραγόντων.	124
Πίνακας 4.43. Μέσες τιμές κατηγοριών του παράγοντα Φύλο για τις μεταβλητές που βρέθηκε στατιστικά σημαντικός.	125
Πίνακας 4.44. Μέσες τιμές των κατηγοριών του παράγοντα Ηλικία για τις μεταβλητές που βρέθηκε στατιστικά σημαντικός.	125
Πίνακας 4.45. Μέσες τιμές των κατηγοριών του παράγοντα Επίπεδο εκπαίδευσης για τις μεταβλητές που βρέθηκε στατιστικά σημαντικός.	126
Πίνακας 4.46. Μέσες τιμές των κατηγοριών του παράγοντα Χώρα προέλευσης για τις μεταβλητές που βρέθηκε στατιστικά σημαντικός.	126
Πίνακας 4.47. Στατιστικά σημαντικές τιμές συσχετίσεων μεταξύ των δημογραφικών μεταβλητών και του συνόλου των υπόλοιπων μεταβλητών.	128

Κεφάλαιο Πρώτο

Εισαγωγή

1.1 Προστατευόμενες Περιοχές

Οι προστατευόμενες περιοχές, είναι τοποθεσίες που προστατεύονται λόγω των αναγνωρισμένων φυσικών, οικολογικών ή πολιτιστικών τους αξιών. Υπάρχουν διάφορα είδη προστατευόμενων περιοχών, τα οποία ποικίλλουν ανάλογα με το επίπεδο προστασίας, ανάλογα με τους νόμους της κάθε χώρας ή τους κανονισμούς των διεθνών οργανισμών. Σύμφωνα με την Διεθνή Ένωση για την Προστασία της Φύσης (International Union for Conservation of Nature-IUCN, 2017), οι προστατευόμενες περιοχές *«αποτελούν χερσαίες ή θαλάσσιες εκτάσεις, ειδικά αφιερωμένες στην προστασία και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και των φυσικών και συναφών πολιτιστικών πόρων και οι οποίες διαχειρίζονται με νομικά ή άλλα αποτελεσματικά μέσα»* (σ.7). Σύμφωνα με την ίδια πηγή οι προστατευόμενες περιοχές μπορούν να χωριστούν στις εξής κατηγορίες (Heinen, 2012):

1. Αυστηρά φυσικά καταφύγια: Είναι αυστηρά προστατευόμενες περιοχές που προορίζονται για την προστασία της βιοποικιλότητας και ενδεχομένως των γεωλογικών/γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών τους, όπου η ανθρώπινη επίσκεψη, η χρήση και οι επιπτώσεις, ελέγχονται αυστηρά και περιορίζονται ώστε να διασφαλίζεται η προστασία τους.
2. Άγριες Περιοχές: Είναι συνήθως μεγάλες μη τροποποιημένες ή ελαφρώς τροποποιημένες περιοχές, που διατηρούν τον φυσικό χαρακτήρα και την επιρροή τους, χωρίς μόνιμη ή σημαντική ανθρώπινη παρουσία (κατοίκους), οι οποίες προστατεύονται και διαχειρίζονται έτσι ώστε να διατηρείται η φυσική τους κατάσταση.

3. **Εθνικά Πάρκα:** Είναι μεγάλες φυσικές ή σχεδόν φυσικές εκτάσεις, οι οποίες προστατεύονται λόγω των οικολογικών διεργασιών μεγάλης κλίμακας, των ζωικών ειδών και των ευρύτερων χαρακτηριστικών του οικοσυστήματος τους, τα οποία παρέχουν βάσεις για περιβαλλοντικές, πολιτιστικές πνευματικές, επιστημονικές, εκπαιδευτικές, ψυχαγωγικές και τουριστικές ευκαιρίες.
4. **Φυσικά Μνημεία:** Είναι περιοχές οι οποίες προστατεύονται για ένα συγκεκριμένο φυσικό μνημείο, το οποίο μπορεί να είναι ομοιόμορφο, θαλάσσιο, υποβρύχιο γεωλογικό χαρακτηριστικό, όπως μια σπηλιά. Είναι γενικά αρκετά μικρές προστατευόμενες περιοχές και συχνά έχουν υψηλή επισκεψιμότητα.
5. **Περιοχές διαχείρισης ειδών ζωής:** Είναι περιοχές που προστατεύονται συγκεκριμένα είδη ζωής ή οικότοποι και η διαχείριση αντικατοπτρίζει αυτή την προτεραιότητα. Πολλές προστατευόμενες περιοχές της κατηγορίας αυτής, απαιτούν τακτικές ενεργές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των απαιτήσεων συγκεκριμένων ειδών ή για τη διατήρηση ενδιαιτημάτων.
6. **Προστατευόμενα Τοπία- Υδάτινες Περιοχές:** Είναι περιοχές όπου η αλληλεπίδραση ανθρώπων και φύσης, με την πάροδο του χρόνου δημιούργησε μια περιοχή διακριτού χαρακτήρα με σημαντική, οικολογική, βιολογική, πολιτιστική και γραφική αξία, στην οποία η διαφύλαξη της ακεραιότητας αυτής της αλληλεπίδρασης είναι ζωτικής σημασίας για την προστασία και τη διατήρηση αυτών των αξιών.
7. **Προστατευόμενες περιοχές με βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων:** Οι προστατευόμενες περιοχές αυτής της κατηγορίας διατηρούν τα οικοσυστήματα και τα είδη τους, μαζί με τις συναφείς πολιτιστικές αξίες και τα παραδοσιακά συστήματα διαχείρισης φυσικών πόρων. Είναι γενικά μεγάλες σε έκταση, και το μεγαλύτερο μέρος τους είναι σε φυσική κατάσταση. Στις περιοχές αυτές ένα μέρος τους βρίσκεται υπό αειφόρο διαχείριση φυσικών πόρων και η μη βιομηχανική χρήση φυσικών πόρων χαμηλού επιπέδου, είναι συμβατή με τη διατήρηση της φύσης.

Οι προστατευόμενες περιοχές αναγνωρίζονται διεθνώς ως περιοχές που προορίζονται κυρίως για τη διατήρηση της φύσης και της βιοποικιλότητας και αποτελούν σημαντικό

εργαλείο διαχείρισης των ειδών και των οικοσυστημάτων που παρέχουν ένα φάσμα αγαθών και υπηρεσιών, που είναι απαραίτητα για την αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων. Ο όρος «προστατευόμενη περιοχή» περιλαμβάνει εκτός των παραπάνω και τις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές, τα όρια των οποίων περιλαμβάνουν επίσης περιοχές ωκεανών.

Σε κάθε χώρα του κόσμου, υπάρχουν περιοχές, οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενες και ο σκοπός της ύπαρξής τους και της προστασίας τους, είναι γενικά καθολικός και αφορά τον περιορισμό της ανθρώπινης δραστηριότητας και της εκμετάλλευσης των φυσικών τους πόρων. Τα συστήματα αυτά διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των χωρών, ανάλογα με τις εθνικές ανάγκες και προτεραιότητες και τις διαφορές στα νομοθετικά, θεσμικά και οικονομικά πλαίσια.

1.2 Ο ρόλος των προστατευόμενων περιοχών

Οι προστατευόμενες περιοχές - εθνικά πάρκα, περιοχές άγριας φύσης, φυσικά καταφύγια κ.ο.κ. αποτελούν τον κύριο άξονα της διατήρησης της βιοποικιλότητας, συμβάλλοντας παράλληλα και στην επιβίωση των ανθρώπων, ιδιαίτερα σε τοπικό επίπεδο. Οι προστατευόμενες περιοχές βρίσκονται στο επίκεντρο των προσπαθειών για τη διατήρηση της φύσης και για την προστασία που παρέχουν στον άνθρωπο, όπως καθαρό νερό, προστασία από τις επιπτώσεις των φυσικών καταστροφών, κλπ. Ο ρόλος τους στον μετριασμό και στην προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο. Εκτιμάται ότι το παγκόσμιο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών αποθηκεύει τουλάχιστον το 15% του χερσαίου άνθρακα.

1.2.1. Κλιματική Αλλαγή

Παρόλο που η σημασία τους έχει αναγνωριστεί πρόσφατα, οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν ουσιαστικό μέρος της συνολικής αντίδρασης στην αλλαγή του κλίματος. Παίζουν σημαντικό ρόλο στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και στην προσαρμογή, μειώνοντας τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, ενώ παράλληλα βοηθούν τις κοινωνίες να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής διατηρώντας βασικές υπηρεσίες από τις οποίες εξαρτώνται οι άνθρωποι (Pettorelli et al, 2012).

Οι προστατευόμενες περιοχές μπορούν επίσης να συμβάλλουν στην άμβλυση των αιτίων και των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, μέσω του μετριασμού των επιπτώσεων αυτών που περιλαμβάνονται στη διαχείρισή τους. Οι προστατευόμενες περιοχές μπορούν να αποτρέψουν την απώλεια του άνθρακα που είναι ήδη παρούσα και την εδαφοκάλυψη. Για παράδειγμα, σε 39 εθνικά πάρκα του Καναδά απομονώνονται 4,432 εκ. τόνοι άνθρακα σε ετήσια βάση. Στη Μαδαγασκάρη, νέες προστατευόμενες περιοχές που καλύπτουν 6 εκ. εκτάρια, απομονώνουν 4 εκ. τόνους CO₂ ανά έτος. Συνολικά, περίπου το 15% του χερσαίου άνθρακα στον κόσμο αποθηκεύεται στο παγκόσμιο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών. Οι προστατευόμενες περιοχές μπορεί να είναι μια αποτελεσματική στρατηγική διαχείρισης της γης που εμποδίζει τη μετατροπή των γαιών και την απώλεια άνθρακα (Hole et al, 2011).

1.2.2. Διατήρηση Βιοποικιλότητας

Οι προστατευόμενες περιοχές μπορούν να αποτελέσουν έναν αποτελεσματικό μηχανισμό για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας των φυτών και των ζώων. Σε ότι αφορά τη διατήρηση της βιοποικιλότητας στα φυτά, σκοπός είναι η διατήρηση των άγριων και σπάνιων ειδών που βρίσκονται κοντά ή μακριά από καλλιεργούμενες περιοχές, αλλά και η διατήρηση των παραδοσιακών ποικιλιών των οικόσιτων φυτών. Πολλά επιτυχημένα παραδείγματα της διατήρησης της βιοποικιλότητας στα φυτά σε προστατευόμενες περιοχές, υπάρχουν ήδη σε όλο τον κόσμο, τόσο στις συμβατικές προστατευόμενες περιοχές, όπου υπάρχουν άγρια είδη φυτών, όσο και σε ειδικά σχεδιασμένες αγροτικές περιοχές, που είναι προσαρμοσμένες για την διατήρηση των παραδοσιακών αγροκτημάτων (Janishevski et al, 2008).

Σε ότι αφορά την προστασία των άγριων ειδών ζώων, δυστυχώς πολλά είδη ζώων αντιμετωπίζουν σήμερα εξαφάνιση, κυρίως επειδή οι φυσικοί τους τόποι καταστρέφονται σταθερά. Τα εθνικά πάρκα προστατεύουν αυτά τα ενδιαιτήματα και παρέχουν έναν ασφαλή χώρο στην άγρια φύση για αναπαραγωγή και επιβίωση. Χωρίς τα εθνικά πάρκα και τις προστατευόμενες περιοχές, ορισμένα είδη ζώων θα διέτρεχαν μεγαλύτερο κίνδυνο να εξαφανιστούν. Οι προστατευόμενες περιοχές στο πλαίσιο αυτό συμβάλλουν στην προστασία των ειδών άγριων ζώων και την εξασφάλιση ενός περιβάλλοντος διαβίωσης της άγριας ζωής (Watson et al, 2014).

Οι προστατευόμενες περιοχές συμβάλλουν επίσης στη διατήρηση των τοπίων. Τα σπάνια είδη ζώων και φυτών, δεν είναι τα μόνα που κινδυνεύουν να εξαφανιστούν. Οι οικότοποι όπως τα βουνά, τα τροπικά δάση, τα φαράγγια και οι αμμόλοφοι κινδυνεύουν να εξαφανιστούν εάν δεν προστατευθούν από τις ενέργειες των ανθρώπων και από τη φυσική δράση του περιβάλλοντος. Πολλές μορφές της γης είναι σε κίνδυνο από τη ρύπανση, και όταν ελέγχονται βάσει των καθεστώτων των προστατευόμενων περιοχών, έχουν περισσότερες πιθανότητες επιβίωσης. Οι εκτάσεις γης στα εθνικά πάρκα προστατεύονται από την ανάπτυξη, την καταστροφή και τη ρύπανση (Porter-Bolland et al, 2012).

1.2.3. Ιστορία-Πολιτισμός

Οι προστατευόμενες περιοχές βοηθούν επίσης στην διατήρηση της ιστορίας και του πολιτισμού. Οι ιστορικές δομές που είναι χτισμένες σε προστατευόμενα εδάφη, διατηρούνται για να μας δώσουν μια καλύτερη εικόνα για τον τρόπο με τον οποίο ζούσαν οι άνθρωποι στο παρελθόν και για το πώς ήταν οι πολιτισμοί τους. Υπάρχουν πολλές διαφορετικές δομές που μπορούν να διατηρηθούν, οι οποίες επιτρέπουν στους ανθρώπους να μαθαίνουν από το παρελθόν και να συνεχίζουν να οικοδομούν για το μέλλον (Schwartzman et al, 2013).

Επιπρόσθετα, σε πολλά εθνικά πάρκα σε ολόκληρο τον κόσμο οι άνθρωποι ζουν γενικά έξω από τον κύριο πολιτισμό και ο πολιτισμός και τα μέλη τους προστατεύονται σε μεγάλο βαθμό χάρη στο καθεστώς των προστατευόμενων περιοχών. Με τη δημιουργία προστατευόμενων περιοχών, οι φυλές και οι αυτόχθονες λαοί που διαφορετικά θα αντιμετώπιζαν την ανάπτυξη, προστατεύονται από αυτές τις ενέργειες. Τα εθνικά πάρκα όχι μόνο προστατεύουν τα ζώα και την άγρια φύση, αλλά μπορούν και μερικές φορές να προστατεύσουν και τους ανθρώπους (Schwartzman et al, 2013).

1.2.4. Νερό

Οι καλά διαχειριζόμενες προστατευόμενες περιοχές και κυρίως τα δάση, μπορούν να προσφέρουν οφέλη στους ανθρώπους που ζουν στις πόλεις, παρέχοντας πόσιμο νερό υψηλής ποιότητας. Σε σπάνιες περιπτώσεις, τα δάση μπορούν να αυξήσουν τη

διαθεσιμότητα καθαρού νερού και ορισμένες φορές ρυθμίζουν τις πλημμύρες, αλλά οι δυνατότητες αυτές εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προστατευόμενης περιοχής. Περίπου το ένα τρίτο των μεγαλύτερων πόλεων στον κόσμο, βασίζονται σε προστατευόμενα δάση για να βοηθήσουν στη διατήρηση εφοδιασμού με πόσιμο νερό καλής ποιότητας και πολλές υφιστάμενες προστατευόμενες περιοχές παρέχουν σημαντικά και ενίοτε υποτιμημένα πρόσθετα οφέλη όσον αφορά τις υπηρεσίες ύδρευσης. Η συνεισφορά των προστατευόμενων περιοχών στην εξασφάλιση πόσιμου νερού στους ανθρώπους είναι ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου (1) ότι όλο και μεγαλύτεροι πληθυσμοί εγκαθίστανται σε αστικές περιοχές γεγονός το οποίο δημιουργεί έλλειψη πόσιμου και ασφαλούς νερού, (2) ότι οι βιομηχανικές περιοχές αυξάνονται σε έκταση και η ζήτηση νερού στους αστικούς και βιομηχανικούς κλάδους αυξάνεται ολοένα, με τη σειρά της και (3) ότι όλο και περισσότεροι θάνατοι σε υποανάπτυκτες περιοχές αποδίδονται στην έλλειψη ασφαλούς νερού. Οι προστατευόμενες περιοχές προσφέρουν μια σημαντική επιλογή για την αντιμετώπιση των αναγκών των ανθρώπων για πόσιμο νερό καλής ποιότητας και για θέματα διατήρησης που σχετίζονται με το γλυκό νερό (Erdoan & Karagüzel, 2016).

1.2.5. Ανθρώπινη υγεία και ευημερία

Οι προστατευόμενες περιοχές διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διατήρηση της ανθρώπινης υγείας και της ευημερίας, παρόλο που τα οφέλη αυτά έχουν αρχίσει πρόσφατα να γίνονται κατανοητά και να λαμβάνονται υπόψη από τις περιβαλλοντικές αρχές ανά τον κόσμο. Υπάρχουν τρεις τρόποι με τους οποίους οι προστατευόμενες περιοχές διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη βελτίωση της ανθρώπινης υγείας και της ευημερίας: (1) παρέχουν περιβαλλοντικά οφέλη και υπηρεσίες που στηρίζουν τη ζωή και ρυθμίζουν τις αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία από το κλίμα, τις πλημμύρες, τις μολυσματικές ασθένειες κ.λπ. (2) λειτουργούν ως βοτανικές πηγές τόσο για τα σύγχρονα όσο και για τα παραδοσιακά φάρμακα, και (3) παρέχουν άμεσα οφέλη στη σωματική, πνευματική και ψυχική υγεία, με το χρόνο που αφιερώνεται από τους ανθρώπους στη φύση (Mahajan & Daw, 2016).

1.2.6. Οικονομική ευημερία & φτώχεια

Η συμβολή των προστατευόμενων περιοχών είναι αμφιλεγόμενη στην οικονομική ευημερία των ανθρώπων και την ανακούφιση της φτώχειας. Από την μία υπάρχουν στοιχεία που υποδεικνύουν ότι οι άνθρωποι έχουν εκτοπιστεί ή έχουν αρνηθεί την πρόσβαση σε πόρους με τη δημιουργία των προστατευόμενων περιοχών και πως η διατήρηση τους προκαλεί φτώχεια λόγω των περιορισμών στην πρόσβαση σε αυτές. Ωστόσο, οι προστατευόμενες περιοχές έχουν επωφεληθεί και από τα μέσα διαβίωσης των ανθρώπων και έχουν εξασφαλίσει τα δικαιώματα των ανθρώπων στη γη και τους πολύτιμους φυσικούς πόρους που θα κινδύνευαν να χάσουν από πιο ισχυρές ομάδες, όπως οι επιχειρήσεις ή το κράτος. Επίσης η ανάπτυξη του τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές έχει θεωρηθεί ότι μπορεί να εξασφαλίσει οικονομική ευημερία σε κατοίκους κοντά στις προστατευόμενες περιοχές (Vedeld et al, 2012).

1.3 Τουρισμός

Κατά τη διάρκεια των δεκαετιών, ο τουρισμός έχει γνωρίσει γνώρισε συνεχή ανάπτυξη και έχει γίνει ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο σύγχρονος τουρισμός συνδέεται στενά με την ανάπτυξη και περιλαμβάνει όλο και περισσότερους νέους προορισμούς. Αυτή η δυναμική έχει μετατρέψει τον τουρισμό σε βασικό παράγοντα για την κοινωνικοοικονομική πρόοδο. Σήμερα, ο επιχειρηματικός όγκος του τουρισμού ισούται ή και ξεπερνά εκείνο των εξαγωγών πετρελαίου, των τροφίμων ή των αυτοκινήτων. Ο τουρισμός έχει καταστεί ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες του διεθνούς εμπορίου και αντιπροσωπεύει ταυτόχρονα μία από τις κύριες πηγές εισοδήματος για πολλές αναπτυσσόμενες χώρες. Η ανάπτυξη αυτή συμβαδίζει με την αυξανόμενη διαφοροποίηση και τον ανταγωνισμό μεταξύ των προορισμών. Αυτή η παγκόσμια εξάπλωση του τουρισμού στις βιομηχανικές και ανεπτυγμένες χώρες έχει αποφέρει οικονομικά οφέλη και οφέλη απασχόλησης σε πολλούς συναφείς τομείς - από την κατασκευή έως τη γεωργία ή τις τηλεπικοινωνίες (Sharples, 2015).

1.3.1. Περιβαλλοντικές επιπτώσεις τουρισμού

Και ενώ η συμβολή του τουρισμού στην οικονομική ευημερία των ανθρώπων και την οικονομική ανάπτυξη των χωρών είναι αδιαμφισβήτητη, ο τουρισμός έχει σημαντικές

αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον, οι οποίες είναι καλά αναγνωρισμένες στη διεθνή βιβλιογραφία (Zhong et al, 2011).

Αρχικά ο τουρισμός συμβάλλει στην εξάντληση των φυσικών πόρων όταν αυξάνει την κατανάλωση σε περιοχές όπου οι πόροι είναι ήδη περιορισμένοι. Το νερό, και ειδικά το γλυκό νερό, είναι ένας από τους πιο κρίσιμους φυσικούς πόρους. Η τουριστική βιομηχανία γενικά εξαντλεί τους υδάτινους πόρους για ξενοδοχεία, πισίνες, γήπεδα γκολφ και προσωπική χρήση του νερού από τους τουρίστες. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη νερού και την υποβάθμιση των παροχών ύδατος, καθώς και τη δημιουργία μεγαλύτερου όγκου λυμάτων. Σημαντικοί πόροι που εξαντλούνται, περιλαμβάνουν επίσης τα ορυκτά καύσιμα, το εύφορο έδαφος, τα δάση, τους υγρότοπους και την άγρια πανίδα. Η αυξημένη κατασκευή τουριστικών και ψυχαγωγικών εγκαταστάσεων έχει αυξήσει την πίεση σε αυτούς τους πόρους και σε γραφικά τοπία. Τα δάση επίσης συχνά υποφέρουν από τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού, λόγω της αποδάσωσης που προκαλείται από τη συλλογή ξύλου καυσίμων και την εκκαθάριση της γης (Doiron & Weissenberger, 2014).

Η δεύτερη σημαντική επίπτωση αφορά την συμβολή του τουρισμού στη ρύπανση του πλανήτη. Οι αεροπορικές, οι οδικές και οι σιδηροδρομικές μεταφορές αυξάνονται συνεχώς, ανταποκρινόμενες στην αυξανόμενη ζήτηση των τουριστών, γεγονός που με τη σειρά του ενισχύει τα επίπεδα εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα. Οι εκπομπές από τις μεταφορές και οι εκπομπές από την παραγωγή και χρήση ενέργειας συνδέονται με την όξινη βροχή, την υπερθέρμανση του πλανήτη και τη φωτοχημική ρύπανση. Η ηχορύπανση από τα αεροπλάνα, τα αυτοκίνητα και τα λεωφορεία, καθώς και τα οχήματα αναψυχής, είναι επίσης ένα συνεχώς αυξανόμενο πρόβλημα της σύγχρονης ζωής. Σε περιοχές με αυξημένη τουριστική δραστηριότητα και ελκυστικά φυσικά αξιοθέατα, η διάθεση των αποβλήτων αποτελεί σοβαρό πρόβλημα και η ακατάλληλη διάθεση μπορεί να αποτελέσει σημαντικό πρόβλημα ρύπανσης στο φυσικό περιβάλλον. Τα στερεά απόβλητα και τα απορρίμματα μπορούν να υποβαθμίσουν τη φυσική εμφάνιση του νερού και της ακτογραμμής και να προκαλέσουν το θάνατο των θαλάσσιων ζώων. Στις ορεινές περιοχές, οι τουρίστες δημιουργούν πολλά σκουπίδια. Τέτοιες πρακτικές υποβαθμίζουν το περιβάλλον, ιδιαίτερα σε απομακρυσμένες περιοχές που διαθέτουν λίγες εγκαταστάσεις συλλογής ή διάθεσης απορριμμάτων. Η κατασκευή ξενοδοχείων,

χώρων αναψυχής και άλλων εγκαταστάσεων οδηγεί συχνά σε αυξημένη μόλυνση των λυμάτων. Τα απόβλητα μολύνουν θάλασσες και λίμνες που περιβάλλουν τα τουριστικά αξιοθέατα, καταστρέφοντας τη χλωρίδα και την πανίδα. Η απορροή λυμάτων προκαλεί σοβαρές ζημιές στους κοραλλιογενείς υφάλους, διότι διεγείρει την ανάπτυξη φυκιών, τα οποία καλύπτουν τα κοράλλια, εμποδίζοντας την ικανότητά τους να επιβιώσουν. Οι μεταβολές της αλατότητας του νερού, μπορεί να έχει ευρείες επιπτώσεις στα παράκτια περιβάλλοντα, ενώ η ρύπανση των λυμάτων μπορεί να απειλήσει την υγεία των ανθρώπων και των ζώων (Newsome et al, 2012).

Οι ελκυστικές τοποθεσίες λόγω των τοπίων που περιλαμβάνουν, όπως οι αμμώδεις παραλίες, οι λίμνες, οι όχθες των ποταμών, οι βουνοκορφές και οι πλαγιές, είναι συχνά μεταβατικές ζώνες, που χαρακτηρίζονται από οικοσυστήματα πλούσια σε είδη. Τυπικές φυσικές επιπτώσεις του τουρισμού περιλαμβάνουν την υποβάθμιση τέτοιων οικοσυστημάτων. Ένα οικοσύστημα είναι μια γεωγραφική περιοχή που περιλαμβάνει όλους τους ζωντανούς οργανισμούς (ανθρώπους, φυτά, ζώα και μικροοργανισμούς), το φυσικό τους περιβάλλον (όπως το έδαφος, το νερό και τον αέρα) και τους φυσικούς κύκλους που τους στηρίζουν. Τα οικοσυστήματα που απειλούνται περισσότερο από την υποβάθμιση είναι οικολογικά εύθραυστες περιοχές, όπως δασικές περιοχές, υγρότοποι, κοραλλιογενείς ύφαλοι, κ.α. Οι απειλές και οι πιέσεις που ασκούνται σε αυτά τα οικοσυστήματα λόγω του τουρισμού είναι συχνά σοβαρές, επειδή οι τόποι αυτοί είναι πολύ ελκυστικοί για τους τουρίστες (Briassoulis & Van der Straaten, 2013).

1.3.2. Βιώσιμος τουρισμός

Οι προσπάθειες για τον μετριασμό των αρνητικών συνεπειών του τουρισμού, έχουν οδηγήσει στην ανάπτυξη βιώσιμων μορφών τουρισμού. Οι χώρες και οι περιφέρειες στις οποίες η ανάπτυξη της οικονομίας προωθείται από την τουριστική βιομηχανία, επιδεικνύουν όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον ενασχόλησης με τα περιβαλλοντικά, αλλά και τα κοινωνικο-πολιτιστικά προβλήματα που συνδέονται με τον μη βιώσιμο τουρισμό και ιδίως τον μαζικό τουρισμό. Ως αποτέλεσμα, σήμερα υπάρχει αυξανόμενη συμφωνία σχετικά με την ανάγκη βιώσιμης ανάπτυξης του τουρισμού, προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί ο περιβαλλοντικός αντίκτυπος του και να μεγιστοποιηθούν τα κοινωνικο-οικονομικά πλεονεκτήματα στους τουριστικούς προορισμούς. Η έννοια του

βιώσιμου ή αειφόρου τουρισμού, όπως αναπτύχθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (ΠΟΕ) στο πλαίσιο της διαδικασίας αειφόρου ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών, αναφέρεται σε τουριστικές δραστηριότητες που οδηγούν στη διαχείριση όλων των πόρων, σε τέτοιο βαθμό που οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες μπορούν να γίνουν με παράλληλη διατήρηση της πολιτιστικής ακεραιότητας, των βασικών οικολογικών διαδικασιών, της βιολογικής ποικιλομορφίας και των συστημάτων υποστήριξης της ζωής (Buckley, 2012).

1.4. Χρησιμότητα της έρευνας

Ο τουρισμός στις προστατευόμενες περιοχές είναι ένα όλο και περισσότερο παγκόσμιο φαινόμενο, ενώ η ανάπτυξη του συνοδεύεται από την ανάπτυξη αντίστοιχων πολιτικών για την ορθή και αποτελεσματική διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Τα αποτελέσματα των ερευνών σχετικά με τα επίπεδα ικανοποίησης των επισκεπτών από τις προστατευόμενες περιοχές και την διαχείριση τους, θεωρούνται σημαντική πηγή πληροφόρησης για τις αρχές διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών σχετικά με τα χαρακτηριστικά των πάρκων που απαιτούν βελτιώσεις. Με αυτόν τον τρόπο, οι δράσεις βελτίωσης βασίζονται σε πρότυπα που συνάδουν με τις ανάγκες και επιθυμίες των επισκεπτών/πελατών. Ο σχεδιασμός των πολιτικών, που καθοδηγείται από τις πληροφορίες αυτές, μπορεί με την σειρά του να ενισχύσει την τουριστική κίνηση στις προστατευόμενες περιοχές. Η αποτελεσματική διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, εξαρτάται από την ικανότητα αξιολόγησης της ποιότητας των εμπειριών των επισκεπτών, καθώς και από την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Στη διαχείριση στον τομέα του τουρισμού, η ανάλυση των επιπέδων ικανοποίησης των επισκεπτών, έχει πολλές φορές χρησιμοποιηθεί ως μέρος της διαχείρισης της ποιότητας και πρόσφατα χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο στη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών.

Η διερεύνηση των απόψεων των επισκεπτών, σχετικά με τις συνθήκες και τους παράγοντες που συμβάλλουν στην τουριστική εμπειρία τους στις προστατευόμενες περιοχές, μπορεί επίσης να βοηθήσει στην άντληση βιοφυσικών και κοινωνικών δεικτών

για να μετρηθούν αυτές οι συνθήκες και οι παράγοντες. Οι δείκτες είναι μετρήσιμες, εύχρηστες μεταβλητές που καθορίζουν την ποιότητα των πόρων της φυσικής περιοχής και την εμπειρία των επισκεπτών. Μόλις προσδιοριστούν οι δείκτες, οι επισκέπτες μπορούν να ερωτηθούν σχετικά με πιθανά πρότυπα, τα οποία ορίζουν την ελάχιστη αποδεκτή κατάσταση για τους επιλεγμένους δείκτες. Οι δείκτες μπορούν στη συνέχεια να παρακολουθούνται και αν παραβιαστούν τα πρότυπα, μπορούν να ξεκινήσουν κατάλληλες δράσεις διαχείρισης (Moore & Polley, 2007; Szell, 2012).

Ιδιαίτερα στην Ελλάδα όπου η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών ήταν προβληματική για αρκετές δεκαετίες, με αρκετές βελτιώσεις να έχουν γίνει μέχρι σήμερα, τα αποτελέσματα των ερευνών ικανοποίησης των επισκεπτών είναι ζωτικής σημασίας. Για παράδειγμα στη χώρα μας, πολλές προστατευόμενες περιοχές, υπάγονται σε περισσότερες από μια αρχές διαχείρισης. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των δασικών εκτάσεων που υπάγονται στη δικαιοδοσία τόσο του Υπουργείου Γεωργίας (μέσω της δασικής νομοθεσίας) όσο και του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (μέσω της περιβαλλοντικής νομοθεσίας). Υπάρχουν 27 φορείς διαχείρισης (νόμος 3044/2002) που καλύπτουν συνολικά 238 Ειδικές Ζώνες Διατήρησης και Προστατευόμενες Περιοχές. Η συνεργασία των αρχών αυτών είναι αρκετά συχνά δύσκολη, με μικρή πρόοδο να έχει γίνει τα τελευταία χρόνια (Christopoulou & Kesary, 2007). Τα αποτελέσματα των ερευνών ικανοποίησης μπορούν να αποτελέσουν την βάση πάνω στην οποία θα αναπτυχθούν κοινές δράσεις πολιτικής από τους αρμόδιους φορείς. Τέτοιες πολιτικές μπορούν να ενισχύσουν την αποτελεσματική διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας. Η αποτελεσματική διαχείριση των εθνικών δρυμών της χώρας και άλλων προστατευόμενων περιοχών είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα, διότι συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη της περιοχής στην οποία είναι εγκατεστημένες.

1.5. Πρωτοτυπία της έρευνας

Οι έρευνες γύρω από τη διερεύνηση της ικανοποίησης των επισκεπτών στις προστατευόμενες περιοχές, αν και έχουν αναπτυχθεί σε κάποιο βαθμό στην διεθνή βιβλιογραφία (Weaver & Lawton, 2011; Torbidoni, 2011; Torres-Sovero et al, 2012; Lawton, 2016), στην Ελλάδα είναι αρκετά σπάνιες και παρά το γεγονός ότι η χώρα μας

διαθέτει έναν σημαντικό αριθμό προστατευόμενων περιοχών, οι οποίοι αποτελούν πόλο έλξης σημαντικού αριθμού τουριστών, τόσο από την Ελλάδα, όσο και από το εξωτερικό. Οι περισσότερες ερευνητικές μελέτες που έχουν γίνει σε προστατευόμενες περιοχές της Ελλάδας, αφορούν πρωτίστως τη διερεύνηση των αντιλήψεων των κοινοτήτων σχετικά με τη διαχείριση τους (Dimitrakopoulos et al, 2010; Andrea et al, 2013) και την διερεύνηση του βαθμού ευαισθητοποίησης των επισκεπτών σχετικά με περιβαλλοντικά θέματα (Togridou et al, 2006; Kafyri et al, 2012). Λίγες έρευνες έχουν διερευνήσει τα επίπεδα ικανοποίησης των επισκεπτών σε προστατευόμενες περιοχές (Arabatzis & Grigoroudis, 2010; Grigoroudis et al, 2012; Andrea et al, 2013), όμως οι έρευνες αυτές έχουν διενεργηθεί σε διαφορετικές περιοχές, από την περιοχή μελέτης της παρούσας έρευνας. Επιπρόσθετα δεδομένου ότι οι έρευνες αυτές έγιναν πριν από τρία με τέσσερα έτη (το λιγότερο), πιο επικαιροποιημένα δεδομένα είναι απαραίτητα, ώστε να κατανοήσουμε την τρέχουσα κατάσταση στις προστατευόμενες περιοχές της χώρας και να δούμε αν τα επίπεδα ικανοποίησης των επισκεπτών έχουν αλλάξει από τότε.

Η προσπάθεια επίσης, εκτίμησης των παραγόντων που παίζουν ρόλο στην διαμόρφωση των επιπέδων ικανοποίησης των επισκεπτών στις προστατευόμενες περιοχές, καθώς και η συμβολή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των εθνικών πάρκων σε αυτά, αποτελεί στοιχείο πρωτοτυπίας, στοχεύοντας στον αποτελεσματικό σχεδιασμό πολιτικών και δράσεων για την διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών και για την ενίσχυση του τουρισμού στις περιοχές αυτές.

Η πρωτοτυπία της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής έγκειται επίσης στη χρήση ενός ερωτηματολογίου ευέλικτου, το οποίο μπορεί να προσαρμοστεί σε κάθε γεωγραφική περιοχή της Ελλάδας. Λαμβάνοντας υπόψη επίσης την ανεπαρκή προηγούμενη ακαδημαϊκή συνεισφορά στη διερεύνηση των επιπέδων ικανοποίησης των επισκεπτών στις προστατευόμενες περιοχές, η αξία της παρούσας έρευνας μπορεί να επιβεβαιωθεί εκ των αποτελεσμάτων της.

1.6. Το πρόβλημα της έρευνας

Ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου είναι η πρώτη περιοχή στην Ελλάδα, η οποία θεσμοθετήθηκε ως προστατευόμενη περιοχή στη χώρα. Πριν από περίπου 50 χρόνια,

εφαρμόστηκε ειδικό καθεστώς για την προστασία αυτού Όλυμπου και τη θέσπιση του ως προστατευόμενη περιοχή, με σκοπό τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, της χλωρίδας, της πανίδας και των φυσικών τοπίων, καθώς και των πολιτιστικών και άλλων αξιών του.

Ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου είναι ένα Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, το οποίο συστήθηκε με το Ν. 3044/2002 (ΦΕΚ 197/Α/27-8-2002): «*Μεταφορά συντελεστή δόμησης και ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.*», (σύμφωνα με τους Ν. 1650/15-10-1986 (ΦΕΚ 160/Α/18-10-1986) για «*την προστασία του περιβάλλοντος*» και Ν. 2742/1999 (ΦΕΚ 207/Α/7-10-1999) «*Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις*»). Σκοπός του είναι η διαχείριση και προστασία της περιοχής «*Εθνικός Δρυμός Ολύμπου*». Η λειτουργία του εποπτεύεται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας & Δημοσίων Έργων (Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.). Το 1988 καταρτίστηκε το πρώτο Γενικό Διαχειριστικό Σχέδιο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, με απώτερο σκοπό την προστασία των οικοτόπων του, αλλά και ταυτόχρονα για να δώσει ευκαιρίες στους επισκέπτες τους για χαλαρή αναψυχή και περιβαλλοντική εκπαίδευση. Το Γενικό Διαχειριστικό Σχέδιο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου αναθεωρήθηκε το 1996, στα πλαίσια υλοποίησης του προγράμματος LIFE «Α' φάση της βελτίωσης της διατήρησης και των συνθηκών διαχείρισης των Εθνικών Δρυμών της Ελλάδας», που συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Εκ τότε το διαχειριστικό σχέδιο δεν έχει αναθεωρηθεί, αν και έχουν περάσει δύο δεκαετίες, ενώ συνάμα δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση της διαχείρισης. Ως εκ τούτου υπάρχει ανάγκη για την συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με τα επίπεδα ικανοποίησης των επισκεπτών από τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, ώστε να μπορέσουμε σε κάποιο βαθμό να αξιολογήσουμε τις δράσεις των διαχειριστικών αρχών.

1.6.1. Σκοπός και Στόχοι

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των απόψεων των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, της πρώτης περιοχής στην Ελλάδα, που χαρακτηρίστηκε νομοθετικά, ως προστατευόμενη περιοχή το 1938, προκειμένου να διαπιστωθούν τα

επίπεδα ικανοποίησης τους από τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Η έρευνα σε θεωρητικό επίπεδο εστιάζει στον προσδιορισμό των σχέσεων μεταξύ του τουρισμού και των προστατευόμενων περιοχών. Ως εκ τούτου για την κάλυψη του θεωρητικού πλαισίου οι επιμέρους στόχοι που τέθηκαν ήταν:

- ❖ η διερεύνηση των κινήτρων που ωθούν τους τουρίστες να επισκέπτονται προστατευόμενες περιοχές,
- ❖ η διερεύνηση του δυναμικού των προστατευόμενων περιοχών για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού,
- ❖ η διερεύνηση του δυναμικού των προστατευόμενων περιοχών για την ανάπτυξη βιώσιμων μορφών τουρισμού, όπως ο οικοτουρισμός,
- ❖ η διερεύνηση των θετικών και αρνητικών επιδράσεων του τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές,
- ❖ η διερεύνηση των παραπάνω θεμάτων σε επίπεδο Ελληνικής Περιφέρειας,
- ❖ η διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα.

Σε πρακτικό επίπεδο (πρωτογενής έρευνα), οι επιμέρους στόχοι είναι οι εξής:

- η διερεύνηση των κινήτρων που ώθησαν τους τουρίστες να επισκεφθούν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου
- η διερεύνηση των χαρακτηριστικών της περιοχής του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου που έπαιξαν ρόλο στην λήψη της απόφασης να την επισκεφθούν
- η κατηγοριοποίηση των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου σε ομάδες, με βάση τα κίνητρα επίσκεψης
- η διερεύνηση της συχνότητας επίσκεψης του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου
- η διερεύνηση των πηγών πληροφόρησης για τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, πριν από την επίσκεψη σε αυτόν
- η διερεύνηση των γνώσεων των επισκεπτών στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου σχετικά με τα προστατευόμενα είδη χλωρίδας και πανίδας
- η διερεύνηση της ικανοποίησης των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, από τα χαρακτηριστικά του πάρκου

- η διερεύνηση της ύπαρξης πρόθεσης για μελλοντική επίσκεψη στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου
- η διερεύνηση των απόψεων των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου σχετικά με τις ενέργειες βελτίωσης που πρέπει να γίνουν στο πάρκο
- η διερεύνηση της ύπαρξης συσχέτισης μεταξύ των επιπέδων ικανοποίησης και των δημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος

Κεφάλαιο Δεύτερο

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

2.1 Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό αποτελεί το θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας και σκοπό έχει να διερευνήσει την ύπαρξη της σχέσης του τουρισμού με τις προστατευόμενες περιοχές. Στο πλαίσιο αυτό μελετώνται τα κίνητρα των επισκεπτών στις περιοχές αυτές, η ανάπτυξη βιώσιμων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές, τα οφέλη του τουρισμού στις περιοχές αυτές και θέματα που έχουν να κάνουν με την διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Στην συνέχεια τα ως άνω θέματα μελετώνται σε επίπεδο Ελληνικής Περιφέρειας. Τέλος γίνεται μια σύντομη παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών της προστατευόμενης περιοχής του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου.

2.2 Προστατευόμενες Περιοχές & Τουρισμός

2.2.1 Κίνητρα Τουρισμού σε Προστατευόμενες Περιοχές

Ο τουρισμός αποτελεί ένα μείζον θέμα διαχείρισης για πολλές προστατευόμενες περιοχές. Ο τουρισμός στις προστατευόμενες περιοχές αυξάνεται τόσο λόγω της επέκτασης της τουριστικής βιομηχανίας, όσο και λόγω της ανάπτυξης των διεθνών μεταφορικών δικτύων, αλλά και λόγω του αυξανόμενου ενδιαφέροντος των τουριστών για αυτές τις περιοχές. Πολλοί ερευνητές στο πλαίσιο αυτό έχουν αποπειραθεί να εξηγήσουν τα κίνητρα των τουριστών που επισκέπτονται τις προστατευόμενες περιοχές.

Από τα σημαντικότερα κίνητρα διαφαίνεται να είναι η αυξανόμενη συνειδητοποίηση των τουριστών, για την προστασία των φυσικών τοπίων και του περιβάλλοντος γενικότερα, η ανάγκη για μάθηση για τις προστατευόμενες περιοχές και την άγρια ζωή

και η αίσθηση του να βρίσκονται κοντά στη φύση. Για παράδειγμα οι Cheung & Fok (2014), οι οποίοι μελέτησαν τα κίνητρα και τις περιβαλλοντικές ανησυχίες 585 τουριστών που επισκέφθηκαν προστατευόμενες περιοχές στο Χόνγκ-Κόνγκ, με τη χρήση ερωτηματολογίων, βρήκαν ότι οι περιβαλλοντικές συμπεριφορές των επισκεπτών και τα κίνητρά τους συσχετιζόνταν στενά. Ιδιαίτερα τα αποτελέσματα τους δείχνουν ότι οι επισκέπτες με υψηλότερες περιβαλλοντικές ανησυχίες τείνουν να ταξιδεύουν περισσότερο σε προστατευόμενες περιοχές.

Σε συναφή έρευνα οι Kamri & Radam (2013), μελέτησαν τα κίνητρα 564 τουριστών που επισκέπτονταν το Εθνικό Πάρκο Μπάκα (Bako National Park) στη Μαλαισία. Η φύση και το ενδιαφέρον για το περιβάλλον, ήταν ο τρίτος κατά σειρά λόγος που ώθησε τους τουρίστες να επισκεφτούν το εν λόγω πάρκο, οι οποίοι στο πλαίσιο αυτό ανέφεραν ότι ενδιαφέρονταν να παρατηρήσουν την ομορφιά της φύσης, να απολαύσουν τα φυσικά τοπία, και να νιώσουν πιο κοντά στη φύση.

Σε πιο πρόσφατη έρευνα ο Amuquandoh (2017), διερεύνησε επίσης τα κίνητρα 360 τουριστών που επισκέφθηκαν το Εθνικό Πάρκο Κάκο (Kakum National Park) στην Γκάνα, κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο του 2015, με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου. Η έρευνα αποκάλυψε τέσσερα κύρια κίνητρα, τα οποία κατά σειρά ήταν η περιπέτεια, η εκπαίδευση, η διαφυγή και η κοινωνική αλληλεπίδραση. Το δεύτερο πιο συχνά αναφερόμενο κίνητρο ήταν η εκπαίδευση, η οποία στην ουσία αναφερόταν στην επιθυμία της γνώσης των τουριστών για το περιβάλλον, και πιο συγκεκριμένα στο ενδιαφέρον μάθησης για τα φυτά και τα ζώα, για την βιοποικιλότητα του πάρκου, για τη διατήρηση στην Αφρική και για την ενίσχυση της γνώσης για τις προστατευόμενες περιοχές.

Η εκπαίδευση ήταν επίσης ένα από τα σημαντικότερα κίνητρα των τουριστών που επισκέπτονται προστατευόμενες περιοχές στην Νότια Αφρική, σύμφωνα με τους Scholtz et al (2013). Οι ερευνητές μελετώντας τα κίνητρα των τουριστών που επισκέφθηκαν το Εθνικό Πάρκο Κρούγκερ (Kruger National Park) στην Νότια Αφρική, με τη χρήση ερωτηματολογίων, βρήκαν ότι τα σημαντικότερα από αυτά ήταν η διαφυγή ή η εμπειρία της απόδρασης, η εμπειρία της άγριας φύσης και τα οικογενειακά οφέλη. Τα οικογενειακά οφέλη αναφέρονταν σε στοιχεία όπως τα οφέλη για τα παιδιά και η

εκπαίδευση. Μάλιστα στην εν λόγω έρευνα το οικονομικό αντίτιμο δεν φάνηκε να λειτουργεί ως ανασταλτικός παράγοντας για μια δεύτερη ενδεχόμενη μελλοντική επίσκεψη των τουριστών στην περιοχή αυτή. Σε συναφή αποτελέσματα είχαν καταλήξει και οι Van Der Merwe et al (2008), αλλά και Kruger & Saayman (2010) σε παρόμοια έρευνα στο ίδιο πάρκο, αλλά και σε άλλα πάρκα της Νότιας Αφρικής.

Τέλος σε έρευνα που έγινε στην Ευρώπη, οι Marques et al (2010), τμηματοποίησαν τους τουρίστες σε μεγάλες κατηγορίες, ανάλογα με τα κίνητρα επίσκεψης τους σε προστατευόμενες περιοχές στην Πορτογαλία, με τη χρήση ερωτηματολογίων. Οι ερευνητές διέκριναν πέντε ξεχωριστές ομάδες επισκεπτών, εκ των οποίων οι τρεις εστίαζαν στο ενδιαφέρον των τουριστών για τη φύση, μια εστίαζε στο ενδιαφέρον για δραστηριότητες ή γεγονότα, και η τελευταία εστίαζε στον οικοτουρισμό και τις περιβαλλοντικές ανησυχίες.

Από τις παραπάνω έρευνες παρατηρούμε ότι αν και τα κίνητρα των τουριστών που επισκέπτονται προστατευόμενες περιοχές συμπίπτουν σε σημαντικό βαθμό με τα κίνητρα των ατόμων που ταξιδεύουν γενικά για λόγους αναψυχής (απόδραση/ διαφυγή από την καθημερινότητα, κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, κ.α.) (Kozak, 2002; Anton et al, 2017), εν τούτοις παρατηρούμε ότι οι περιβαλλοντικές ανησυχίες, το ενδιαφέρον για τη φύση καθώς και το ενδιαφέρον για μάθηση της φύσης και των ζώων, είναι χαρακτηριστικά κίνητρα των ατόμων που επισκέπτονται προστατευόμενες περιοχές. Η μελέτη των κινήτρων των τουριστών αυτών είναι σημαντική, αφού υποδεικνύει μια πρώτη συνιστώσα της σχέσης των προστατευόμενων περιοχών με τον τουρισμό, η οποία έχει ληφθεί υπόψη από πολλές κυβερνήσεις ανά τον κόσμο οι οποίες διαμορφώνουν τουριστικές πολιτικές με βάση την μελέτη των κινήτρων (Cheung & Fok, 2014). Επιπρόσθετα, οι αρνητικές περιβαλλοντικές συνέπειες του μαζικού τουρισμού (μόλυνση περιβάλλοντος, κλπ.) (Hedlund, 2011; & Peeters, 2015) έχουν εντείνει τις περιβαλλοντικές ανησυχίες, όχι μόνο από την πλευρά των τουριστών, οι οποίοι στέφονται σε εναλλακτικές και περισσότερο βιώσιμες μορφές τουρισμού (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, κλπ.), αλλά και από την πλευρά των κυβερνήσεων πολλών χωρών οι οποίες τα τελευταία χρόνια προωθούν ενεργά εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός και ο βιώσιμος τουρισμός, θέτοντας στο επίκεντρο τους, τις προστατευόμενες περιοχές (Bekele et al, 2017).

2.2.2 Προστατευόμενες Περιοχές και Ανάπτυξη Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού

Οι προστατευόμενες περιοχές, αποτελούν ολοένα και περισσότερο σημαντικό μέσο, πάνω στο οποίο βασίζονται οι αρχές των χωρών, για την ανάπτυξη και την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, και συγκεκριμένα βιώσιμων μορφών τουρισμού. Ένα σημαντικό κομμάτι της βιβλιογραφίας, στο πλαίσιο αυτό, μελετά την συνεισφορά αλλά και το δυναμικό των προστατευόμενων περιοχών στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Οι Bekele et al (2017), για παράδειγμα, αξιολόγησαν το δυναμικό του Εθνικού Πάρκου Maze στην Αιθιοπία, στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Για την διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν δομημένα ερωτηματολόγια και διαρθρωμένες συνεντεύξεις σε βασικούς πληροφοριοδότες (εμπειρογνώμονες στον χώρο του τουρισμού). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το Εθνικό Πάρκο Maze έχει υψηλό δυναμικό ανάπτυξης οικοτουρισμού από την άποψη των φυσικών χαρακτηριστικών του, αλλά έχει μέτριο δυναμικό όσον αφορά τις υποδομές και το ανθρώπινο δυναμικό. Αν και η τοπική κοινότητα που κατοικεί κοντά στο εθνικό πάρκο, έχει χαμηλές δυνατότητες απτών πολιτιστικών χαρακτηριστικών, διαθέτει διάφορα άυλα πολιτιστικά χαρακτηριστικά που μπορούν να προσελκύσουν τουρίστες.

Σε διαφορετική έρευνα που έγινε στην Ελλάδα, και η οποία βασίστηκε σε απόψεις τουριστών, οι Kafygi et al (2012), διερεύνησαν αν υπάρχει η δυνατότητα να επηρεαστούν οι περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένοι τουρίστες όσον αφορά τον οικοτουρισμό σε δύο νησιά, Παξούς και Αντίπαξους, σε περιοχές Natura 2000. Η έρευνα έγινε σε 324 τουρίστες, Έλληνες και ξένους, κατά τη θερινή περίοδο με τη χρήση ερωτηματολογίων. Αν και οι τουρίστες ανέφεραν χαμηλά επίπεδα περιβαλλοντικής γνώσης, καταγράφηκαν υψηλά επίπεδα φιλοπεριβαλλοντικών προθέσεων, τα οποία θα μπορούσαν να υποστηρίξουν την προώθηση του οικοτουρισμού στα δύο νησιά. Σε προγενέστερη έρευνα οι Togridou et al (2006), είχαν βρει ότι η περιβαλλοντική ανησυχία των επισκεπτών αποδείχτηκε καθοριστικός παράγοντας για την προθυμία πληρωμής εισιτηρίου για ένα θαλάσσιο εθνικό πάρκο, σε έναν από τους πιο γνωστούς προορισμούς μαζικού τουρισμού στην Ελλάδα, τη Ζάκυνθο. Η μελέτη αυτή υπολόγισε ότι τα εκτιμώμενα ετήσια έσοδα από τις δεσμεύσεις θα μπορούσαν να καλύψουν τα λειτουργικά έξοδα του οργανισμού διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής. Αυτά τα ευρήματα δείχνουν ότι υπάρχει σημαντική δυνατότητα η τουριστική ανάπτυξη να

κατευθυνθεί προς τον οικοτουρισμό για τη διευκόλυνση της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.

Ο οικοτουρισμός σύμφωνα με πολλές έρευνες είναι η καλύτερη τουριστική πρακτική για τις προστατευόμενες περιοχές, αφού αποτελεί κάτι περισσότερο από μια τουριστική δραστηριότητα, όντας ένας ιδανικός τρόπος ζωής στις προστατευόμενες περιοχές (Xu et al, 2009). Είναι στην πράξη μια ολοκληρωμένη αναπτυξιακή διαδικασία. Ο οικολογικός τουρισμός, σύμφωνα με τους Whitelaw et al (2014) είναι συνώνυμος με τον «ολοκληρωμένο τουρισμό» ο οποίος *«αποτελεί μέρος ενός ολοκληρωμένου συστήματος που περιλαμβάνει το περιβάλλον, την κοινότητα, τη βιομηχανία, την οικονομία και το νομοθετικό περιβάλλον»*. Ο σχεδιασμός του πρέπει να είναι δημοκρατικός και να ενσωματώνεται στις σχετικές διαδικασίες σχεδιασμού. Ο σχεδιασμός του θα βοηθήσει τον τουρισμό να συμβάλει στην ευημερία μιας κοινότητας (Stone et al, 2016).

Ωστόσο σύμφωνα με τους Dologlou & Katsoni (2016), αν και οι προστατευόμενες περιοχές καλύπτουν σήμερα περίπου το 21% της χερσαίας έκτασης και των εσωτερικών υδάτων, είναι ευαίσθητες και συχνά απομακρυσμένες περιοχές, γεγονός που δεν τις κάνει όλες κατάλληλες για ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Στην πραγματικότητα, ακόμη και τα καλά παραδείγματα οικοτουρισμού είναι απλά προσπάθειες να φτάσουμε στο θεωρητικό ιδεώδες του οικοτουρισμού (Votsi et al, 2014).

Από την άλλη και ενώ πολλές προστατευόμενες περιοχές έχουν σημαντικό δυναμικό ανάπτυξης οικοτουρισμού, οι τοπικές πολιτικές τουρισμού δεν προωθούν την ανάπτυξη του. Ο Banerjee (2011), ανέλυσε την τουριστική πρακτική σε προστατευόμενες περιοχές στην Ινδία σύμφωνα με τέσσερις αρχές υπεύθυνου οικοτουρισμού: την ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, τη δημιουργία κονδυλίων για διατήρηση, τα οφέλη για τις τοπικές κοινότητες και την εκπαίδευση των επισκεπτών. Τα στοιχεία καταδεικνύουν ότι ελάχιστα κριτήρια οικοτουρισμού πληρούνται στις περισσότερες προστατευόμενες περιοχές: ο τουρισμός επιφέρει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις, τα παραγόμενα έσοδα είναι ελάχιστα, οι τοπικές κοινότητες παίρνουν επί το πλείστον θέσεις απασχόλησης και η εκπαίδευση των επισκεπτών είναι ουσιαστικά ανύπαρκτη, με τον τουρισμό να κατευθύνεται κυρίως προς την αναζήτηση συγκίνησης. Η Ινδική Δασική Υπηρεσία, η οποία διαχειρίζεται τις προστατευόμενες περιοχές, είναι γενικά απροετοίμαστη και ακατάλληλη για το σχεδιασμό και την εφαρμογή ορθών

οικοτουριστικών πρακτικών και αντιμετωπίζει συνεχή πίεση από άλλους παράγοντες για την αύξηση των εσόδων από τον τουρισμό. Το Εθνικό Πάρκο Periyar ξεχωρίζει ως εξαίρεση, όπου οι καινοτόμες προσεγγίσεις που αφορούν τις τοπικές κοινότητες έχουν επιφέρει σημαντική θετική αλλαγή. Οι πολιτικές συστάσεις προσφέρονται με βάση περιορισμένες δραστηριότητες χαμηλού αντίκτυπου με υψηλή συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων, η οποία είναι απαραίτητη για την οικοδόμηση τοπικής στήριξης για τη διατήρηση, η οποία έχει ιστορικά έλλειψη.

Εκτός αυτού μερικοί ορισμοί του οικοτουρισμού, περιλαμβάνουν την έννοια των προστατευόμενων περιοχών. Για παράδειγμα ο García-Herrera (2009) αναφέρει ότι η ύπαρξη του οικοτουρισμού προέρχεται όχι μόνο από την τουριστική απαίτηση της προσέγγισης της φύσης αλλά και από την ενεργό χρήση του ως εργαλείου διατήρησης σε προστατευόμενες περιοχές, δεδομένου ότι προϋποθέτει την απόκτηση ορισμένων ωφελειών για την προστασία των προστατευόμενων περιοχών, ενώ ο Neba (2010) δηλώνει ότι ο οικοτουρισμός αποτελεί την λύση για τη μείωση των περιβαλλοντικών και κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων των τουριστικών περιοχών και αποτελεί ένα εργαλείο αειφόρου ανάπτυξης σε οικολογικά ευαίσθητες περιοχές και σε προστατευόμενες περιοχές. Οι δραστηριότητες οικοτουρισμού σχετίζονται άμεσα με τους φυσικούς πόρους και πολλές από αυτές τις δραστηριότητες πραγματοποιούνται σε προστατευόμενες περιοχές (Nuva & Shamsudin, 2009).

Ένα ακόμα είδος εναλλακτικού τουρισμού που έχει διερευνηθεί σε σχέση με τις προστατευόμενες περιοχές είναι ο αγροτουρισμός. Ο Zurc (2010), μελέτησε την σχέση μεταξύ των προστατευόμενων περιοχών, του τουρισμού και της ανάπτυξης της υπαίθρου, στα Εθνικά Πάρκα Triglav και Kozjanski στην Σλοβενία. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 200 τοπικοί κάτοικοι. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, συνάχθηκε το συμπέρασμα ότι οι προστατευόμενες περιοχές που μελετήθηκαν, έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν τον αγροτουρισμό, αν και δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η ανάπτυξη τουρισμού σε μη προστατευόμενες περιοχές είναι πιο επιτυχημένη από την αντίστοιχη ανάπτυξη εντός των προστατευόμενων περιοχών.

Συνοψίζοντας λοιπόν για την συμβολή των προστατευόμενων περιοχών στην ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι των προστατευόμενων περιοχών προσφέρουν πιθανές ευκαιρίες για την ανάπτυξη

εναλλακτικών μορφών τουρισμού και ταυτόχρονα καλύπτουν τις τρέχουσες τάσεις της ζήτησης στην εσωτερική αγορά, οι οποίες θέλουν τους τουρίστες να είναι πιο κοντά στη φύση. Οι περιοχές που προστατεύονται, συνιστούν στην πραγματικότητα δυνητικούς τρόπους προώθησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Στις προστατευόμενες περιοχές, οι πολιτιστικές και οικολογικές πτυχές του τοπίου είναι άριστα συνδυασμένες ώστε να ανταποκρίνονται σε μια ιδανική τοποθεσία για τους τουρίστες που αναζητούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού (UNEP, 2005). Δεδομένου ότι η βιωσιμότητα των προστατευόμενων περιοχών, σύμφωνα με τον εναλλακτικό τουρισμό, είναι ζωτικής σημασίας για όλους, συνιστάται ως μορφή τουρισμού, η οποία ασκεί αμελητέα δύναμη στους πολιτιστικούς ή οικολογικούς πόρους μιας περιοχής. Ο βασικότερος στόχος των προστατευόμενων περιοχών είναι η σωστή χρήση της ζήτησης για εναλλακτικές μορφές τουρισμού που υπάρχουν στην αγορά, μέσω της ορθής διαχείρισης, του περιορισμού της στοχευόμενης αγοράς και της παροχής ήπιων δραστηριοτήτων που ικανοποιούν τη ζήτηση και τη βιωσιμότητα της περιοχής. Στο πλαίσιο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού υπάρχουν όλα αυτά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τα οποία αποτελούν τη βάση ενός βιώσιμου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης (Katris et al, 2015). Ως εκ τούτου, έχοντας ως πρωταρχικό στοιχείο τον σεβασμό και την αγάπη για τη φύση, ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί ευκαιρία για ανάπτυξη και αξιοποίηση των προστατευόμενων περιοχών.

2.2.3. Προστατευόμενες Περιοχές και Ανάπτυξη Βιώσιμου Τουρισμού

Η προστασία του περιβάλλοντος και η διατήρηση της βιοποικιλότητας αποτελούν πρωταρχικούς στόχους μιας προστατευόμενης περιοχής, η οποία μπορεί να έχει ισχυρό αντίκτυπο στον τοπικό πληθυσμό. Προκειμένου να επιτευχθούν επιτυχώς αυτοί οι στόχοι, είναι σημαντικό ο τοπικός πληθυσμός να υποστηρίζει την προστατευόμενη περιοχή και την ευρύτερη ιδέα της διατήρησής της. Ωστόσο, οι άνθρωποι που κατοικούν κοντά σε προστατευόμενες περιοχές, μπορεί να αισθάνονται ότι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση λόγω των περιορισμών της χρήσης τους και των αυστηρών κανονισμών διαχείρισης των πάρκων και αυτό τους έχει οδηγήσει να εκδηλώνουν συχνά αρνητική στάση απέναντι σε μια προστατευόμενη περιοχή.

Από την άλλη, η αύξηση της ζήτησης για τουρισμό και αναψυχή σε περιοχές εξαιρετικά ευαίσθητες, προκαλεί ένταση. Δεδομένου ότι ο τουρισμός βασίζεται στην αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, ασκεί πίεση σε αυτούς τους πόρους με διάφορες συνέπειες και επιπτώσεις, όπως ο κίνδυνος ολικής καταστροφής, σημαντικές ζημιές ή επιδείνωση της υπάρχουσας κατάστασης. Οι πολλαπλές επιπτώσεις του τουρισμού προέρχονται από την πολυπλοκότητα της δομής του ως δραστηριότητας, καθώς συνδέεται στενά με άλλες οικονομικές δραστηριότητες όπως το εμπόριο, οι μεταφορές, οι κατασκευές κλπ. Ο τουρισμός, όπως κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, έχει σημαντικές άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις όπως ο ανταγωνισμός σε τοπικό επίπεδο μεταξύ των δραστηριοτήτων που αφορούν τη χρήση γης, τη ρύπανση των υδάτινων πόρων, την ηχητική ρύπανση, την καταστροφή και την υποβάθμιση των βιοτόπων, την απώλεια βιοποικιλότητας κλπ. (Lal et al, 2017). Παρόλα αυτά, καθώς ο τουριστικός τομέας συμβάλλει σημαντικά στην εθνική οικονομία, στόχος είναι η εναρμόνιση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με την προστασία του περιβάλλοντος. Η βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να επιτευχθεί μέσω εναλλακτικών μορφών τουρισμού, η οποία βασίζεται στην ορθολογική αξιοποίηση και προστασία του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος. Η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να επιτευχθεί με την εναρμόνιση των περιβαλλοντικών και τουριστικών δραστηριοτήτων (Mylonopoulos et al, 2011).

Η σχέση του τουρισμού, του περιβάλλοντος και της τοπικής κοινωνίας έχει μελετηθεί εδώ και πάνω από τρεις δεκαετίες στην ακαδημαϊκή έρευνα. Για παράδειγμα ο Nepal (2000), ο οποίος μελέτησε τον τουρισμό στις προστατευόμενες περιοχές των Ιμαλαίων, υπογράμμισε την ανάγκη για περισσότερη επιστημονική έρευνα και τη δημιουργία μιας εταιρικής σχέσης μεταξύ των τοπικών πληθυσμών, του κλάδου των υπηρεσιών και των επαγγελματιών του τουρισμού, ώστε να εξεταστούν και αντισταθμιστούν οι σοβαρές κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού στην περιοχή, ο οποίος έχει αυξηθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια. Ο ερευνητής τόνισε ότι είναι σημαντικό οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού να επανεξετάζονται και οι πολιτικές και στρατηγικές του τουρισμού να αναδιαμορφώνονται, ώστε ο ίδιος ο τουρισμός να αποτελεί μια βιώσιμη βιομηχανία και μια βιώσιμη εναλλακτική λύση στη χώρα αυτή.

Οι He et al (2008), επίσης τόνισαν ότι η δυσανάλογη κατανομή των ωφελειών μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, μπορεί να διαβρώσει την υποστήριξη τους ή να οδηγήσει στην αποτυχία του οικοτουρισμού και της διατήρησης. Οι ερευνητές χρησιμοποιώντας την προστατευόμενη περιοχή Wolong Nature Reserve στην οποία κατοικούν πάντα (pandas) στην Κίνα, ως παράδειγμα, επιδεικνύουν δύο τύπους άνισης κατανομής οικονομικών οφελών μεταξύ των τεσσάρων μεγαλύτερων ομάδων ενδιαφερομένων. Πρώτον, έδειξαν ότι υπάρχει σημαντική ανισότητα μεταξύ των τοπικών κατοίκων της υπαίθρου και των άλλων τύπων ενδιαφερομένων. Οι κάτοικοι της υπαίθρου είναι οι κύριοι φορείς του κόστους διατήρησης, αλλά τα περισσότερα οικονομικά οφέλη (επενδύσεις, απασχόληση και αγαθά) σε τρεις βασικούς τομείς του οικοτουρισμού (κατασκευή υποδομών, ξενοδοχεία / εστιατόρια και πωλήσεις αναμνηστικών) πηγαίνουν σε άλλους ενδιαφερόμενους. Δεύτερον, η κατανομή των οικονομικών ωφελειών είναι άνιση μεταξύ των κατοίκων της υπαίθρου μέσα στις προστατευόμενες περιοχές. Τα περισσότερα αγροτικά νοικοκυριά που επωφελούνται από τον οικοτουρισμό βρίσκονται κοντά στον κεντρικό δρόμο και ενδεχομένως έχουν μικρότερο αντίκτυπο στον οικότοπο panda από ό, τι τα νοικοκυριά μακριά από το δρόμο και πιο κοντά στους οικότοπους panda. Αυτό το κενό διανομής είναι πιθανό να αποθαρρύνει την υποστήριξη διατήρησης από τα τελευταία νοικοκυριά, των οποίων οι δραστηριότητες είναι οι κύριες δυνάμεις που υποβαθμίζουν τους οικότοπους panda. Οι ερευνητές πρότεινα ότι η άνιση κατανομή των οφελών από τον οικοτουρισμό μπορεί να μειωθεί με την ενίσχυση της τοπικής συμμετοχής, την αύξηση της χρήσης τοπικών αγαθών και την ενθάρρυνση της μετεγκατάστασης των αγροτικών νοικοκυριών πιο κοντά στις εγκαταστάσεις οικοτουρισμού.

Ο Petric (2008) ανέλυσαν τις πιθανές απειλές και τις ωφέλειες που δημιουργεί η ανάπτυξη του τουρισμού στις μεσογειακές φυσικές παράκτιες περιοχές, ιδιαίτερα στις προστατευόμενες περιοχές, οι οποίες ασχολούνται ολοένα και περισσότερο με τους τουρίστες και τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό, στην περίπτωση του βουνού Βιοκονο, ενός από τα έντεκα φυσικά πάρκα στην Κροατία, το οποίο οφείλεται στη θέση του κοντά σε έναν από τους πιο διάσημους παράκτιους τουριστικούς προορισμούς, που απειλείται σοβαρά από έναν συνεχώς αυξανόμενο αριθμό τουριστών και τις δραστηριότητές τους. Βρέθηκε ότι το απόλυτο κόστος προστασίας του περιβάλλοντος είναι υπερβολικά υψηλό και το κόστος ευκαιρίας της μη ανάπτυξης του

για οικονομική χρήση είναι υπερβολικά υψηλό για να αγνοηθεί. Η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να αποτελέσει λύση. Το ιδανικό δεν είναι η εκμετάλλευση, η αιεφόρος ανάπτυξη, ο ανεξέλεγκτος ή μη προγραμματισμένος τουρισμός, αλλά η προσεκτική διαχείριση και η περιορισμένη τουριστική ανάπτυξη. Το ιδανικό είναι ο ποιοτικός "μαλακός" τουρισμός που δεν καταστρέφει το περιβάλλον. Η τουριστική βιομηχανία, οι ομάδες διατήρησης και η διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής πρέπει να συνεργαστούν για να διασφαλίσουν ότι η πολιτική και η εμπορία του τουρισμού ενσωματώνουν τη δεοντολογία διατήρησης.

Οι περιορισμοί που ασκούνται από μια προστατευόμενη περιοχή έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική κατάσταση του πληθυσμού της περιοχής. Οι Kari & Korhonen-Kurki (2013) παρουσιάζουν μια μελέτη σχετικά με την τοπική στάση απέναντι στις υπηρεσίες οικοσυστήματος και τους στόχους διατήρησης στην περιοχή του εθνικού πάρκου Ranomafana της Μαδαγασκάρης. Υποδεικνύουν ότι οι στόχοι διατήρησης μπορεί να είναι ικανοποιητικοί για τον πληθυσμό, αλλά οι βραχυπρόθεσμες δαπάνες για τον τοπικό πληθυσμό είναι υψηλές. Οι Vedeld et al (2012) δείχνουν για το Εθνικό Πάρκο Mikumi στην Τανζανία, ότι οι τρέχουσες στρατηγικές αποκλείουν τις τοπικές κοινότητες, αρνώντας τους να έχουν πρόσβαση στους πόρους του πάρκου και έτσι η πολιτική της προστατευόμενης περιοχής συνοδεύεται με αυτό το σημαντικό κόστος. Συνεπώς, διαπιστώνεται ότι οι πόροι των κατοίκων της περιοχής περιορίζονται από τους προαναφερθέντες περιορισμούς. Η συνολική επίδραση μιας προστατευόμενης περιοχής στην κατάσταση του πληθυσμού στην αντίστοιχη περιοχή εξαρτάται από τουλάχιστον τρεις χωριστές επιδράσεις: τη θετική επίδραση του αιεφόρου τουρισμού, την αρνητική επίδραση της περιορισμένης παραδοσιακής χρήσης καθώς και την αρνητική επίδραση του παρεμποδισμένου εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης. Το αν η ισορροπία αυτών των τριών αποτελεσμάτων είναι θετική ή αρνητική, μπορεί να είναι ο τελικός παράγοντας για να αποφασιστεί εάν οι τοπικές κοινότητες τάσσονται υπέρ ή κατά των ιδεών της προστασίας του περιβάλλοντος και της διατήρησης της βιοποικιλότητας, όπως υποστηρίζεται από τις προστατευόμενες περιοχές (Puntscher et al, 2017).

Οι Holden et al (2011), διερεύνησαν την συνεισφορά του τουρισμού στην μείωση της φτώχειας και συγκεκριμένα μελέτησαν πως οι φτωχοί πληθυσμοί στην Γκάνα, αντιλαμβάνονται τις σχέσεις μεταξύ φτώχειας και τουρισμού. Διαπιστώθηκε ότι, το δυναμικό του τουρισμού για τη βελτίωση των μέσων διαβίωσης και τη μείωση της

φτώχειας είναι υψηλό, αλλά εξακολουθεί να παρακωλύεται από σοβαρούς φραγμούς στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και στην απασχόληση στον τομέα, που επιδεινώνεται από την έλλειψη πρόσβασης σε πιστώσεις, τις κακές δεξιότητες και την υπερβολική γραφειοκρατία. Αποδείχθηκε ότι η εστίαση στη χρήση του τουρισμού για μακροοικονομικά κέρδη, δεν θα ωφελήσει κατ' ανάγκη τους φτωχούς πληθυσμούς, αλλά θα πρέπει να συμπεριληφθούν στην πολιτική και πρακτική του τουρισμού, όχι μόνο ως ομάδα-στόχος, αλλά και ως συμμετοχικός μηχανισμός για την εξασφάλιση της κατάλληλης χρήσης του τουρισμού για τη μείωση της φτώχειας.

Οι Hjalager & Johansen (2013), διερεύνησαν τη σκοπιμότητα συνδυασμού της προστασίας του περιβάλλοντος και μιας στρατηγικής για τη γεωργική αναζωογόνηση που περιλαμβάνει τον τουρισμό σε δύο εθνικά πάρκα της Δανίας, το Mols Bjerge και το Skjern Aadal. Και τα δύο πάρκα περιλαμβάνουν σημαντικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις και, σε μεγάλο βαθμό, ένα «φυσικό» τοπίο αρόσιμων λιβαδιών και γης. Η έρευνα έγινε με την βοήθεια ερωτηματολογίων και τη διενέργεια συνεντεύξεων και έδειξε ότι οι διοικήσεις των πάρκων τείνουν να παραμελούν το ρόλο των εμπειριών από τα τρόφιμα και τα τρόφιμα στα πάρκα, παρά το γεγονός ότι οι επισκέπτες του πάρκου προτιμούν ελκυστικότερες εγκαταστάσεις διατροφής και ευκαιρίες αγοράς. Στο πλαίσιο αυτό ο ρόλος των παραγωγών της περιοχής υποβαθμίζεται, ενώ δεν υποστηρίζεται και η ανάπτυξη του γαστρονομικού τουρισμού στη περιοχή.

Ακόμα πιο πρόσφατα, οι Puntscher et al (2017), μελέτησαν τη σχέση μεταξύ των δυνατοτήτων του τουρισμού, των περιορισμών για την οικονομική ανάπτυξη και της αποδοχής της προστασίας του περιβάλλοντος από τον τοπικό πληθυσμό, σε ένα ολοκληρωμένο μοντέλο, με βάση μια αντιπροσωπευτική έρευνα σε 686 άτομα στο Εθνικό Πάρκο Hoang Lien στο Βιετνάμ. Το πάρκο αυτό αποτελεί ένα σημαντικό χώρο βιοποικιλότητας με μεγάλη ποικιλία ενδημικών ειδών και ταυτόχρονα μια περιοχή με έντονη ανάπτυξη του τουριστικού τομέα με πάνω από ένα εκατομμύριο αφίξεις για το έτος 2015. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι αν και οι άνθρωποι αναγνωρίζουν πράγματι τα οικονομικά πλεονεκτήματα ενός βιώσιμου τουριστικού τομέα, δεν θεωρούν ότι οι ίδιοι ωφελούνται. Ακόμη και αν εμπλέκονται ήδη στον εσωτερικό τομέα, αισθάνονται ότι τα κύρια οφέλη δημιουργούνται για τους εξωτερικούς πράκτορες, ενώ οι τοπικοί άνθρωποι πρέπει να αντιμετωπίσουν τους επιβαλλόμενους περιορισμούς.

Τα ευρήματα δείχνουν ότι η καλή διαχείριση των πάρκων και η έννοια του βιώσιμου πάρκου που ενσωματώνει την τοπική κοινωνία, είναι απαραίτητες, αλλά όχι επαρκείς προϋποθέσεις για την επίτευξη μιας ικανοποιητικής κλίμακας αποδοχής (Nepal, 2000; He et al, 2008; Puntsher et al, 2017).

Αντίθετα, μια σειρά παραγόντων φαίνεται να επηρεάζουν την αποδοχή της προστασίας του περιβάλλοντος: η ποιότητα της διαχείρισης των πάρκων, η συμμετοχή του πληθυσμού στη διαχείριση των πάρκων και οι εξωτερικές πληρωμές για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας στην περιοχή. Οι Webb et al (2004) δείχνουν ότι η υποστήριξη ενός πάρκου εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τη διαχείριση και τα αποτελέσματα του πάρκου. Βρίσκουν ότι η αντίληψη της διαχείρισης του πάρκου εξαρτάται από τις οικονομικές ευκαιρίες και την τοποθεσία. Οι εναλλακτικές οικονομικές ευκαιρίες και η ενεργός συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι πολύ σημαντικές, ιδιαίτερα εάν μια περιοχή είναι απομονωμένη και οικονομικά εξαρτώμενη από την περιοχή του πάρκου. Η τρέχουσα βιβλιογραφία διαπιστώνει, ωστόσο, ότι οι ντόπιοι συχνά έχουν αρνητική αντίληψη για τη διαχείριση του πάρκου. Έτσι, είναι αναγκαίο να βελτιωθεί η σχέση μεταξύ του προσωπικού του πάρκου και του τοπικού πληθυσμού (Bennett & Dearden, 2014). Οι Strickland-Munro & Moore (2013) δηλώνουν ότι οι ντόπιοι πληθυσμοί ανησυχούν για τη συμμετοχή τους στη διαχείριση των πάρκων, συναντώντας ιδιαίτερα δυσκολίες στην διαπολιτισμική επικοινωνία. Τέλος, η στάση απέναντι στη διατήρηση και την προστασία του περιβάλλοντος θα επηρεάσει επίσης τη στάση του τοπικού πληθυσμού απέναντι στην προστατευόμενη περιοχή γενικά.

Οι Stone & Nyaurane (2016) διερεύνησαν τις σχέσεις μεταξύ των προστατευόμενων περιοχών, του τουρισμού και των κοινοτικών μέσων διαβίωσης σε ένα αγροτικό περιβάλλον, στο εθνικό πάρκο Chobe στη Μποτσουάνα, συγκεντρώνοντας δεδομένα μέσω της άσκησης χαρτογράφησης περιουσιακών στοιχείων, ημιδομημένων συνεντεύξεων και δημοσιευμένων και μη δημοσιευμένων πηγών δεδομένων. Τα δεδομένα αναλύθηκαν και ερμηνεύθηκαν με βάση το κοινοτικό κεκτημένο πλαίσιο (CCF) που παρείχε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση. Η μελέτη αναγνώρισε ότι οι προστατευόμενες περιοχές, ο τουρισμός και οι διασυνδέσεις των μέσων διαβίωσης έχουν πολλές σχέσεις αλληλεξάρτησης. Η ενίσχυση των κοινοτικών κεφαλαίων διευκολύνθηκε από τη μεταστροφή από ελεγχόμενες από την κυβέρνηση ρυθμίσεις διακυβέρνησης που

αναγνωρίζουν ότι το τουριστικό δυναμικό που βασίζεται στην άγρια φύση στην κοινότητα και το οποίο συνυπάρχει με προστατευόμενες περιοχές, επηρεάζει τις κοινότητες και δημιουργεί θετικές συνδέσεις. Οι διασυνδέσεις έχουν σημαντική επιρροή σε ολόκληρο το οικοσύστημα στο οποίο λειτουργούν οι προστατευόμενες περιοχές, ο τουρισμός και τα μέσα διαβίωσης της κοινότητας. Ως εκ τούτου εάν οι προστατευόμενες περιοχές επιδιώξουν να επιβιώσουν και να ευημερήσουν, η καλύτερη πορεία δράσης είναι να λάβουν μια μακροπρόθεσμη άποψη και να καταλάβουν ότι αν αντιμετωπίσουν την κοινότητα καλά, η κοινότητα θα συνειδητοποιήσει τα οφέλη της ζωής που προσφέρει μια προστατευόμενη περιοχή.

Η βιβλιογραφία λοιπόν αναγνωρίζει τον βιώσιμο (αειφόρο) τουρισμό ως ένα πιθανό εργαλείο για τη διασύνδεση της προστασίας και της οικονομικής ανάπτυξης και την υπέρβαση των αρνητικών αντιλήψεων που προκύπτουν από την περιορισμένη χρήση (Carr et al, 2016). Έτσι, οι προστατευόμενες περιοχές γίνονται ένας σημαντικός παράγοντας για την ανάπτυξη του βιώσιμου τουρισμού ως οικονομικού τομέα στην περιοχή. Οι Andereck et al (2005) δείχνουν ότι οι άνθρωποι που είναι περισσότερο σε επαφή με τους τουρίστες και έχουν περισσότερες γνώσεις σχετικά με την έννοια του πάρκου, είναι επίσης περισσότερο υπέρ της ιδέας της διατήρησης των προστατευόμενων περιοχών. Έτσι, μια θετική απόκριση στην τουριστική ανάπτυξη εξαρτάται από την αντίληψη των οφελών και του κόστους και τη γνώση των αναπτυξιακών έργων που διεξάγονται για την επίτευξη των στόχων του τουρισμού και της διατήρησης. Ως εκ τούτου η προστασία και η αξιοποίηση της βιοποικιλότητας είναι σημαντικά προτερήματα για την προσέλκυση τουριστών και την τουριστική ανάπτυξη, η οποία με τη σειρά της θα οδηγήσει σε οικονομική ανάπτυξη και η οποία θα μπορούσε να επηρεάσει θετικά τη στάση του τοπικού πληθυσμού απέναντι στην ιδέα διατήρησης των προστατευόμενων περιοχών.

Η βιωσιμότητα των προστατευόμενων περιοχών είναι γενικά αποδεκτή ως εξαρτώμενη από τη σωστή συμμετοχή στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον τους, μέσω παρεμβάσεων όπως τα ολοκληρωμένα έργα διατήρησης και ανάπτυξης (Bushell & Bricker, 2017). Οι παρεμβάσεις αυτές αποτελούν την απάντηση στην εγκαθίδρυση των προστατευόμενων περιοχών, ιδίως στον αναπτυσσόμενο κόσμο, όπου οι ανάγκες των τοπικών πληθυσμών είναι ιδιαίτερα αγνοημένες και περιθωριοποιημένες και έχουν

απαγόρευση πρόσβασης σε πόρους, οδηγώντας σε ευρεία έλλειψη κοινοτικής υποστήριξης για τη διατήρηση (Puntscher et al, 2017).

Η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η χρήση των προστατευόμενων περιοχών ως οικονομικών μέσων αναψυχής και τουρισμού αποδεικνύονται, ως εκ τούτου, ιδιαίτερα δύσκολες. Δύο βασικοί τομείς που απαιτούν προσοχή, είναι αρχικά ο συνδυασμός των αναγκών και των φιλοδοξιών των τοπικών κατοίκων με τη διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής και, δεύτερον ο συνδυασμός των οικονομικών ευκαιριών που προσφέρει ο φυσικός τουρισμός με τις σχετικές οικολογικές απειλές (Valdivieso et al, 2015). Οι προστατευόμενες περιοχές έχουν υψηλή οικονομική αξία και παρέχουν οικολογικές υπηρεσίες. Ωστόσο, ο εντοπισμός των αγαθών και των υπηρεσιών μιας προστατευόμενης περιοχής, ο προσδιορισμός των ατόμων που εκτιμούν τα αγαθά και τις υπηρεσίες και η μέτρηση αυτών των αξιών, δεν είναι πάντα μια απλή διαδικασία. Οι προστατευόμενες περιοχές προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα αγαθών και υπηρεσιών, όπως η αναψυχή και ο τουρισμός, η βιοποικιλότητα και οι υδάτινοι πόροι, που δεν είναι πάντοτε δυνατόν να μετρηθούν από οικονομική άποψη (Bahadur, 2010; Laven et al, 2015).

Ωστόσο, η χρηματοδότηση από τους χρήστες των προστατευόμενων περιοχών έχει εφαρμοστεί όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια και είναι μια τακτική που θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα σημαντικό οικονομικό κεφάλαιο για τη διαχείριση και τη συντήρηση των πάρκων και άλλων προστατευόμενων περιοχών. Υπάρχει ισχυρός δεσμός μεταξύ της προστατευόμενης διαχείρισης της περιοχής και του τουρισμού. Ο τουρισμός βασισμένος στη φύση είναι ολοένα και πιο σημαντικός όχι μόνο για την προστασία της βιοποικιλότητας, αλλά και για τη δημιουργία οικονομικών κεφαλαίων από μια σειρά υπηρεσιών. Οι Bushell & Bricker (2017) υπογραμμίζουν ότι ο οικοτουρισμός φαίνεται να έχει παγκόσμια επίδραση ως μέσο εξασφάλισης σταθερού εισοδήματος για πολλές αγροτικές κοινότητες, ενώ μπορεί να επωφελήσει επίσης τις προστατευόμενες περιοχές και τις συνδεδεμένες κοινότητες όταν ενσωματωθεί η ουσιαστική συμμετοχή και η ανάπτυξη των επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, ο τουρισμός στις προστατευόμενες περιοχές προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες στις αυτόχθονες και τοπικές κοινότητες του αναπτυσσόμενου κόσμου, χρησιμεύοντας ως χρήσιμο εργαλείο για τη μείωση της φτώχειας και ενσωματώνοντας τη διατήρηση και την ανάπτυξη (Soliman, 2015).

2.2.4. Ευεργετικές & Αρνητικές Επιδράσεις του Τουρισμού στις Προστατευόμενες Περιοχές

Ο τουρισμός στις προστατευόμενες περιοχές αποφέρει τόσο οφέλη, όσο και κόστος. Αυτά τα αποτελέσματα αλληλεπιδρούν συχνά με ατελείς τρόπους. Οι διαχειριστές των προστατευόμενων περιοχών είναι υπεύθυνοι για την μεγιστοποίηση των οφελών, και παράλληλα για την ελαχιστοποίηση των δυσμενών επιδράσεων. Οι προστατευόμενες περιοχές δημιουργούνται κυρίως για τη διατήρηση κάποιου είδους βιοφυσικού επεξεργαστή, όπως ο πληθυσμός άγριων ζώων, ο οικότοπος, το φυσικό τοπίο ή η πολιτιστική κληρονομιά όπως η πολιτιστική παράδοση της κοινότητας. Οι τουρίστες επισκέπτονται αυτές τις προστατευόμενες περιοχές για να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν τις αξίες για τις οποίες δημιουργήθηκε η περιοχή και να αποκτήσουν προσωπικά οφέλη. Ο προγραμματισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού στοχεύουν στην αξιοποίηση του ενδιαφέροντος που έχουν οι τουρίστες για: την ενίσχυση των οικονομικών ευκαιριών, την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και την προώθηση της ποιότητας ζωής όλων των ενδιαφερομένων μερών.

Οι θετικές επιδράσεις του τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές έχουν μελετηθεί από πληθώρα ερευνητών. Οι Ezebilo & Mattson (2010), μελέτησαν τις κοινωνικές και οικονομικές επιδράσεις του τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές, έτσι όπως αυτές γίνονται αντιληπτές από την τοπική κοινότητα. Συγκεκριμένα η έρευνα εξέτασε τη συμβολή του τμήματος Okwangwo του Εθνικού Πάρκου Cross River, στη Νιγηρία, στην παροχή διαφόρων τύπων υποδομής και εισοδήματος από τον τουρισμό. Η έρευνα διενεργήθηκε μέσω δομημένων συνεντεύξεων σε 150 νοικοκυριά σε τρία χωριά γύρω από το πάρκο. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το πάρκο συνέβαλε στην παροχή υποδομών. Ορισμένα από τα έργα που αναλήφθηκαν από τη διαχείριση του πάρκου φαίνονται να εντάσσονται τόσο σε βραχυπρόθεσμο όσο και σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, κινδυνεύοντας να τα καταστήσουν μη βιώσιμα. Τα αποτελέσματα αποκάλυψαν ότι μόνο ένα από τα χωριά της περιοχής μελέτης επωφελείται από τα εισοδήματα που εισρέουν από τον τουρισμό.

Οι Karanth & Nepal (2012), με βάση μια έρευνα σε 777 νοικοκυριά γύρω από 5 προστατευόμενες περιοχές στην Ινδία και το Νεπάλ, παρείχαν μια συγκριτική εικόνα των απόψεων των νοικοκυριών της Ινδίας και του Νεπάλ σχετικά με τα οφέλη και το κόστος

των προστατευόμενων περιοχών, τη στάση τους γενικά προς τη διατήρηση και ειδικά απέναντι στις προστατευόμενες περιοχές. Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν μικτές απαντήσεις στον τουρισμό, οι οποίες κυμαίνονται από πολύ ευνοϊκές στο Νεπάλ έως λιγότερο ευνοϊκές στην Ινδία. Η πλειονότητα είχε θετική στάση απέναντι στην ύπαρξη και τη σπουδαιότητα των προστατευόμενων περιοχών, αλλά είχε αρνητικές αντιλήψεις για το προσωπικό τους. Οι περισσότεροι κάτοικοι αντιλήφθηκαν ότι ωφελούνται από την πρόσβαση σε καύσιμα από ξύλο και άλλες πηγές, συμπεριλαμβανομένων των ωφελειών από τον τουρισμό, ενώ οι απώλειες από την άγρια φύση ήταν οι κύριες οικονομικές δαπάνες.

Οι Stickard -Murno & Moore (2013) διερεύνησαν την συμμετοχή της τοπικής κοινότητας και τα οφέλη από τον τουρισμό, στο εθνικό πάρκο Purnululu της Αυστραλίας και της εγγενούς κοινότητας Warmun Aboriginal. Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ της Κοινότητας, του Πάρκου και του τουρισμού διερευνήθηκαν χρησιμοποιώντας ημιδομημένες συνεντεύξεις. Τα αποτελέσματα φωτίζουν τη συνεχιζόμενη πολιτισμική σύνδεση με το πάρκο, παρέχοντας στους αυτόχθονες ανθρώπους εγγενή, μη οικονομικά πλεονεκτήματα. Σημαντικά οικονομικά οφέλη είναι δυνατά μέσω των πωλήσεων τέχνης στους τουρίστες, αλλά είναι περιορισμένα. Οι φυσικές δυσκολίες κατά την επίσκεψη στο Πάρκο, τα ζητήματα που σχετίζονται με τις δεξιότητες, τους πόρους και τα κίνητρα και τα προβλήματα με την κοινή διαχείριση συμβάλλουν σε αυτό το περιορισμένο όφελος, καθώς και στην αίσθηση του διαχωρισμού από το Πάρκο.

Οι ίδιοι ερευνητές σε μεταγενέστερη έρευνα διερεύνησαν τις επιπτώσεις του τουριστικού τομέα για τις προστατευόμενες περιοχές στις κοινότητες που συνορεύουν με το εικονικό εθνικό πάρκο Kruger στη Νότια Αφρική και τον εθνικό πάρκο Purnululu στην Αυστραλία. Η έρευνα διενεργήθηκε μέσω συνεντεύξεων με το προσωπικό των πάρκων, με τους φορείς του τουρισμού και με τα μέλη της κοινότητας. Με γνώμονα ένα εννοιολογικό πλαίσιο βασισμένο στην σκέψη της ανθεκτικότητας, οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των πάρκων, του τουρισμού και των τοπικών κοινοτήτων αποκαλύφθηκαν ως πολύπλοκες, αμφισβητούμενες και πολυεπίπεδες. Οι βασικοί οδηγοί περιελάμβαναν πολιτιστικά πρότυπα και αξίες βασισμένες στη φύση, εδραιωμένη φτώχεια, κακή δυτική εκπαίδευση και οικονομικές ευκαιρίες που σχετίζονται με τον τουρισμό. Ο τουρισμός στα πάρκα αυτά, προσφέρει εγγενείς ευκαιρίες και οφέλη από τη διατήρηση της φύσης και τις συναφείς άυλες πολιτιστικές αξίες. Πιο απτά οφέλη προέκυψαν από την

απασχόληση. Τα ζώα που προκαλούν ζημιές και οι δυσκολίες επίσκεψης ήταν αρνητικές επιδράσεις. Η αλληλεπίδραση με τους τουρίστες ήταν περιορισμένη, με την αίσθηση της αποσύνδεσης να είναι προφανής (Stickard -Murno & Moore, 2014).

Παρατηρούμε, λοιπόν ότι μεταξύ άλλων ο τουρισμός στις προστατευόμενες περιοχές μπορεί να έχει σημαντικές οικονομικές επιδράσεις και παράλληλα να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο για τη διατήρηση και τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών (Adongo et al, 2017). Μπορεί να προσφέρει οικονομική και πολιτική στήριξη στη διατήρηση και να οδηγήσει σε μεγαλύτερη κατανόηση της αξίας των πάρκων - γεγονός που με τη σειρά του μπορεί να οδηγήσει στην προστασία περισσότερων περιοχών. Το αυξανόμενο ενδιαφέρον των ταξιδιωτών για τις φυσικές περιοχές και η σταθερή πρόβλεψη ανάπτυξης σε αυτήν την βιομηχανία δείχνουν επίσης ότι οι συνεισφορές αυτές είναι πιθανό να αυξηθούν (Eagles & Hillel, 2008). Η σκοπιμότητα του τουρισμού ως εργαλείου συντήρησης εξαρτάται από την κατανόηση των προσδοκιών των τουριστών, την καταλληλότητα του τουρισμού σε μια συγκεκριμένη περιοχή και την ικανότητα των υπεύθυνων διαχείρισης πάρκων να προσφέρουν μια υψηλής ποιότητας εμπειρία ενώ ελαχιστοποιούν τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις της επίσκεψης. Τα πάρκα αποτελούν σημαντικό τουριστικό πλεονέκτημα, ιδίως για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Ο τουρισμός μπορεί να συμβάλει σημαντικά περισσότερο από ό,τι σήμερα για να παράσχει τη χρηματοδότηση που απαιτείται για την ανάπτυξη των προστατευόμενων περιοχών. Παρόλο που τα περισσότερα πάρκα χρεώνουν ελάχιστα τέλη ή τέλη χρήσης, τα τουριστικά εισοδήματα αποτελούν ουσιαστικό στοιχείο τόσο των αναπτυξιακών όσο και των ανεπτυγμένων προϋπολογισμών των οργανισμών των πάρκων των χωρών (Livina & Berzina, 2010).

Οι Eagles et al (2002) συνοψίζοντας τα οφέλη του τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές, διαχωρίζει τα οφέλη σε τρεις μεγάλες κατηγορίες:

- 📖 Τα οικονομικά οφέλη, τα οποία έγκειται στην αύξηση των θέσεων εργασίας για τους ντόπιους κατοίκους, την αύξηση του εισοδήματος, την ενθάρρυνση δημιουργία νέων τουριστικών επιχειρήσεων και την διαφοροποίηση τους, την ενθάρρυνση της τοπικής παραγωγής αγαθών, την απόκτηση νέων αγορών και συναλλάγματος, τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, την δημιουργία τοπικών φορολογικών εσόδων, και

την αύξηση της χρηματοδότησης των προστατευόμενων περιοχών και των τοπικών κοινοτήτων.

📖 Τα οφέλη σχετικά με την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, τα οποία έγκειται στην προστασία των οικολογικών διεργασιών και των λεκανών απορροής, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας (συμπεριλαμβανομένων των γονιδίων, των ειδών και των οικοσυστημάτων), τη προστασία, τη συντήρηση και την αποτίμηση των πολιτιστικών πόρων, τη δημιουργία οικονομικής αξίας και την προστασία των πόρων, τη μετάδοση της αξίας της διατήρησης μέσω της εκπαίδευσης, την υποστήριξη της έρευνας και ανάπτυξης ορθών περιβαλλοντικών πρακτικών και συστημάτων διαχείρισης που επηρεάζουν τη λειτουργία των ταξιδιωτικών και τουριστικών επιχειρήσεων, καθώς και τη συμπεριφορά των επισκεπτών σε προορισμούς, τη βελτίωση των τοπικών εγκαταστάσεων, των υποδομών μεταφοράς και των επικοινωνιών, και την υποβοήθηση της ανάπτυξης μηχανισμών αυτοχρηματοδότησης για τις δραστηριότητες των προστατευόμενων περιοχών.

📖 Τα οφέλη που είναι σχετικά με την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των περιοχών κοντά στις προστατευόμενες περιοχές και τα οποία έγκειται στην προώθηση αισθητικών, πνευματικών και άλλων αξιών που σχετίζονται με την ευημερία, την υποστήριξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για τους επισκέπτες και τους ντόπιους, τη δημιουργία ελκυστικών περιβαλλόντων για προορισμούς, για κατοίκους όσο και για επισκέπτες, οι οποίοι μπορούν να υποστηρίξουν άλλες συμβατές νέες δραστηριότητες, όπως η αλιεία ή βιομηχανίες βασιζόμενες σε προϊόντα, η βελτίωση της διαπολιτισμικής κατανόησης, η ενθάρρυνση της ανάπτυξης του πολιτισμού, της βιοτεχνίας και των τεχνών, η αύξηση του επιπέδου εκπαίδευσης των τοπικών πληθυσμών, η ενθάρρυνση των ανθρώπων να μάθουν τις γλώσσες και τις κουλτούρες των ξένων τουριστών και η ενθάρρυνση των ντόπιων να εκτιμήσουν τον τοπικό πολιτισμό και το περιβάλλον τους.

Αντίστοιχα οι Eagles et al (2002) συνοψίζει τις αρνητικές επιδράσεις ως εξής:

- ✔ Αυτές που σχετίζονται με τα άμεσα κόστη και περιλαμβάνουν την κατασκευή, τη συντήρηση και τη διαχείριση των χώρων των προστατευόμενων περιοχών.
- ✔ Αυτές που σχετίζονται με την περιβαλλοντική υποβάθμιση, δηλαδή την υποβάθμιση που σχετίζεται με τη χρήση των προστατευόμενων περιοχών, όπως η διάβρωση του εδάφους, η ρύπανση των υδάτων και η διαταραχή της άγριας ζωής.
- ✔ Αυτές που σχετίζονται με το κόστος των φυσικών πόρων, όπως το κόστος της γης και των σχετικών πόρων.
- ✔ Αυτές που σχετίζονται με την μειωμένη ευημερία των ντόπιων, οι οποίες έγκειται σε αρνητικές επιπτώσεις στους ντόπιους λόγω περιορισμένης πρόσβασης στους πόρους των προστατευόμενων περιοχών.
- ✔ Αυτές που σχετίζονται με το κόστος ευκαιρίας των πόρων και οι οποίες αναφέρονται στις αξίες των πηγών που χάνονται εξαιτίας της αναδημιουργίας ή της διατήρησης και στην εμπορική αξία των πόρων που χάνονται στην κοινωνία.

2.3. Προστατευόμενες Περιοχές στην Ελλάδα και Τουρισμός

Η προστασία των περιοχών ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς στην Ελλάδα, εντοπίζεται στην αρχαιότητα. Τα «ιερά» δάση στην Αρχαία Ελλάδα ήταν αυστηρά προστατευμένα και αφέθηκαν στη φυσική εξέλιξη, γεγονός που τα βοήθησε να αποκτήσουν μια εντυπωσιακή δομή παρθένων δασών. Τέτοια παραδείγματα ήταν τα ιερά δάση της αρχαίας Αθήνας και του Άργους, τα δάση της Αρτεμισίνης στη Σκιλούντα, της Δωδώνης, του Ευμενίδη στον Κολωνό (Αττική) ή του Δία στην Ολυμπία, που ονομάζεται «Άλτης» από τον Ηρακλή και άλλους. Υπήρχε παρόμοια προστασία όσον αφορά τα κέντρα κυνηγιού στην Ευρώπη. Στην Ελλάδα, η πρώτη προστατευόμενη περιοχή ήταν το Εθνικό Δασικό Πάρκο του Ολύμπου, το «σπίτι των θεών», το 1938. Καθώς ο αριθμός των

προστατευόμενων περιοχών άρχισε να αυξάνεται σημαντικά, προέκυψε η αναγκαιότητα για επανεξέτασης της πολιτικής σχετικά με τη νομική προστασία, τον συντονισμό και τη διαχείριση αυτών των περιοχών (Mylonopoulos et al, 2012).

Στην Ελλάδα ο χαρακτηρισμός των προστατευόμενων περιοχών ξεκίνησε στις αρχές του 20ου αιώνα, όταν αρχικά εισήχθη στην εθνική νομοθεσία ο όρος «Προστατευόμενα δάση», με βάση την ιδέα του δασοφύλακα Π. Κόντου. Ο όρος αυτός αναφέρεται σε περιοχές κοντά σε αστικά κέντρα και χωριά, και στόχος ήταν η προστασία τόσο του εδάφους από τη διάβρωση και την κατολίσθηση, όσο και των κατοικημένων περιοχών από τις πλημμύρες. Αυτή η ιδέα βρίσκεται στον Κώδικα Δασών του 1929, ο οποίος εξακολουθεί να ισχύει σήμερα, με ορισμένες τροπολογίες. Ο Κώδικας προέβλεπε την οριοθέτηση και τον χαρακτηρισμό ορισμένων περιοχών ως «προστατευόμενα δάση», δυνάμει υπουργικής απόφασης, την προστασία τους από τη βόσκηση, την υλοτομία και την αναδάσωση, όπου αυτό ήταν απαραίτητο, ώστε να αναπτυχθεί η κατάλληλη προστατευόμενη δασική βλάστηση. Από τότε, η εφαρμογή αυτής της νομοθεσίας είχε μερικά σημαντικά αποτελέσματα. Σε πολλές περιπτώσεις ελήφθησαν μέτρα προστασίας και μεγάλες εκτάσεις γης, ακόμη και σε περιοχές που δεν είχαν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενα δάση (Jones et al, 2012).

Ο πρώτος νόμος για τις προστατευόμενες περιοχές ήταν ο νόμος 856/1937 "για τα εθνικά δασικά πάρκα", ο οποίος εκδόθηκε με πρωτοβουλία της Δασικής Υπηρεσίας σε συνεργασία με την Ελληνική Λέσχη Άλπεων και προέβλεπε την ίδρυση έως πέντε εθνικών πάρκων σε ολόκληρη την ηπειρωτική Ελλάδα με στόχο την προστασία της χλωρίδας, τη βελτίωση και την αύξηση της πανίδας, τη διατήρηση των γεωμορφολογικών σχηματισμών, την προστασία του φυσικού τοπίου, την ανάπτυξη του τουρισμού και την επιστημονική και δασική έρευνα. Το 1938, ένα χρόνο αργότερα, ιδρύθηκε ο πρώτος Εθνικός Δρυμός του Όρους Ολύμπου, που ακολουθείται από το Εθνικό Δασικό Πάρκο του Παρνασσού την ίδια χρονιά. Στο πλαίσιο της δασικής νομοθεσίας, η οποία θέσπισε νέες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών, όπως τα «αισθητικά δάση», τα «φυσικά μνημεία και ορόσημα», τα «καταφύγια άγριας ζωής», οι «ελεγχόμενες περιοχές κυνηγιού», οι «σταθμοί αναπαραγωγής θηραμάτων» και «οι περιοχές απόλυτης φυσικής κατάστασης». Στο αρχικό στάδιο του νόμου σχετικά με τις προστατευόμενες περιοχές, η Ελλάδα ακολούθησε την επικρατούσα προσέγγιση της απόλυτης προστασίας των φυσικών περιοχών, αποθαρρύνοντας ή και απαγορεύοντας τις

ανθρώπινες δραστηριότητες. Αργότερα αυτή η προσέγγιση εγκαταλείφθηκε και έδωσε θέση στην ιδέα που υπαγορεύει την ενσωμάτωση των προστατευόμενων περιοχών στο περιβάλλον και τη στενή σύνδεση της προστασίας με την αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων (Apostolopoulou & Pantis, 2009).

Από το 1938 έως σήμερα έχουν δημιουργηθεί 10 εθνικά πάρκα δασικών εκτάσεων μαζί με 17 εθνικά πάρκα, 610 άγριοι βοσκότοποι και άλλες μορφές προστατευόμενων περιοχών. Αυτές οι ταξινομήσεις προβλέπονται στον Νόμο 1650/1986 "για την προστασία του περιβάλλοντος". Στο νόμο αυτό περιλαμβάνονται σημαντικές διατάξεις που αφορούν την κατάταξη των προστατευόμενων περιοχών σε πέντε νέες υποκατηγορίες (Mylonopoulos et al, 2011):

1. Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης,
2. Περιοχές προστασίας της φύσης
3. Εθνικά Πάρκα,
4. Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί, προστατευόμενα τοπία και στοιχεία του τοπίου και
5. Περιοχές οικολογικής ανάπτυξης.

Επίσης η νομοθεσία αφορά την περιγραφή μιας ειδικής διαδικασίας καθορισμού και διαχείρισης των νέων προστατευόμενων περιοχών. Ο νόμος αυτός αποτέλεσε την πρώτη συστηματική προσπάθεια ταξινόμησης των προστατευόμενων περιοχών. Αργότερα, ο αριθμός των περιοχών που διέπονται από ειδικές διατάξεις για την προστασία της φύσης, αυξήθηκε με τη θέσπιση διεθνών συμβάσεων, συμφωνιών και οδηγιών για την προστασία της φύσης στην εθνική οδηγία του Συμβουλίου 79/409 / ΕΟΚ1 της 2ας Απριλίου 1979 για τη διατήρηση των άγριων πτηνών και στην οδηγία 92/43 / ΕΟΚ2 του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Η τελευταία οδηγία προβλέπει την καθιέρωση ενός συνεκτικού ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου ειδικών περιοχών διατήρησης υπό τον τίτλο Natura 2000 (άρθρο 3), η οποία υλοποιήθηκε σε τρία στάδια μέχρι το 2004.

Η αύξηση του αριθμού και του μεγέθους των προστατευόμενων και των νομίμως προστατευόμενων περιοχών καθώς και οι διεθνείς και κοινοτικές δεσμεύσεις υπογράμμισαν αφενός τα κενά και τις ασάφειες του Ν. 1650/1986, όσον αφορά την

οργάνωση, τη διαχείριση και τη διοίκηση αυτών των περιοχών και, αφετέρου, την ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής μιας ενιαίας πολιτικής για την προστασία, διατήρηση και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος της Ελλάδας.

Ο νόμος 2742/1999 "Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη", ο οποίος συμπλήρωσε το πλαίσιο για τις προστατευόμενες περιοχές όπως προβλέπεται στο Ν. 1650/1986, προσπάθησε να αποκαταστήσει τα προβλήματα που σχετίζονται με τη λειτουργία και τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Τα άρθρα 15, 16 και 17 του νόμου προβλέπουν ότι δυνάμει των προεδρικών διαταγμάτων μπορούν να συσταθούν νομικές οντότητες ιδιωτικού δικαίου ως φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών με συγκεκριμένες ευθύνες και δομή. Αυτοί οι Οργανισμοί Διαχείρισης έχουν ένα καθεστώς κοινωνικής πρόνοιας, εποπτεύονται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας της Ελλάδας και η έδρα τους βρίσκεται εντός ή πλησίον των προστατευόμενων περιοχών που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους (Mylonopoulos et al, 2011).

Σύμφωνα με την Κοινή Υπουργική Απόφαση για την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, η προστασία των περιοχών Natura 2000 θεσπίζεται με την ονομασία τους ως προστατευόμενων περιοχών όπως απαιτεί ο Νόμος 1650/86, ο οποίος πρόσφατα τροποποιήθηκε με τον νόμο 3937/2011, αλλά και μέσω άλλων θεσμικών οργάνων και κανονιστικών μέτρων. Για τον εθνικό κατά νόμο χαρακτηρισμό των προστατευόμενων περιοχών, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία (Ν. 1650/86), η προετοιμασία των Ειδικών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αποτελεί προϋπόθεση. Η Ελλάδα περιλαμβάνει 241 τόπους κοινοτικής σημασίας (SCI) στον εθνικό κατάλογο της και έχει ορίσει 202 περιοχές ειδικής προστασίας (SPA). Τα όρια κάθε τοποθεσίας έχουν οριστεί και εμφανιστεί σε χάρτες με τοπογραφικό υπόβαθρο (κλίμακα 1: 100.000) και στο τυποποιημένο έντυπο δεδομένων έχει συμπληρωθεί με δεδομένα σχετικά με φυσικούς οικοτόπους και είδη κοινοτικής σημασίας. Έχουν εκπονηθεί 19 Ειδικές Εκτιμήσεις Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (SEIA), οι οποίες αντιστοιχούν στον προσδιορισμό: 15 εθνικών πάρκων, 2 εθνικών θαλάσσιων πάρκων και 2 περιοχών προστασίας της φύσης. Αυτές οι περιοχές, συμπεριλαμβάνουν τις περιφέρειες τους και καλύπτουν περίπου 1,4 εκ. εκτάρια, εκ των οποίων 750.000 εκτάρια βρίσκονται στο Natura 2000 (περίπου 22% της συνολικής έκτασης) (Διάγραμμα 2.1.).

Διάγραμμα 2.1. Προστατευόμενες Περιοχές Natura 2000

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Παρά την πληθώρα προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα, αλλά και την συνεχή ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα, η επιστημονική έρευνα γύρω από τον τουρισμό στις προστατευόμενες περιοχές είναι ιδιαίτερα περιορισμένη. Οι Mylonopoulos et al (2011), εξέτασαν τα ιδιαίτερα προβλήματα που προκύπτουν από την εφαρμογή της νομοθεσίας που διέπει τη λειτουργία των θαλάσσιων προστατευόμενων πάρκων στην Ελλάδα και συγκεκριμένα του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου της Ζακύνθου, το οποίο φιλοξενεί τη σπουδαιότερη θαλάσσια χελώνα καρέτα-καρέτα. Στο πάρκο υπάρχουν εκατοντάδες φωλιές θαλάσσιων χελωνών κάθε εποχή, ενώ παράλληλα το νησί προσελκύει χιλιάδες επισκέπτες κάθε καλοκαίρι, όντας ένας σημαντικός τουριστικός προορισμός για τη

*Η Συμβολή των Προστατευόμενων
Περιοχών στην Τουριστική Ανάπτυξη. Η
Περίπτωση του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου*

ΜΙΧΑΗΛ ΑΜΟΙΡΙΔΗΣ

χώρα. Όπως περιγράφεται από τους ερευνητές, οι συγκρούσεις για τη χρήση γης προς όφελος της οικονομικής ανάπτυξης αυτών των περιοχών είναι σήμερα ένα κοινό φαινόμενο. Μια σειρά προβλημάτων, μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 90, όπως τα κενά επικοινωνίας και συντονισμού μεταξύ των διαφόρων φορέων και επιστημόνων που πρέπει να εφαρμόσουν το εθνικό στρατηγικό σχεδιασμό για τη φύση, η ύπαρξη πολλών νόμων για τις προστατευμένες περιοχές και η έλλειψη κωδικοποίησης της ισχύουσας νομοθεσίας, οδήγησε το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων να διαπιστώσει ότι η Ελλάδα δεν τήρησε τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει του άρθρου 23 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Σύμφωνα με τις εξελίξεις αυτές η Ελλάδα δεν είχε λάβει τα αναγκαία μέτρα για τη θέσπιση και εφαρμογή ενός αποτελεσματικού συστήματος προστασίας της θαλάσσιας χελώνας στη Ζάκυνθο κατά τη διάρκεια της περιόδου αναπαραγωγής και για την αποτροπή δραστηριοτήτων που θα υποβαθμίσουν ή θα καταστρέψουν τους τόπους αναπαραγωγής. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οι ελληνικές αρχές δεν είχαν πράξει αρκετά για να σταματήσουν τη χρήση μοτοποδηλάτων σε μια παραλία όπου οι χελώνες χρησιμοποιούσαν για αναπαραγωγή, αλλά ούτε και για να αποτρέψουν την παρουσία μικρών σκαφών κοντά στις παραλίες αναπαραγωγής. Το Ελεγκτικό Συνέδριο υπογράμμισε ότι η διατύπωση κανόνων και κανονισμών από την Ελλάδα δεν ήταν αρκετή και ότι η χώρα έπρεπε να μεριμνήσει ώστε να μην διαταράσσονται οι χελώνες κατά την περίοδο φωτοκίας, την περίοδο επώασης, την περίοδο εκκόλαψης των αυγών, καθώς και κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης των χελωνών στη θάλασσα. Τα προβλήματα που παρατηρήθηκαν στην περίπτωση του θαλάσσιου πάρκου στη Ζάκυνθο ήταν σχετικά κοινά και για άλλες προστατευόμενες περιοχές, και έγκειται στην μη εφαρμογή και την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας γύρω από τις προστατευόμενες περιοχές. Οι ερευνητές αποδίδουν τα περισσότερα προβλήματα στην έλλειψη της συμμετοχής των τοπικών κοινοτήτων, η οποία μέχρι τότε ήταν αποκλεισμένη, καθώς οι αποφάσεις ελήφθησαν σε κεντρικό κρατικό επίπεδο (Mylonopoulos et al, 2011).

Τα προβλήματα διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα, είχαν ήδη τονιστεί και από άλλους ερευνητές σε προγενέστερο χρόνο. Για παράδειγμα ο Bieratos (2005) σε μια θεωρητική ανασκόπηση για τον δημιουργικό τουρισμό στην Ελλάδα, είχε ήδη τονίσει η Δασική Υπηρεσία (ως αρμόδιος οργανισμός) αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα στην εξεύρεση πόρων, αλλά και ανεπάρκειές της στις υποδομές, έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού κλπ. Παράλληλα είχε τονίσει την πολυπλοκότητα και τη

σύγκυση του νομοθετικού πλαισίου, κατά την δεκαετία του 2000 και είχε αναγνωρίσει πολλές αλληλοεπικάλυψεις στις ευθύνες των διαφόρων αρμόδιων υπηρεσιών και οργανισμών. Η κατάσταση αυτή εμπόδισε την ολοκληρωμένη, συντονισμένη και άκρως αποτελεσματική διαχείριση και προστασία των εθνικών πάρκων στην Ελλάδα. Ο ίδιος ερευνητής είχε αναγνωρίσει ότι οι προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα μπορούν στην πραγματικότητα να μετατραπούν σε χώρους δημιουργικής βιώσιμης ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή τους, υπό τον όρο ότι θα αναγνωριστούν κατ'εξοχήν ως τουριστικοί προορισμοί που θα μπορούσαν να συμβάλουν στη δημιουργία χώρων και δεδομένου ότι θα υπάρξει παράλληλη αναβάθμιση της οργανωτικής ικανότητας του συστήματος των προστατευόμενων περιοχών, καθώς και του σχετικού συνολικού συστήματος χωροταξικού σχεδιασμού σε όλα τα επίπεδα (Kafyri et al, 2012).

Παρ' όλα αυτά έρευνες σχετικά με την εμπλοκή των κοινοτήτων γύρω από τις προστατευόμενες περιοχές στην διαχείριση των περιοχών αυτών, δείχνουν ότι η ενεργός συμμετοχή διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα. Για παράδειγμα οι Dimitrakopoulos et al (2010), οι οποίοι διερεύνησαν τις αντιλήψεις και την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε τρεις προστατευόμενες περιοχές της Ελλάδας: το Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, τον Υγρότοπο Καλλονής και τη λίμνη Ταυροπού, βρήκαν ότι οι πολίτες υποστηρίζουν γενικά τις προστατευόμενες περιοχές και παρουσιάζουν σχετικά υψηλά επίπεδα γνώσης σε περιβαλλοντικά θέματα, αν και η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση δεν συνοδεύεται από ενεργό συμμετοχή για την επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων. Επίσης, ένα σημαντικό εύρημα της μελέτης ήταν ότι οι πολίτες υποστηρίζουν ορισμένες μορφές συμμετοχικής διαχείρισης και ως εκ τούτου είναι απαραίτητο να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή του κοινού και η συζήτηση για την προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης.

Σε άλλη έρευνα οι Andrea et al (2013), διερεύνησαν τις απόψεις των ντόπιων κατοίκων και των επισκεπτών του Εθνικού Πάρκου Δαδιάς, στο νομό Έβρου, σχετικά με την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης του πάρκου. Η έρευνα διεξήχθη με τη χρήση δομημένων ερωτηματολογίων σε 264 άτομα, κατοίκους και επισκέπτες του πάρκου και τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχουν σημαντικές αδυναμίες που επηρεάζουν τη συνεργασία των διοικητικών φορέων, γεγονός που κάνει τους ντόπιους να μην είναι ικανοποιημένοι με τις λειτουργίες των τοπικών αρχών και τους επισκέπτες να μην είναι

επαρκώς ενημερωμένοι για τα αρμόδια όργανα και τον τύπο διοίκησης και διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Δαδιάς .

Οι έρευνες ικανοποίησης των επισκεπτών στις προστατευόμενες περιοχές είναι επίσης σημαντικές, αφού παρέχουν πληροφορίες στις αρχές που είναι αρμόδιες για την διαχείριση τους, σχετικά με τα χαρακτηριστικά των πάρκων που απαιτούν βελτιώσεις. Με αυτόν τον τρόπο, οι δράσεις βελτίωσης βασίζονται σε πρότυπα που συνάδουν με τις ανάγκες και επιθυμίες των επισκεπτών/πελατών. Οι Arabatzis & Grigoroudis (2010), για παράδειγμα μελέτησαν τα επίπεδα ικανοποίησης 230 επισκεπτών στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου στη βορειοανατολική Ελλάδα, το οποίο έχει μεγάλη οικολογική αξία λόγω της ύπαρξης μεγάλου αριθμού αρπακτικών πτηνών. Το Εθνικό Πάρκο Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου είναι μία από τις 27 προστατευόμενες περιοχές της Ελλάδας, για τις οποίες έχει ιδρυθεί διαχειριστική αρχή. Η έρευνα διεξήχθη με τη χρήση ειδικώς αναπτυγμένου ερωτηματολογίου, προκειμένου να εξεταστεί η ικανοποίηση των επισκεπτών, σχετικά με διάφορους παράγοντες, όπως τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής, το επίπεδο εξυπηρέτησης και η επάρκεια των χώρων φιλοξενίας των επισκεπτών και τα σχετικά δεδομένα υποβλήθηκαν σε επεξεργασία με τη μεθοδολογία MUSA (Ανάλυση Ικανοποίησης Πολλαπλών Κριτηρίων). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι επισκέπτες είναι αρκετά ικανοποιημένοι από το προσωπικό και τα φυσικά χαρακτηριστικά του πάρκου, ενώ σε γενικές γραμμές θεωρούν τις υποκείμενες υποδομές εξίσου σημαντικές. Τέλος, το επίπεδο ικανοποίησης των υποκειμένων που σχετίζονταν με την πληροφόρηση-επικοινωνία ήταν σχετικά υψηλό.

Σε μεταγενέστερη έρευνα οι Grigoroudis et al (2012), διερεύνησαν επίσης τον βαθμό ικανοποίησης των επισκεπτών του Εθνικού Πάρκου Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου. Σκοπός της έρευνας ήταν επίσης να εντοπιστούν οι διαφορετικές ομάδες επισκεπτών και να εκτιμηθεί η ομοιογένεια των προτιμήσεων σε διακεκριμένα τμήματα επισκεπτών. Η έρευνα διεξήχθη με την βοήθεια ερωτηματολογίου σε 230 επισκέπτες του πάρκου και τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η πλειοψηφία των επισκεπτών είναι γενικά ικανοποιημένοι από την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Τα φυσικά χαρακτηριστικά και το προσωπικό του πάρκου φάνηκε να επηρεάζουν σημαντικά την ικανοποίηση των επισκεπτών, ενώ τα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των επισκεπτών (εκτός από την ηλικία και το εισόδημα) δεν σχετίστηκαν σημαντικά με το παρατηρούμενο επίπεδο ικανοποίησης, σύμφωνα με τις διαφορετικές ομάδες επισκεπτών. Τα ευρήματα

υποδηλώνουν ότι η ικανοποίηση των επισκεπτών σχετίζεται με τα βασικά χαρακτηριστικά μιας συγκεκριμένης περιοχής και επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τις προσδοκίες τους, ανεξάρτητα από τα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά τους. Ωστόσο τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι κάποια χαρακτηριστικά του πάρκου χρίζουν βελτίωσης, ώστε να αυξηθεί περαιτέρω η ικανοποίηση των επισκεπτών, όπως για παράδειγμα η πρόσληψη επιπρόσθετου εξειδικευμένου προσωπικού, το οποίο θα μπορεί να διαχειριστεί καλύτερα τον αυξημένο αριθμό επισκεπτών κατά μήκος των μονοπατιών και η βελτίωση των χώρων αναψυχής (περισσότερες τουαλέτες, κάδοι απορριμμάτων, χώροι πικ-νικ).

Σε ότι αφορά τον τουρισμό στη χώρα, η Ελλάδα είναι μια χώρα η οποία διαθέτει διάφορους φυσικούς πόρους, ακόμα «ανεξερεύνητους» και «υποανάπτυκτους» από την άποψη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Ανάμεσα στους τουριστικούς πόρους είναι όλα τα είδη ευαίσθητων και προστατευόμενων περιοχών με ποικιλία τοπίων σε ανθρώπινη κλίμακα (καταπράσινοι όρμοι, φυσικά λιμάνια, αμμουδιές, βουνά και κοιλάδες). Ειδικότερα, το φυσικό περιβάλλον είναι γνωστό για την πλούσια πανίδα και χλωρίδα του, αλλά και για την πολύ καλή κατάσταση των οικοτόπων του και ως εκ τούτου αποτελεί τον κύριο πόλο τουριστικής έλξης. Εξάλλου, το φυσικό περιβάλλον υπάρχει αρμονικά με ιστορικά μνημεία, παραδοσιακούς οικισμούς και αρχιτεκτονική κληρονομιά. Αυτή η πολιτιστική κληρονομιά και οι τοπικές πολιτιστικές παραδόσεις έχουν αντίστοιχη σημασία, αν και όχι τόσο για τους τουρίστες που ενδιαφέρονται κυρίως για τις φυσικές ομορφιές του περιβάλλοντος. Ένα άλλο σημείο είναι ότι, παρόλο που η τουριστική δραστηριότητα σε ολόκληρη την Ελλάδα είναι έντονα εποχιακή και προσανατολισμένη στη θάλασσα, στατιστικά στοιχεία και εκτιμήσεις αναγνωρίζουν ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείτε η εμφάνιση νέων μοντέλων τουρισμού. Οι νέοι αυτοί τρόποι περιλαμβάνουν μια ευρύτερη χωρική κατανομή του τουρισμού από την ακτογραμμή στην ενδοχώρα και ιδιαίτερα στις λιγότερο ανεπτυγμένες και ακόρεστες - αλλά όχι λιγότερο ενδιαφέρουσες - περιοχές. Ωστόσο, δεν υπάρχει σημαντική σύνδεση μεταξύ των διαθέσιμων φυσικών πόρων και των κατάλληλων τουριστικών δραστηριοτήτων, γεγονός που σημαίνει ότι μέχρι στιγμής υπάρχει μια πολιτική που δεν είναι επιτυχημένη στον τομέα του εναλλακτικού και φιλικού προς το περιβάλλον τουρισμού στην Ελλάδα. Από τη μία πλευρά υπάρχει μαζική τουριστική ανάπτυξη, χωρίς φροντίδα για το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της χώρας και από την άλλη

πλευρά φαίνεται να επικρατεί μια πολιτική, η οποία αποτρέπει την συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων στην διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, αλλά και μια αυστηρή προστασία των περιοχών αυτών, η οποία πολύ συχνά οδηγεί στην εγκατάλειψη και / ή την καταστροφή αυτών των περιοχών. Εκτός αυτού, εξακολουθεί να υπάρχει έλλειψη τεχνογνωσίας στη βιώσιμη διαχείριση και την οργάνωση των προστατευόμενων περιοχών (Jones et al, 2012; Drosos et al, 2016; Πιιουρλου-Georgudaki et al, 2017). Μεταξύ των κορυφαίων 25 προστατευόμενων περιοχών (εθνικών πάρκων) μόνο μερικές από αυτές έχουν προωθηθεί, με επιτυχία και αυτό έχει γίνει χάρη στις τοπικές πρωτοβουλίες και στο ιδιαίτερο ενδιαφέρον που επέδειξαν οι ΜΚΟ και σε καμία ενέργεια της εθνικής κυβέρνησης. Οι περιοχές αυτές θεωρούνται ως τα καλύτερα παραδείγματα σε σχέση με τις προστατευόμενες περιοχές της υπόλοιπης χώρας και αντιπροσωπεύουν διαφορετικούς τύπους οικοσυστημάτων και είναι το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο της Ζακύνθου (Mylonopoulos et al, 2011), το Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου (Svoronou & Holden, 2005), το Εθνικό Πάρκο Σαμαριάς στην Κρήτη και οι λίμνες Πρέσπες στη Βόρεια Ελλάδα (Trakolis, 2001).

Επίσης όπως αναφέρουν αρκετοί Έλληνες ερευνητές, το συμβατικό τουριστικό μοντέλο που βασίζεται στον ήλιο, τη θάλασσα και την άμμο δεν έχει επιτρέψει την προώθηση της βιωσιμότητας στην Ελλάδα, λόγω των περιορισμένων οικονομικών ωφελειών για τις κοινότητες υποδοχής και τις αυξανόμενες περιβαλλοντικές πιέσεις (Kafyri et al, 2012; Spilanis & Vayanni, 2014).

Αν και πιο πρόσφατα έχουν γίνει σημαντικές ενέργειες στην προώθηση του τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα, υπάρχουν προβλήματα που εξακολουθούν να υφίστανται. Για παράδειγμα οι Dologlou & Katsoni (2016), κάνουν λόγο για την περιορισμένη ή και σε κάποιες περιπτώσεις ανύπαρκτη πρόσβαση στην τεχνολογία από τους τοπικούς ενδιαφερόμενους, το οποίο περιορίζει την υιοθέτηση των τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών σε προστατευόμενες περιοχές και καθιστά ακόμη πιο δύσκολη την επίτευξη της κατάλληλης οικολογικής ανάπτυξης. Η καθιέρωση ή / και η ενίσχυση της τεχνολογικής συμμετοχής, ιδιαίτερα στις απομακρυσμένες προστατευόμενες περιοχές και στις κοινότητές τους, αποτελεί ένα δύσκολο αλλά απαραίτητο έργο για το μέλλον, για την επίτευξη των στόχων του οικοτουρισμού και προκειμένου οι προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα να αποτελέσουν μέρος της παγκόσμιας αγοράς οικοτουρισμού.

Συνοψίζοντας, για να είναι αποτελεσματική η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, όχι μόνο θα πρέπει να γίνει υιοθέτηση τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, αλλά θα πρέπει η διάρθρωση των δημόσιων διοικητικών αρχών να παρέχει στους πολίτες την ευκαιρία να συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον, ώστε να αναπτύσσονται συνεργασίες περιλαμβάνει συνεργασίες με περιφερειακές αρχές, διοικητικούς φορείς, αρμόδια υπουργεία, ακαδημαϊκά ιδρύματα και μη κυβερνητικές οργανώσεις (Andrea et al, 2013).

2.4. Εθνικός Δρυμός Ολύμπου

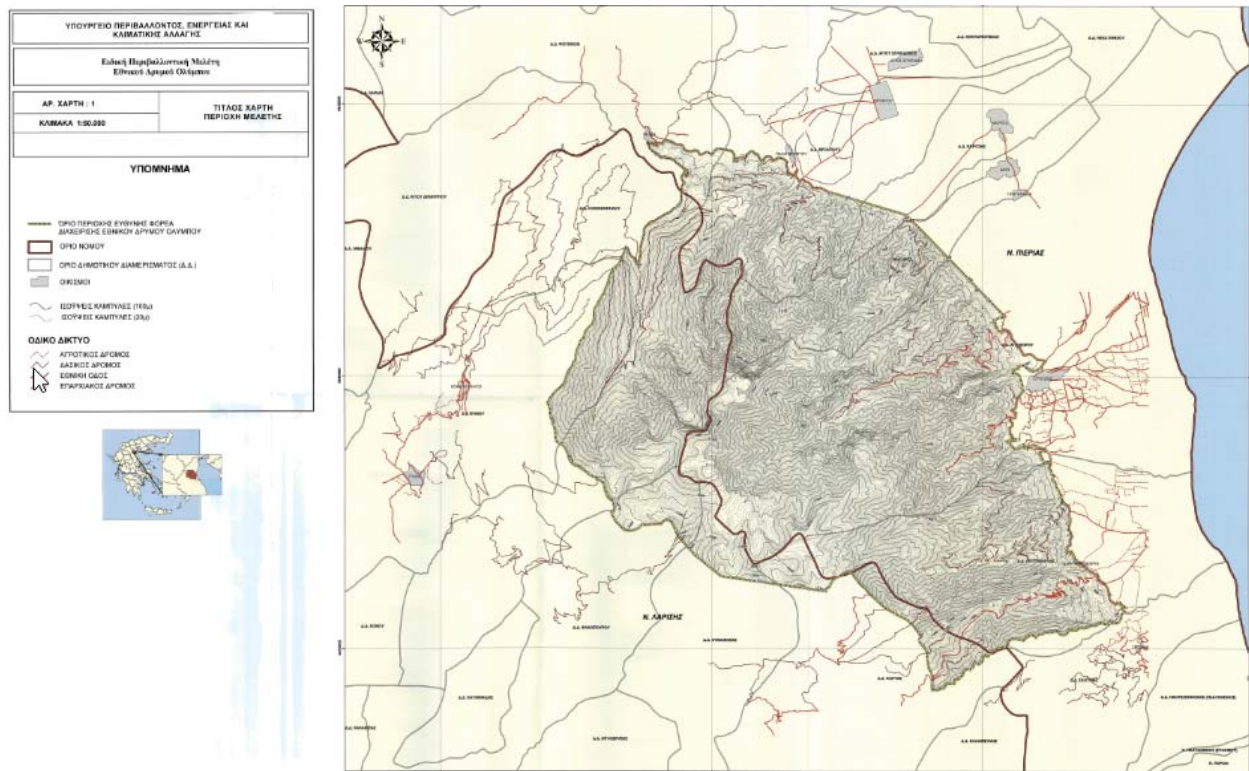

Εικόνα 1.1. Ο Όλυμπος όπως φαίνεται από την Κατερίνη

2.4.1. Δομή - Έκταση

Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, το 1938, ο Όλυμπος, το ψηλότερο ελληνικό βουνό στην Ελλάδα ήταν η πρώτη περιοχή που δηλώθηκε ως Εθνικός Δρυμός. Πριν από περίπου 50 χρόνια, εφαρμόστηκε ειδικό καθεστώς για την προστασία αυτού Όλυμπου και τη θέσπιση του ως προστατευόμενη περιοχή, με σκοπό τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, της χλωρίδας, της πανίδας και των φυσικών τοπίων, καθώς και των πολιτιστικών και άλλων αξιών του. Ο πυρήνας του Δρυμού, πριν την επέκτασή του,

την δεκαετία του 90, καταλάμβανε έκταση 40.000 στρεμμάτων, προς τη μακεδονική πλευρά του Ολύμπου, με γενικό προσανατολισμό βόρειο-βορειοανατολικό. Η έκταση αυτή αντιστοιχεί περίπου στο 1/5 του ορεινού όγκου. Ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου, όπως περιγράφεται στην πρόταση αναθεώρησης του διαχειριστικού σχεδίου του 1996, βρίσκεται στο όριο Μακεδονίας και Θεσσαλίας και διοικητικά υπάγεται στους νομούς Πιερίας και Λάρισας. Η προστατευόμενη περιοχή, αποτελείται από το πυρήνα της, ο οποίος καταλαμβάνει συνολική έκταση 71.500 στρ., και από την περιφερειακή ζώνη, η οποία καταλαμβάνει έκταση 166.900 στρέμματα. Συνολικά η έκταση πυρήνα και περιφερειακής ζώνης είναι 238.410 στρέμματα (Διάγραμμα 2.2).

2.4.2. Ζώνες Προστασίας

Ο πυρήνας της ιδιόκτητης περιοχής, στο σύνολο του αποτελεί περιοχή απόλυτης προστασίας (οριοθετημένος με το Π.Δ. του 1938). Στην περιφερειακή ζώνη του Εθνικού

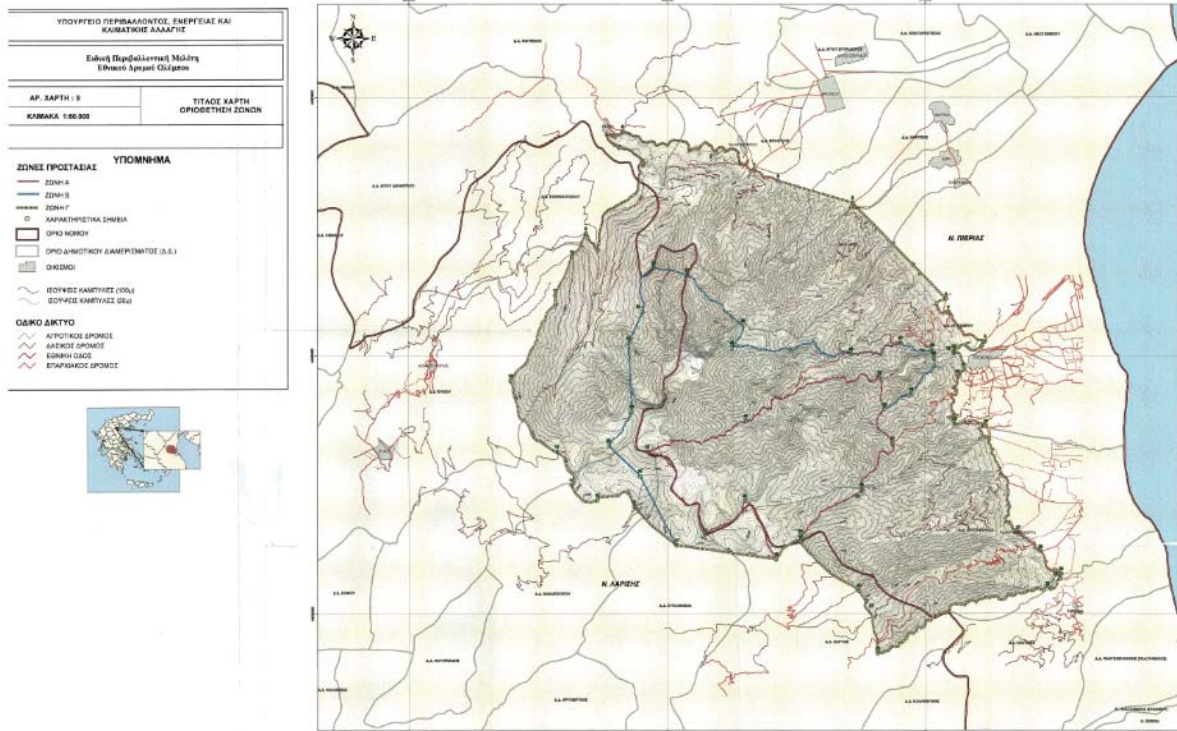
*Η Συμβολή των Προστατευόμενων
Περιοχών στην Τουριστική Ανάπτυξη. Η
Περίπτωση του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου*

ΜΙΧΑΗΛ ΑΜΟΙΡΙΔΗΣ

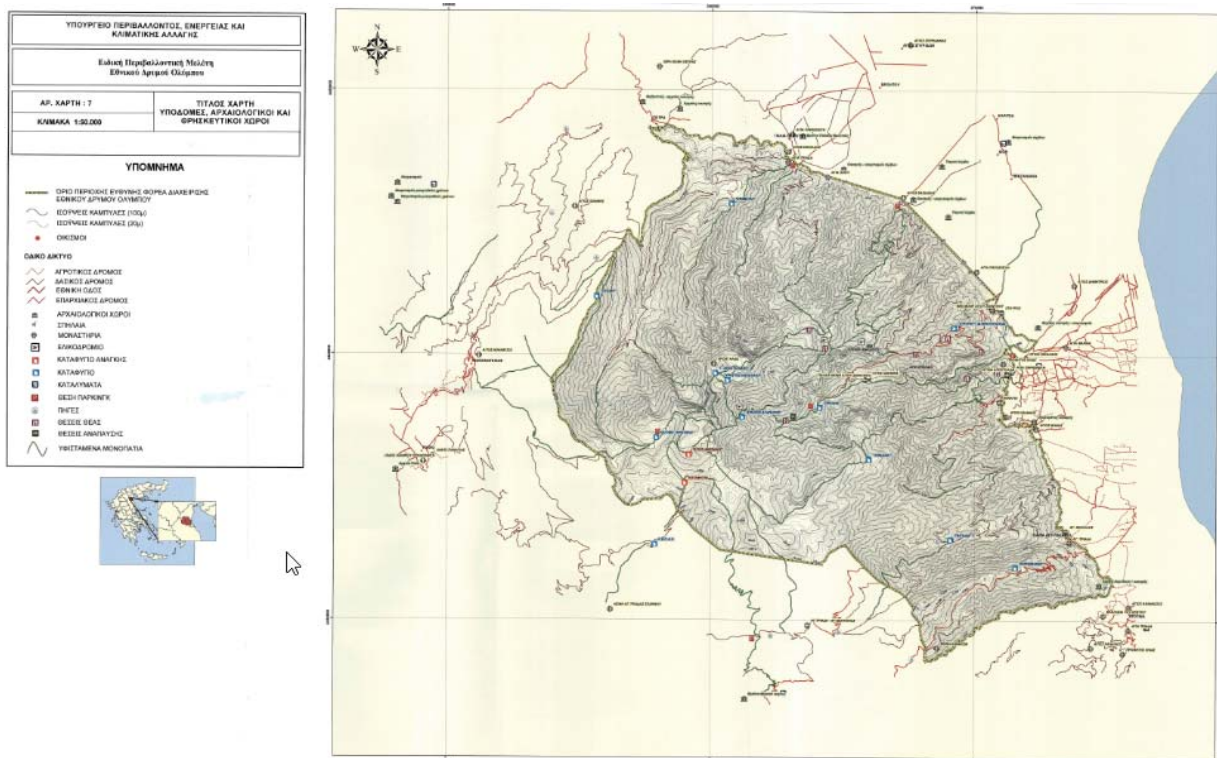
Δρυμού, ένα μεγάλο μέρος διατίθεται για θήρα, αναψυχή και βόσκηση ποιμνίων (με εξαίρεση το Πεδίο Βολής Αρμάτων Λιτοχώρου, το συνιδιόκτητο δάσος Ψ.Ν.Π. Ολύμπου, το δάσος Καριάς και το δάσος Καλλιπεύκης, τα οποία δεν διατίθενται για αναψυχή και τουρισμό).

Η προστατευόμενη περιοχή αποτελείται από πέντε ζώνες προστασίας, οι οποίες είναι:

- 1) Ζώνη Απόλυτης Προστασίας (Α). Το περιβάλλον εκεί χαρακτηρίζεται από τον πρωτόγονο χαρακτήρα του, η χλωρίδα και η πανίδα είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες στις εξωτερικές παρεμβάσεις και έτσι στη ζώνη αυτή, η οποία αποτελεί και τον πυρήνα της προστατευόμενης περιοχής, απαγορεύεται κάθε είδους δραστηριότητα.
- 2) Ζώνη Υψηλής Προστασίας (Β). Η ζώνη αυτή έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με την ζώνη απόλυτης προστασίας, και έτσι και σε αυτή απαγορεύεται κάθε είδους δραστηριότητα που θα επιφέρει οικονομικό όφελος. Ωστόσο επιτρέπεται η έρευνα και από τις διάφορες δραστηριότητες αναψυχής, μόνο οι πολύ χαλαρές, όπως π.χ. η παρατήρηση του άγριου τοπίου και η πεζοπορία σε κάποια μονοπάτια.
- 3) Ζώνη Φυσικού Περιβάλλοντος (Γ). Το περιβάλλον στη ζώνη αυτή είναι πολύτιμο, αν και έχει υποστεί αλλοίωση εξαιτίας διαφόρων επεμβάσεων, όπως η κτηνοτροφία, το κυνήγι και η αναψυχή. Η θήρα απαγορεύεται στη ζώνη αυτή, ενώ οι κτηνοτροφικές και δασοπονικές δραστηριότητες περιορίζονται στην ήδη υπάρχουσες και απαγορεύεται η επέκτασή τους. Από τις δραστηριότητες αναψυχής, είναι επιτρεπτές, μόνο οι χαλαρές δραστηριότητες όπως η πεζοπορία, η φωτογραφία, οι θέσεις θέας και πικνικ (Διάγραμμα 2.3.).
- 4) Ζώνη Θρησκευτικού Αρχαιολογικού Ενδιαφέροντος. Είναι θέσεις με θρησκευτικό, ιστορικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον (Διάγραμμα 2.4).
- 5) Ζώνη Ελεγχόμενης Παρέμβασης. Στη ζώνη αυτή εγκαθίστανται εγκαταστάσεις που διευκολύνουν τους επισκέπτες του Ολύμπου και το προσωπικό διαχείρισής του.

Διάγραμμα 2.3. Βασικές Ζώνες Προστασίας , Εθνικός Δρυμός Ολύμπου

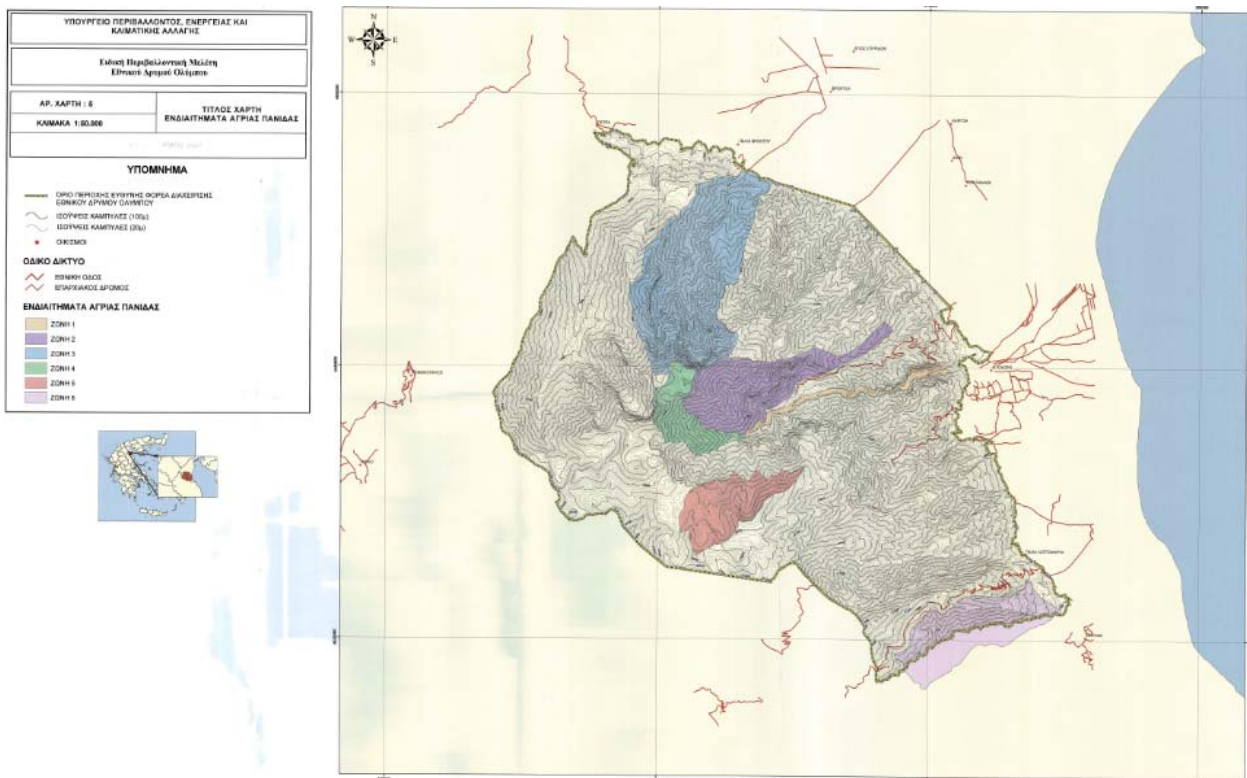
Διάγραμμα 2.4. Υποδομές Αρχαιολογικοί και Θρησκευτικοί Χώροι, Εθνικός Δρυμός Ολύμπου

Η Συμβολή των Προστατευόμενων
Περιοχών στην Τουριστική Ανάπτυξη. Η
Περίπτωση του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου

ΜΙΧΑΗΛ ΑΜΟΙΡΙΔΗΣ

2.4.3. Πανίδα

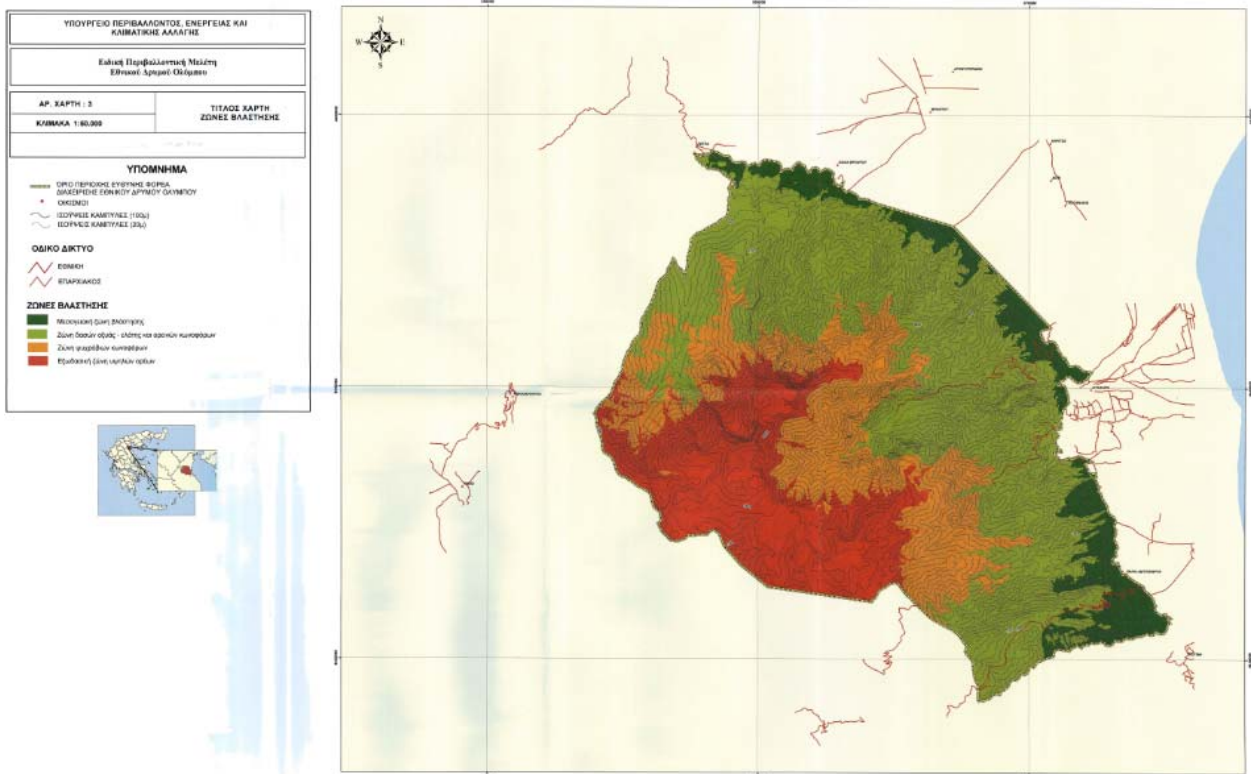
Στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου έχουν καταγραφεί πάνω 30 διαφορετικά είδη θηλαστικών ζώων, μεταξύ τους η αγριόγιδα (*Rupicapra rupicapra*), το ζαρκάδι (*Capreolus capreolus*), ο λύκος (*Canis lupus*), το αγριογούρουνο (*Sus scrofa*), η αλεπού (*Vulpes vulpes*), το κουνάβι (*Martes foina*), ο σκίουρος (*Sciurus vulgaris*), το τσακάλι (*Canis aureus*), η αγριόγατα (*Felis sylvestris*), κ.α. Επιπρόσθετα έχουν εντοπιστεί 108 είδη πτηνών. Τα είδη με μικρό πληθυσμό, τα οποία θεωρούνται απειλούμενα είναι η αγριόγιδα, ο χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*) και οι σπάνιοι δρυκολάπτες. Σε περιοχές με νερό (λιμνούλες και ρέματα), απαντάται επίσης ένας σημαντικός αριθμός αμφιβίων, ερπετών και πεταλούδων. Σύμφωνα με την Μελέτη Πανίδας Του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου (Μαλακού, 1985), τα ενδιαιτήματα άγριας πανίδας, χωρίζονται σε έξι ζώνες (Διάγραμμα 2.5.).

Διάγραμμα 2.5. Ζώνες Ενδιαιτημάτων Άγριας Πανίδας, Εθνικός Δρυμός Ολύμπου

2.4.4. Βλάστηση και Χλωρίδα

Με την αύξηση του υπερθαλάσσιου ύψους η βλάστηση του Ολύμπου και ιδιαίτερα η κατανομή της, παρουσιάζει μεγάλες ιδιαιτερότητες. Έτσι ενώ στις γειτονικές οροσειρές των Πιερίων, του Κάτω Ολύμπου και της Όσσας, υπάρχει μια σαφής διαδοχή των φυτοκοινωνικών ενώσεων, στον Όλυμπο παρατηρείται μια αναρχία στη διαδοχή των ζωνών βλάστησης, που οφείλεται στην μεγάλη ποικιλία των μικροκλιμάτων που δημιουργούν το πέτρωμα, τις εκθέσεις, τις μεγάλες κλίσεις και γενικά το ανάγλυφο της περιοχής. Υπάρχουν τέσσερις ζώνες βλάστησης, οι οποίες είναι η Μεσογειακή Ζώνη Βλάστησης, η Ζώνη Δασών-Οξυάς, Ελάτης και Ορεινών Κωνοφόρων, η Ζώνη Ψυχρόβιων Κωνοφόρων, και η Εξωδασική Ζώνη υψηλών Όρειων (Διάγραμμα 2.6).

Διάγραμμα 2.6. Ζώνες Βλάστησης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου

Από το υψόμετρο των 300 μ., μέχρι και των 500 μ. απαντάται η μεσογειακή ζώνη των αείφυλλων πλατύφυλλων που ανήκει στον αυξητικό χώρο της αριάς και γλιστροκουμαριάς. Εκτός από αυτά τα είδη στην μεσογειακή ζώνη απαντώνται το πουνάρι, η ήμερη κουμαριά, το φυλίκι, ο κέδρος, και άλλα. Από τα φυλλοβόλα, τα

Η Συμβολή των Προστατευόμενων
Περιοχών στην Τουριστική Ανάπτυξη. Η
Περίπτωση του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου

ΜΙΧΑΗΛ ΑΜΟΙΡΙΔΗΣ

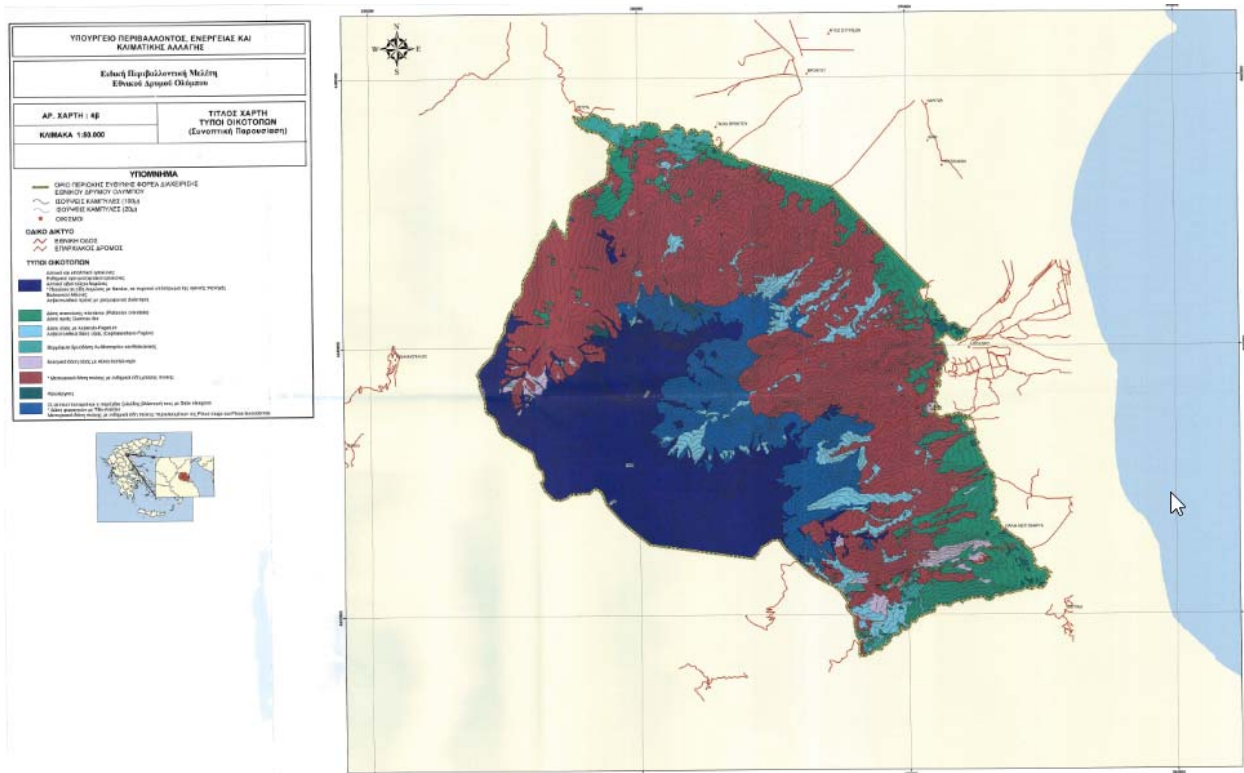
συνηθέστερα είναι ο μελιός, το τρίλοβο σφενδράμι, η κουτσουπιά, η κοκορεβυθιά και το χρυσόξυλο. Η έκταση που περιλαμβάνει η ζώνη ανέρχεται στα 7.500 στρέμ.

Η Ζώνη Δασών-Οξυάς, Ελάτης και Ορεινών Κωνοφόρων, η ζώνη των αείφυλλων πλατύφυλλων αντικαθίσταται βαθμιαία από τα οικοσυστήματα της μαύρης πεύκης και είναι χαρακτηριστικό ότι λείπει παντελώς η ενδιάμεση ζώνη των φυλλοβόλων δρυών. Σε υψόμετρο μεταξύ 600 μ. και 700 μ., βρίσκεται ένα υψηλό δάσος χνοώδους δρυός εκτάσεως 1200 μ. Η μαύρη πεύκη κυριαρχεί σε υψόμετρα 500μ. έως και 1700μ. καταλαμβάνοντας μια έκταση 68.000 στρ. περίπου. Τα σημαντικότερά είδη που συναντώνται στη ζώνη αυτή είναι η υβριδογενής ελάτη, το ρόμπολο, η οξυά, η φτελιά, η αγριοκερασιά, ο ίταμος, η λεπτοκαρυά, ο γαύρος, το πυξάρι, κ.α. Η ποώδης βλάστηση στη ζώνη αυτή συνίσταται από αγροστόδη φυτά, ενώ κάτω από τους βράχους όπου υπάρχει αρκετή υγρασία απαντώνται φυτοκοινωνίες.

Στη ζώνη των Ψυχρόβιων Κωνοφόρων, απαντάται μόνο το χαρακτηριστικό είδος του ρόμπολου, το οποίο εμφανίζεται σποραδικά από τα 350 μ., και στα 1400 μ., σχηματίζει πυκνό δάσος. Πάνω από τα 2000 μ. αραιώνει και φθάνει στα 2.750 μ. Η έκταση που καταλαμβάνουν οι συστάδες του ρόμπολου είναι 35.000 στρ. Η χλωρίδα στις ξηρές και πετρώδεις περιοχές του δάσους με ρόμπολο περιλαμβάνει πολλά ενδημικά είδη των Βαλκανίων. Άλλα είδη βλάστησης που απαντώνται στη ζώνη αυτή είναι διάφορα είδη θάμνων, χασμόφυτα, δρύς, φίλυρα, οξυά, ελάτη, πουρνάρια, κ.α.

Η Εξωδασική ζώνη υψηλών ορέων είναι μια εκτεταμένη ζώνη με αλπικά λιβάδια και συντίθεται από ένα μωσαϊκό λιβαδικών οικοσυστημάτων ανάλογα με τα ανάγλυφα και την κλίση και έκθεση του εδάφους. Στην Αλπική βλάστηση απαντώνται πάνω από 150 είδη, τα μισά εκ των οποίων είναι ενδημικά των Βαλκανίων και τα υπόλοιπα ενδημικά του Ολύμπου. Αυτά που είναι ενδημικά του Ολύπου είναι λιβάδια με χιονοστρώσεις, χλοώδεις βάλτοι με εδαφογένεση, αλπικοί λιθώνες και σχισμές βράχων.

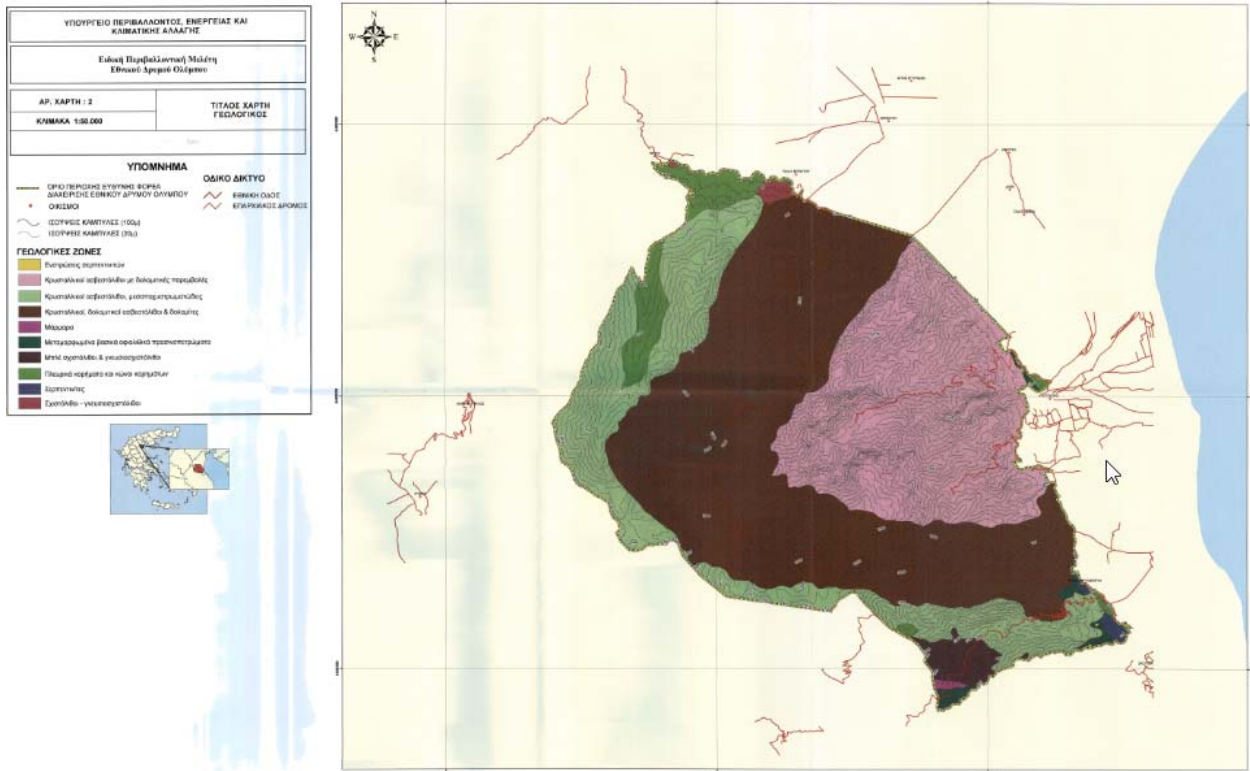

Διάγραμμα 2.7. Τύποι Οικότοπων, Εθνικός Δρυμός Ολύμπου

2.4.5. Γεωλογία -Μορφολογία

Ο Όλυμπος και η ευρύτερη περιοχή ανήκει στην Πελαγονική ζώνη που είναι μια γεωτεκτονική ζώνη και περιλαμβάνεται στις εσωτερικές Ελληνικές ζώνες. Ο γεωλογικές ζώνες περιλαμβάνουν στην μεγαλύτερη έκταση τους κρυσταλλικούς ασβεστόλιθους μεσοπαχυστρωματώδεις, κρυσταλλικούς ασβεστόλιθους με δολομιτικές παρεμβολές, και κρυσταλλικούς, δολομιτικούς ασβεστόλιθους και δολομίτες. Σε μικρότερες εκτάσεις περιλαμβάνουν ενστρώσεις σερπεντινιτών, μάρμαρα, μεταμορφωμένα βασικά οφιολιθικά πρασινοπετρώματα, μπλέ σχιστόλιθους, πλευρικά κορήματα και κώνους κορημάτων, σερπεντινίτες και σχιστόλιθους-γενευσιοσχιστόλιθους (Διάγραμμα 2.8).

Διάγραμμα 2.8. Γεωλογικός Χάρτης, Εθνικός Δρυμός Ολύμπου

Σε ότι αφορά τη μορφολογία, ο Όλυμπος είναι το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας και το δεύτερο σε ύψος βουνό των Βαλκανίων. Το ανάγλυφό του εμπεριέχει βραχώδεις και απόκρημνες κορυφές, βαθιές χαράδρες, αλπικά λιβάδια και πυκνά δάση. Συνολικά έχει 52 κορυφές οι οποίες υψώνονται από τα 760 έως τα 2918 μέτρα, συνθέτοντας με τις βραχώδεις ρεματιές εικόνες φυσικής ομορφιάς.

2.4.6. Φορέας Διαχείρισης - Θεσμικό Πλαίσιο

Ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου είναι ένα Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, το οποίο συστήθηκε με το Ν. 3044/2002 (ΦΕΚ 197/Α/27-8-2002): «Μεταφορά συντελεστή δόμησης και ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε.», (σύμφωνα με τους Ν. 1650/15-10-1986 (ΦΕΚ 160/Α/18-10-1986) για «την προστασία του περιβάλλοντος» και Ν. 2742/1999 (ΦΕΚ 207/Α/7-10-1999) «Χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις»). Σκοπός του είναι η διαχείριση και προστασία της περιοχής «Εθνικός Δρυμός Ολύμπου». Η λειτουργία

Η Συμβολή των Προστατευόμενων
 Περιοχών στην Τουριστική Ανάπτυξη. Η
 Περίπτωση του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου

ΜΙΧΑΗΛ ΑΜΟΙΡΙΔΗΣ

του εποπτεύεται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας & Δημοσίων Έργων (Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.) και χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον» (Ε.Π.ΠΕΡ.) μέσω του έργου: ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ «ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΟΛΥΜΠΟΥ».

Εικόνα 2.2. Του Ενιπέα

Το 1988 καταρτίστηκε το πρώτο Γενικό Διαχειριστικό Σχέδιο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, με απώτερο σκοπό την προστασία των οικοτόπων του, αλλά και ταυτόχρονα να δώσει ευκαιρίες στους επισκέπτες τους για χαλαρή αναψυχή και περιβαλλοντική εκπαίδευση. Στην μελέτη αυτή εντοπίστηκαν βασικά προβλήματα και τέθηκαν βασικοί στόχοι για την επίλυση τους οι οποίοι ήταν (Γενικό Διαχειριστικό Σχέδιο Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, 1988):

- ☛ Η δημιουργία κατάλληλης διοικητικής μονάδας για τη διαχείριση του δρυμού, αφού μέχρι τότε υπεύθυνη ήταν η δασική υπηρεσία, η οποία ήταν ήδη επιφορτισμένη και με άλλα δύσκολα δασικά προβλήματα.
- ☛ Η τροποποίηση των ορίων και ο καθορισμός ενός νέου πυρήνα και της περιφερειακής ζώνης του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου.
- ☛ Η διατήρηση, η προστασία και η βελτίωση του αλπικού τοπίου.

- ☞ Η προστασία και η διατήρηση του φυτικού καλύμματος του δρυμού καθώς και της γενετικής του ποικιλίας.
- ☞ Η διατήρηση και βελτίωση της πανίδας του Ολύμπου.
- ☞ Η διατήρηση του αέρα των νερών και του τοπίου του δρυμού σε αναλλοίωτη κατάσταση.
- ☞ Η αξιολόγηση, προστασία, διατήρηση, αξιοποίηση, των αρχαιολογικών - ιστορικών -θρησκευτικών πόρων.
- ☞ Η αναψυχή στον Εθνικό Δρυμό του Ολύμπου.
- ☞ Η ερμηνεία του φυσικού περιβάλλοντος.
- ☞ Η διατήρηση, συντήρηση και προστασία των οικοσυστημάτων και η ζωνοποίηση στο δρυμό.
- ☞ Η διατήρηση της ασφάλειας των επισκεπτών στον Όλυμπο.

Το Γενικό Διαχειριστικό Σχέδιο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου αναθεωρήθηκε το 1996., στα πλαίσια υλοποίησης του προγράμματος LIFE «Α' φάση της βελτίωσης της διατήρησης και των συνθηκών διαχείρισης των Εθνικών Δρυμών της Ελλάδας», που συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στο μεταξύ τα όρια της περιοχής διαχείρισης είχαν επεκταθεί μέχρι και το 1996. Το Σχέδιο Διαχείρισης περιλαμβάνει την αξιολόγηση των δυνατοτήτων και των περιορισμών στην διαχείριση του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου. Οι νέοι στόχοι οι οποίοι τέθηκαν ήταν οι εξής (Μελέτη Αναθεώρησης Γενικού Διαχειριστικού Σχεδίου Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, 1996):

- ☞ Η δημιουργία κατάλληλης διοικητικής μονάδας για τη διαχείριση του δρυμού, η οποία τελικά διορίστηκε το 2002.
- ☞ Η τροποποίηση των ορίων και ο καθορισμός ενός νέου πυρήνα και της περιφερειακής ζώνης του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου.
- ☞ Η διατήρηση, η προστασία και η βελτίωση του αλπικού τοπίου από ανθρώπινες διαβρώσεις, αντιαισθητικά κτίσματα και επιδράσεις της βόσκησης.

- ✎ Η προστασία και η διατήρηση του φυτικού καλύμματος του δρυμού καθώς και της γενετικής του ποικιλίας από πυρκαγιές, από τη βοσκή, από την εισβολή ξενικών ειδών, από ασθένειες και από διάφορες άλλες αιτίες.
- ✎ Η διατήρηση και βελτίωση της πανίδας του Ολύμπου, με έμφαση στην προστασία του απειλούμενου είδους της αγριόγιδας.
- ✎ Η διατήρηση του αέρα των νερών και του τοπίου του δρυμού σε αναλλοίωτη κατάσταση.
- ✎ Η αξιολόγηση, προστασία, διατήρηση, αξιοποίηση, των αρχαιολογικών - ιστορικών -θρησκευτικών πόρων.
- ✎ Η αναψυχή στον Εθνικό Δρυμό του Ολύμπου, με έμφαση στην πεζοπορία, την ορειβασία, το οδικό δίκτυο και τους χώρους υπαίθριας αναψυχής.
- ✎ Η ερμηνεία του φυσικού περιβάλλοντος.
- ✎ Η διατήρηση, συντήρηση και προστασία των οικοσυστημάτων και η ζωνοποίηση στο δρυμό.
- ✎ Η διατήρηση της ασφάλειας των επισκεπτών στον Όλυμπο.

2.4.7. Τουρισμός

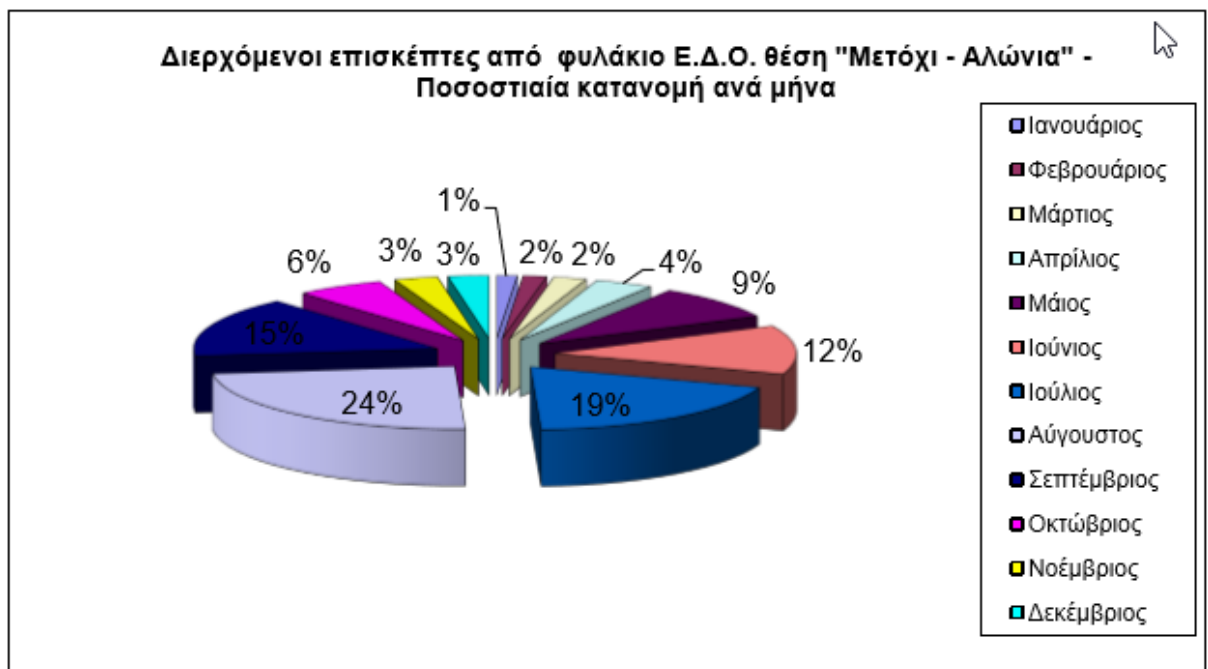
Ο τουρισμός στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, ακολούθησε αυξητικές τάσεις κατά τα έτη 2010 έως και το 2013, σημειώνοντας αύξηση σχεδόν 100%, από 87000 επισκέπτες το 2010, σε 158626 το 2013. Κατόπιν το 2014 καταγράφηκε μικρή μείωση το 2014, ενώ η μείωση αυτή ήταν πιο μεγάλη το 2015, σχεδόν κατά 15000 επισκέπτες μείωση σε σχέση με το 2014 (Πίνακας 2.1.).

Πίνακας 2.1. Αριθμός Επισκεπτών στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, 2010-2015

Έτος	Αριθμός Επισκεπτών
2010	87.000
2011	115.758
2012	132.209
2013	158.626

2014	155.439
2015	140.857

Παρατηρούμε ότι παρά το γεγονός ότι η οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2008 στην Ελλάδα, και η οποία άσκησε σημαντική πίεση σε πολλούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας, μεταξύ αυτών και του τουρισμού, εν τούτοις, δεν επηρέασε την τουριστική κίνηση στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου. Ωστόσο ένα σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο τουρισμός στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου είναι η εποχικότητα, καθώς σε όλα τα ανωτέρω έτη, η μεγαλύτερη ροή τουριστών φαίνεται να σημειώνεται κατά τους θερινούς μήνες. Ιούνιο, Ιούλιο, Αύγουστο, οι οποίοι είναι οι κατεξοχήν μήνες έντονης τουριστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα κατά το 2015, οι επισκέπτες του μήνα Αυγούστου αποτελούσαν το 23,79% του συνόλου των επισκεπτών που κατέφθασαν στον Δρυμό ολόκληρο το έτος (Διάγραμμα 2.9). Το ποσοστό αυτό είχε κυμανθεί σε παρόμοια επίπεδα και τα έτη 2010-2014.

Διάγραμμα 2.9. Διερχόμενοι Επισκέπτες από φυλάκιο ΕΔΟ, θέση Μετόχι-Αλώνια - Ποσοστιαία Κατανομή ανά μήνα

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 2.9 που αφορά στη διέλευση των επισκεπτών από την κύρια είσοδο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου (Κεντρικό Φυλάκιο «Μετόχι - Αλώνια»)

διαπιστώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των επισκεπτών καταφθάνει κατά τους μήνες Αύγουστο (23,79 %), Ιούλιο (18,96 %) και Σεπτέμβριο (15,47 %). Αξιόλογος επίσης αριθμός επισκεπτών υπάρχει κατά τον μήνα Ιούνιο (12,52 %). Το ποσοστό μειώνεται σημαντικά κατά τους μήνες Μάιο (8,84%), Οκτώβριο (5,85 %), Απρίλιο (3,87 %), και περιορίζεται στο κάτω από το 3% τους μήνες Ιανουάριο, Φεβρουάριο, Μάρτιο, Νοέμβριο και Δεκέμβριο. Οι μήνες με την μικρότερη επισκεψιμότητα ήταν ο Ιανουάριος (1,37 %) και ο Φεβρουάριος με ποσοστό 1,56 %. Αν και έχουμε να κάνουμε με μια ορεινή τοποθεσία, τα ποσοστά επισκεπτών είναι ιδιαίτερα περιορισμένα τους χειμερινούς μήνες και ιδιαίτερα τον Νοέμβρη και τον Δεκέμβρη. Τα ανωτέρω στοιχεία αφορούν τις εισόδους επισκεπτών στα βασικά κέντρα εισόδου του Εθνικού Δρυμού του Ολύμπου όπως το φυλάκιο «Μετόχι-Αλώνια», και τα κέντρα υποδοχής επισκεπτών «Μύλοι», «Αγία Τριάδα Βροντούς». Σύμφωνα με την πηγή άντλησης των εν λόγω δεδομένων, αναφέρεται ότι μεγάλος αριθμός επισκεπτών προσέρχεται στα γραφεία του Φορέα ζητώντας ενημέρωση και πληροφορίες οι οποίες τους παράσχονται μαζί με σχετικό έντυπο υλικό. Επιπλέον, υπολογίζεται ότι μεγάλος είναι επίσης ο αριθμός επισκεπτών που δεν είναι δυνατόν να καταμετρηθούν καθώς είτε: α). εισέρχονται στον Εθνικό Δρυμό από άλλες εισόδους, όπου δεν υπάρχουν κέντρα υποδοχής επισκεπτών – φυλάκια, β). εισέρχονται στον Εθνικό Δρυμό από τις κύριες εισόδους επισκεπτών εκτός ωραρίου λειτουργίας των κέντρων υποδοχής – φυλακίων και γ). αρκετοί επισκέπτες δεν σταματούν το όχημά τους ώστε να καταγραφούν. Ως εκ τούτου τα ανωτέρω στατιστικά στοιχεία, ενδέχεται να αναπαριστούν τον αριθμό των επισκεπτών με κάποιες αποκλίσεις. Ενδιαφέροντα είναι επίσης τα στοιχεία σχετικά με την εθνικότητα των ατόμων που επισκέπτονται τον Εθνικό Δρυμό του Ολύμπου. Αν και τα στοιχεία εθνικότητας δεν καταγράφονται για κάθε επισκέπτη που καταφθάνει στον Δρυμό, για το έτος 2015, υπάρχουν στοιχεία εθνικότητας για 75.854 επισκέπτες από τους συνολικά 140.857 που έχουν καταγραφεί κατά τη διάρκεια τους έτους. Τα στοιχεία αυτά υποδεικνύουν ότι το μεγαλύτερο μέρος των επισκεπτών είναι εγχώριοι, ενώ τα μεγαλύτερα ποσοστά τουριστών άλλων εθνικοτήτων προέρχονται από την Πολωνία και την Ρωσία, όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.2.

Πίνακας 2.2. Αριθμός Επισκεπτών στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, ανά εθνικότητα
2014-2015

Χώρα προέλευσης	Αριθμός επισκεπτών 2014	Χώρα προέλευσης	Αριθμός επισκεπτών 2015
ΕΛΛΑΔΑ	17.234	ΕΛΛΑΔΑ	15.734
ΠΟΛΩΝΙΑ	13.090	ΠΟΛΩΝΙΑ	12.122
ΡΩΣΙΑ	18.860	ΡΩΣΙΑ	10.361
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	7.892	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	7.801
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	5.813	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	5.666
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	7.059	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	5.210
ΣΕΡΒΙΑ	4.627	ΣΕΡΒΙΑ	4.982
ΙΣΡΑΗΛ	3.037	ΙΣΡΑΗΛ	2.371
ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	2.039	ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	2.184
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	1.092	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	1.294
Η.Π.Α.	771	Η.Π.Α.	965
ΙΤΑΛΙΑ	582	ΙΤΑΛΙΑ	687
ΓΑΛΛΙΑ	961	ΓΑΛΛΙΑ	681

Από τον πίνακα 1.2. παρατηρούμε αρχικά ότι ο αριθμός των εγχώριων επισκεπτών μειώθηκε μεταξύ των ετών 2014 και 2015, ενώ ένα μεγάλο μέρος της μείωσης της συνολικής τουριστικής κίνησης στο Δρυμό το 2015, φαίνεται να αποδίδεται στην μείωση των εισερχόμενων τουριστών από την Ρωσία, οι μειώθηκαν σχεδόν κατά 8000 επισκέπτες. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των επισκεπτών Ρωσικής εθνικότητας αν και κατείχε για τα δύο προηγούμενα έτη την πρώτη θέση στην κατάταξη, βρίσκεται φέτος στην τρίτη θέση μειωμένος σχεδόν κατά το ήμισυ. Παρ' όλα αυτά η Πολωνία και Ρωσία φαίνεται να είναι οι χώρες από τις οποίες ρέουν τα μεγαλύτερα ποσοστά τουριστών στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου. Άλλες χώρες που φαίνεται να συνεισφέρουν σημαντικά είναι η Ουγγαρία, η Ρουμανία, η Γερμανία, η Σερβία και το Ισραήλ. Γενικά παρατηρείται ότι η τουριστική κίνηση από τουρίστες ξένων εθνικοτήτων, ρέει κυρίως από χώρες της Ευρώπης.

2.5. Συμπεράσματα

Η σύνδεση του τουρισμού και των προστατευόμενων περιοχών είναι άρρηκτη. Οι προστατευόμενες περιοχές λόγω των χαρακτηριστικών τους, αλλά και των ιδιαίτερων λόγων για των οποίων χαρακτηρίστηκαν ως προστατευόμενες, συνδέονται άμεσα με την ανάπτυξη βιώσιμων μορφών τουρισμού, όπως ο οικοτουρισμός, ενώ έχουν σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως για παράδειγμα ο αγροτουρισμός. Ωστόσο εντοπίζονται διάφορα προβλήματα που αφορούν την διαχείριση των πάρκων στην Ελλάδα και τον αποκλεισμό της συμμετοχής των ντόπιων κατοίκων σε αυτά, τα οποία χρίζουν περαιτέρω διερεύνησης, ώστε τα οφέλη τους να έχουν θετικό αντίκτυπο και σε αυτούς. Ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου ήταν η πρώτη περιοχή στην Ελλάδα η οποία θεσμοθετήθηκε ως προστατευόμενη. Οι απόψεις των επισκεπτών και η μελέτη της ικανοποίησης τους, που θα διερευνηθεί σε επόμενο κεφάλαιο, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό πληροφοριακό υλικό για τη βελτίωση της διαχείρισης και των χαρακτηριστικών του πάρκου.

Μεθοδολογία της Έρευνας

3.1. Σκοπός της έρευνας

Εν γένει η ανάδειξη και η διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην τουριστική τους ανάπτυξη. Ο τουρισμός είναι ο βασικός μοχλός για την άνθιση ή μη της οικονομικής ανάπτυξης.

Σε θεωρητικό επίπεδο η προστασία του περιβάλλοντος και η διατήρηση της βιοποικιλότητας αποτελούν πρωταρχικούς στόχους μιας προστατευόμενης περιοχής, η οποία μπορεί να έχει ισχυρό αντίκτυπο στον τοπικό πληθυσμό. Η σχέση του τουρισμού, του περιβάλλοντος και του τοπικού πληθυσμού έχει μελετηθεί εδώ και πάνω από τρεις δεκαετίες στην ακαδημαϊκή έρευνα, υποδεικνύοντας την ανάγκη δημιουργίας μιας εταιρικής σχέσης μεταξύ των τοπικών πληθυσμών, του κλάδου των υπηρεσιών και των επαγγελματιών του τουρισμού, ώστε να εξεταστούν και αντισταθμιστούν οι σοβαρές κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές, ο οποίος έχει αυξηθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια. Προκειμένου να επιτευχθούν επιτυχώς αυτοί οι στόχοι, είναι σημαντικό ο τοπικός πληθυσμός να υποστηρίζει την προστατευόμενη περιοχή και την γενικότερη ιδέα της διατήρησής της

Σκοπός της εμπειρικής έρευνας είναι η διερεύνηση των επιπέδων ικανοποίησης των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Δρυμού και τα χαρακτηριστικά των παρεχόμενων υπηρεσιών. Οι πληροφορίες που θα αντληθούν, θα αποτελέσουν σημαντική πηγή πληροφόρησης για τους υπεύθυνους διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού του Ολύμπου.

3.1.1. Επιλογή του θέματος

*Η Συμβολή των Προστατευόμενων Περιοχών
στην Τουριστική Ανάπτυξη. Η Περίπτωση του
Εθνικού Δρυμού Ολύμπου*

ΜΙΧΑΗΛ ΑΜΟΙΡΙΔΗΣ

Η επιλογή του θέματος μελέτης σε μια έρευνα προκύπτει από τη συστηματική προσπάθεια που αποσκοπεί στην αναζήτηση απαντήσεων σε ορισμένα ερευνητικά ερωτήματα, που τίθενται από τον ερευνητή σε συνδυασμό με την προσωπικότητα του, τις κλίσεις και ικανότητες του, τα κοινωνικά και επιστημονικά του ενδιαφέροντα. Σημαντικό ρόλο επιπρόσθετα, παίζουν η δυνατότητα υλοποίησης της έρευνας και η πρωτοτυπία του θέματος.

Η επιλογή του θέματος έγινε κατόπιν μελέτης της βιβλιογραφίας, του σχεδιασμού και υλοποίησης από την πλευρά του ερευνητή ως Δασοπόνου με μεγάλη εμπειρία σε Δασικά οικοσυστήματα και Προστατευόμενες Περιοχές και την συσχέτιση των Προστατευόμενων Περιοχών στην τουριστική ανάπτυξη και την παρατήρηση των επισκεπτών στις περιοχές αυτές.

Ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου μπορεί να αποτελεί πόλο έλξης για τους τουρίστες που αγαπούν την φύση και τα αθλήματα που έχουν σχέση με αυτή και να συμβάλει στην τουριστική ανάπτυξη αλλά ως μέρος ενός συνόλου παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους επισκέπτες, οι οποίοι έρχονται και για διασκέδαση στην Πιερία και ανέδειξαν και τις τιμές (τις οποίες χαρακτήρισαν ως καλές) στην περιοχή αλλά και την ποιότητα του φαγητού ως επίσης σημαντικούς παράγοντες για την επιλογή της περιοχής ως τουριστικό προορισμό.

3.2. Ερευνητικά ερωτήματα

Με δεδομένο τον σκοπό της έρευνας, τέθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία είναι τα εξής:

- α) η διερεύνηση συσχέτισης της περιβαλλοντικής συμπεριφοράς των επισκεπτών σε προστατευόμενη περιοχή με κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά (ηλικία, μόρφωση, επαγγελματική εμπειρία και φύλο),
- β) η διερεύνηση του προφίλ των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου,
- γ) η διερεύνηση των απόψεων των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου με βάση τα φυσικά και τεχνητά χαρακτηριστικά του,
- δ) η διερεύνηση των απόψεων των επισκεπτών για τις ενέργειες που θα βελτιώσουν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου
- ε) η διερεύνηση του επιπέδου πληροφόρησης που λαμβάνουν οι επισκέπτες του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, πριν την επίσκεψη τους.

3.2.1. Επιμέρους ερευνητικοί στόχοι

Οι επιμέρους ερευνητικοί στόχοι που επιθυμεί να καλύψει η εμπειρική έρευνα είναι:

- i. η μελέτη του δημογραφικού προφίλ των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου,
- ii. η μελέτη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του Νομού Πιερίας, ως κινήτρων για την επιλογή της επίσκεψης σε αυτόν,
- iii. η μελέτη της ύπαρξης του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου ως κίνητρο για την επίσκεψη στον Νομό Πιερίας
- iv. η μελέτη των πηγών από τις οποίες οι επισκέπτες έλαβαν πληροφόρηση πριν επισκεφθούν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου,
- v. η επάρκεια της πληροφόρησης που έλαβαν οι επισκέπτες, σχετικά με τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, πριν από την επίσκεψη τους,
- vi. η διερεύνηση του επιπέδου της ασφάλειας που νιώθουν οι επισκέπτες στο εσωτερικό του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου,
- vii. η μελέτη της πρόθεσης επίσκεψης του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου σε μεταγενέστερο χρόνο,
- viii. η μελέτη των απόψεων των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου σχετικά με την πρόθεση παραμονής για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου,
- ix. η μελέτη των απόψεων των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου σχετικά με την σήμανση, τους χώρους ανάπαυσης και τις υποδομές του.

3.3. Ερευνητική περιοχή

Ως ερευνητική περιοχή επιλέχθηκε ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου από τους πρώτους Εθνικούς Δρυμούς τη Ελλάδα και το μεγαλύτερο Βουνό. Επίσης από το 2010 ως και το 2015 όπου υπάρχουν και τα στοιχεία παρουσιάζει μια αυξητική τάση των επισκεπτών.

Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, το 1938, ο Όλυμπος, το ψηλότερο ελληνικό βουνό στην Ελλάδα ήταν η πρώτη περιοχή που δηλώθηκε ως Εθνικός Δρυμός. Πριν από περίπου 50 χρόνια, εφαρμόστηκε ειδικό καθεστώς για την προστασία αυτού Όλυμπου και τη θέσπιση του ως προστατευόμενη περιοχή, με σκοπό τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, της χλωρίδας, της πανίδας και των φυσικών τοπίων, καθώς και των πολιτιστικών και άλλων αξιών του.

3.3.1. Επιλογή δείγματος

Στην παρούσα έρευνα ο πληθυσμός αποτελείται από όλους τους επισκέπτες στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου. Ο πληθυσμός είναι ένα σύνολο ανθρώπων στην περίπτωση μας, οι οποίοι θα μπορούσαν δυνητικά να εξεταστούν στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, Ωστόσο επειδή δεν είναι πάντα δυνατή και βολική η εξέταση κάθε μέλους ολόκληρου του πληθυσμού, κυρίως για λόγους χρόνου και κόστους, επιλέξαμε ένα δείγμα, το οποίο στην ουσία αποτελεί ένα υποσύνολο της παραπάνω ομάδας (Δημητρόπουλος, 2004). Για να αντιπροσωπεύει καλά τον πληθυσμό, ένα δείγμα πρέπει να συλλέγεται τυχαία και να είναι επαρκώς μεγάλο. Ο ιδανικός αριθμός συμμετεχόντων, στην παρούσα έρευνα, υπολογίζεται στα 100 άτομα καθώς σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, θα πρέπει να ξεπερνά τα 30 άτομα αλλά και η επιλογή του δείγματος να γίνει κριτήριο την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος. Όταν το δείγμα είναι αντιπροσωπευτικό, τα αποτελέσματα της έρευνας για αυτό, μπορούν να γενικευθούν και στον πληθυσμό (Croswell, 2011). Το δείγμα αποτελείται από 121 άτομα, Έλληνες επισκέπτες του Εθνικού Δρυμού, ανεξάρτητα από το αν ήταν μεμονωμένα άτομα ή ομάδες/παρέες.

3.4. Θεωρητικό πλαίσιο έρευνας

Το μέσο συλλογής των δεδομένων της έρευνας που κρίθηκε ως καταλληλότερο είναι το ερωτηματολόγιο. Τα ερωτηματολόγια συνιστούν ένα αποτελεσματικό εργαλείο εξαιτίας των ιδιαίτερων πλεονεκτημάτων που παρουσιάζουν συγκριτικά με την συνέντευξη.

Η συλλογή δεδομένων θεωρείται απαραίτητο να είναι πλούσια και αντιπροσωπευτική από ένα ευρύ φάσμα θεματολογίας σχετικό με το Περιβάλλον, διότι μια καλή έρευνα δεν μπορεί να στηριχτεί σε μια φτωχή συλλογή δεδομένων (Gillham, 2000).

Το ερωτηματολόγιο ως ένα αποτελεσματικό εργαλείο για άντληση πληροφοριών, επιλέχθηκε ως καταλληλότερο, διότι με τη χρήση του μπορούν να συλλεχθούν πληροφορίες ευκολότερα και οικονομικότερα από ένα σχετικά μεγάλο αριθμό επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού, σε σύντομο χρονικό διάστημα εξασφαλίζοντας κιάλας και την ανωνυμία των συμμετεχόντων (Bradburn et al., 2004: Gillham, 2000). Επιπλέον της εξασφάλισης της ανωνυμίας των

επισκεπτών της έρευνας, η δυνατότητα χρησιμοποίησης μεγάλων δειγμάτων συνιστά παράγοντα που μπορεί να εξασφαλίσει μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων, παρέχοντας παράλληλα αξιόπιστα στοιχεία για τον έλεγχο υποθέσεων (Καραγεώργος, 2002).

Για όλους τους παραπάνω λόγους συντάχθηκε το ερωτηματολόγιο, το οποίο εν συνεχεία μοιράστηκε στους επισκέπτες/τουρίστες του Εθνικού Δρυμού.

3.5. Σχεδιασμός και ανάπτυξη του ερευνητικού εργαλείου

Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο (1993, σελ.106-107) «λέγεται ότι το «ιδανικό» ερωτηματολόγιο έχει τα ίδια χαρακτηριστικά που έχει ένα καλό νομικό κείμενο: είναι γραμμένο κατά τρόπο σαφή και λιτό, ώστε να κατανοείται και να εφαρμόζεται από όλους ομοιόμορφα, να ελαχιστοποιεί τα πιθανά σφάλματα τόσο εκ μέρους αυτών που το απαντούν όσο και αυτών που το βαθμολογούν. Επειδή η συμμετοχή των υποκειμένων στην έρευνα συμβαίνει να είναι προαιρετική, το ερωτηματολόγιο πρέπει να έχει καταρτιστεί κατά τρόπο που να διεγείρει το ενδιαφέρον τους, να ενθαρρύνει τη συνεργασία τους και να εκμαιεύει απαντήσεις που να είναι όσο το δυνατόν πλησιέστερα στην αλήθεια».

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στη συγκεκριμένη έρευνα δημιουργήθηκε από τον ερευνητή που είναι Δασοπόνος και εργάστηκε στο Δημόσιο και ιδιωτικό τομέα (Πυροσβεστικό Σώμα στις δασικές πυρκαγιές και πρόληψη των δασικών οικοσυστημάτων, σε Δασικές υπηρεσίες, σε Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και σε Περιβαλλοντικές ΜΚΟ), σε συνεργασία με τον επιβλέποντα καθηγητή του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου. Προηγήθηκε η ανάδειξη των ερωτημάτων που καλούνταν να απαντηθούν μέσω της έρευνας και η συγκέντρωση πληροφοριών, ώστε να καλυφθούν πλήρως όλα τα επιμέρους θέματα των ερωτημάτων.

Οι ερωτήσεις έγινε προσπάθεια να είναι κατανοητές από το σύνολο των επισκεπτών, τόσο εξαιτίας της διαφορετικής ηλικίας, όσο και του μορφωτικού επιπέδου. Δόθηκε ιδιαίτερη σημασία να είναι απλές και κατανοητές και χρησιμοποιήθηκε ορολογία που είναι γνωστή στους επισκέπτες βουνού και προστατευόμενων .

Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στη σειρά των ερωτήσεων, αφού αποτελεί βασικό παράγοντα για να παρακινηθεί ο ερευνώμενος να απαντήσει σε όλες τις ερωτήσεις και με ειλικρίνεια. Επιχειρήθηκε οι αρχικές ερωτήσεις να είναι απλές και να προκαλούν το ενδιαφέρον του ερευνώμενου. Στο μεσαίο τμήμα τοποθετήθηκαν οι πιο δύσκολες ερωτήσεις και τελευταίες οι πιο ενδιαφέροντες ερωτήσεις, ώστε να παροτρύνουν τον ερωτώμενο να ολοκληρώσει το ερωτηματολόγιο. Να σημειωθεί, ότι οι ερωτήσεις που αφορούν τα δημογραφικά στοιχεία επιλέχθηκε να τοποθετηθούν στο τέλος του ερωτηματολογίου, γιατί πολλές φορές προκαλούν αναστάτωση στον ερευνώμενο (πχ. το εισόδημα) ή προκατάληψη, ότι ανήκει σε μια συγκεκριμένη κατηγορία και πρέπει να απαντήσει ανάλογα (Παρασκευόπουλος, 1993).

3.5.1. Περιγραφή δομής ερωτηματολογίου

Για την πραγματοποίηση της έρευνας συμπληρώθηκαν 121 ερωτηματολόγια. Το ερωτηματολόγιο της έρευνας περιείχε 38 μεταβλητές προς μελέτη από τις οποίες οι πρώτες 4 είναι περιγραφικές του δείγματος (δημογραφικές μεταβλητές) και οι επόμενες 34 μεταβλητές (ερωτήσεις) ασχολούνται με τα ερευνητικά ερωτήματα. Το ερωτηματολόγιο περιέχει ερωτήσεις, οι οποίες περιγράφουν τις εντυπώσεις των συμμετεχόντων της έρευνας από την επίσκεψή τους στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου.

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα αποτελείται από τέσσερα μέρη. Στο πρώτο μέρος συμπεριλαμβάνονται ερωτήσεις που αφορούν τα χαρακτηριστικά των επισκεπτών. Στο δεύτερο μέρος συμπεριλαμβάνονται ερωτήσεις που αφορούν στο τόπο διαμονής τους, τρόπο προσέγγισης, διάρκεια επίσκεψης καθώς και δηλώσεις των επισκεπτών σχετικές με τις τιμές των καταλυμάτων και χώρων εστίασης (Q5-Q9). Στο τρίτο μέρος οι ερωτήσεις αφορούν συνήθειες και στάσεις των επισκεπτών αναφορικά με τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου (Q10-Q28). Τέλος στο τέταρτο μέρος του ερωτηματολογίου τοποθετήθηκαν όλες οι ερωτήσεις σχετικά με την αξιολόγηση της επίσκεψής τους στον Εθνικό Δρυμό καθώς τις παρεχόμενες υπηρεσίες και υποδομές κατά μήκος της διαδρομής (Q29-Q33).

Κατά κύριο λόγο χρησιμοποιήθηκαν ερωτήσεις κλειστού τύπου για να μην υπάρξουν ασάφειες και παρανοήσεις. Ωστόσο, αν και επιζητήθηκαν όλες οι δυνατές απαντήσεις για κάθε ερώτηση, για να δοθεί η δυνατότητα στον ερευνώμενο να δώσει την απάντηση που επιθυμούσε, στις περισσότερες ερωτήσεις κλειστού τύπου υπήρχε στο τέλος και η επιλογή άλλο, διευκρινίστε τι.

Επίσης, στις ερωτήσεις στάσεων χρησιμοποιήθηκε η πενταβάθμια κλίμακα του Likert, που αποτελεί εργαλείο για να αποτυπωθεί η ισχύς των απόψεων ή στάσεων για μια ορισμένη τοποθέτηση. Όσο ανώτερη είναι η κατηγορία τόσο μεγαλύτερη είναι η ισχύς της συμφωνίας. Ωστόσο η κλίμακα 5 δε σημαίνει ότι είναι ανώτερη κατά 5 φορές από την κλίμακα 1, απλώς δηλώνεται η τάξη (Bell, 2005).

3.5.2. Αξιοπιστία και εγκυρότητα

Η αξιοπιστία αφορά το κατά πόσο μια δοκιμασία αναδεικνύει το πραγματικό μέγεθος του υπό μέτρηση χαρακτηριστικού. Η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου αφορά το κατά πόσο τα ευρήματα του χαρακτηρίζονται από επαναληψιμότητα, δηλαδή κατά πόσο τα αποτελέσματα που εξάγονται χαρακτηρίζονται από σταθερότητα στο χρόνο (Cohen et al, 2008).

Τρόπους διερεύνησης της αξιοπιστίας αποτελούν οι: α) έλεγχος-επανάλεγχος (test-retest) β) εναλλακτική μορφή (alternate-form) και γ) εσωτερική συνάφεια (internal-consistency). Μια εκτίμηση της εσωτερικής συνέπειας του ερευνητικού εργαλείου δίνει ο συντελεστής Cronbach's α , από τις περισσότερο δημοφιλείς τεχνικές υπολογισμού της αξιοπιστίας (Ψαρού και Ζαφειρόπουλος, 2004).

Σε ένα αξιόπιστο ερωτηματολόγιο, οι απαντήσεις που δίνονται από τους ερωτηθέντες και θα πρέπει να είναι παρόμοιες, εάν γίνει επανάληψη της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου μετά από ένα σύντομο χρονικό διάστημα. Με την εκτέλεση του ελέγχου αυτού, εξασφαλίζεται τόσο η αξιοπιστία των δεδομένων, όσο και η αξιοπιστία των μετρήσεων.

Ο έλεγχος έγινε μέσω του «συντελεστή α » του Cronbach ο οποίος μετρά την εσωτερική σταθερότητα ενός τεστ, συγκρίνοντας τη διακύμανση της συνολικής βαθμολογίας του τεστ ή, με άλλα λόγια, το άθροισμα των διακυμάνσεων όλων των ερωτήσεων για κάθε μία ερώτηση ξεχωριστά. Οι τιμές του κυμαίνονται από 0 έως 1, και εάν και η ελάχιστη τιμή του συντελεστή για επαρκή συνάφεια εξαρτάται και από το σύνολο του δείγματος, η επαρκής συνάφεια εξασφαλίζεται για τιμές πέραν του 0,7 ή του 0,5 σε περίπτωση χαμηλών συσχετίσεων (Field, 2014) μεταξύ των μεταβλητών (όπως στην περίπτωση αυτού του ερωτηματολογίου).

Η εξέταση της αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου έδωσε $\alpha=0,362$ στο σύνολο των μεταβλητών, $\alpha=0,543$ για τις ερωτήσεις εκτός των διχοτομικών και $\alpha=0,320$ για τις διχοτομικές ερωτήσεις. Οι χαμηλές τιμές αξιοπιστίας ήταν αναμενόμενες αφενός λόγω των διαφορετικών κλιμάκων μέτρησης των απαντήσεων και αφετέρου λόγω του χαμηλού βαθμού συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών.

Παρόλα αυτά το ερωτηματολόγιο μπορεί να θεωρηθεί οριακά τις μεταβλητές που δεν περιέχουν την διχοτομική κλίμακα Ναι/Όχι. Από τα προηγούμενα αποτελέσματα είναι φανερό ότι η κλίμακα αυτή μειώνει την αξιοπιστία του ερωτηματολογίου σε ποσοστό περίπου ίσο με 20%.

Πριν ξεκινήσει η διαδικασία της έρευνας κρίθηκε απαραίτητο να γίνει μια δοκιμαστική εφαρμογή του ερωτηματολογίου, ώστε να διορθωθούν τυχόν προβλήματα. Έτσι, δόθηκε σε 20 επισκέπτες να συμπληρώσουν το αρχικό ερωτηματολόγιο και τους ζητήθηκε κατόπιν να πουν την άποψή τους. Με αυτόν τον τρόπο έγινε έλεγχος ως προς τη γενική εικόνα του ερωτηματολογίου (μέγεθος γραμματοσειράς, κατανόηση του τρόπου συμπλήρωσης κτλ), ως προς τη σαφήνεια και κατανόηση των ερωτήσεων (τυχόν άγνωστες λέξεις), ως προς τη διαδοχή των ερωτήσεων (αν ήταν καλή η ροή και όχι κουραστική για τον ερευνώμενο) και τέλος ως προς τον απαιτούμενο χρόνο.

Αφού καταγράφηκαν όλες οι παρατηρήσεις και έγιναν οι απαραίτητες διορθώσεις, διαμορφώθηκε το τελικό ερωτηματολόγιο, με απαιτούμενο χρόνο συμπλήρωσης περίπου 15 λεπτά.

3.6. Διεξαγωγή της έρευνας

Η έρευνα διεξήχθη τον μήνα Ιούλιο 2017 στην περιοχή Πριόνια του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου. Για την πραγματοποίηση της έρευνας υπήρχε αρχική ενημέρωση και επίσκεψη στον φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου και ενημέρωση από το προσωπικό του. Στην συνέχεια μετέβηκα στην περιοχή Πριόνια και επί 10 ημέρες είχα προσωπική επαφή με του ερωτηθέντες Έλληνες επισκέπτες του Εθνικού.

3.6.1. Συλλογή δεδομένων και εφαρμογή στην ερευνητική διαδικασία

Αρχικά ο ερευνητής ανέλυε το σκοπό της έρευνας και τον τρόπο συμπλήρωσής του ερωτηματολογίου και κατόπιν μοιράζονταν τα ερωτηματολόγια, εφόσον το επιθυμούσαν οι ερευνώμενοι.

Η παρουσία του ερευνητή στο χώρο σε όλη τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, έδινε την ευκαιρία στους ερευνώμενους να διατυπώνουν απευθείας τις τυχόν απορίες τους. Να σημειωθεί, ότι γινόταν ιδιαίτερη επισήμανση στο γεγονός της ανωνυμίας της έρευνας, ώστε να δίνονται ειλικρινείς απαντήσεις (Καραγεώργος, 2002).

Κατά την παραλαβή των ερωτηματολογίων πραγματοποιούταν ένας γρήγορος οπτικός έλεγχος για τυχόν ξεχασμένες ερωτήσεις ή για λανθασμένη συμπλήρωση (π.χ. να τσέκαραν περισσότερες από μια απαντήσεις σε ερωτήσεις που ζητούνταν μόνο μια απάντηση). Γινόταν επισήμανση του λάθους και ακολουθούσε άμεση διόρθωσή του. Με τον τρόπο αυτό εξαλείφθηκαν σημαντικοί λόγοι απόρριψης ερωτηματολογίων.

3.6.2. Περιορισμοί της έρευνας

Χρησιμοποιώντας το ερωτηματολόγιο ως ερευνητικό εργαλείο καταστήσαμε κατορθωτή τη λήψη δεδομένων με τον βέλτιστο τρόπο, σε σύγκριση με τη μέθοδο της συνέντευξης, αποφεύγοντας ταυτόχρονα μεροληπτικά λάθη (Ρόντος και Παπάνης, 2006).

Οι συνθήκες διεξαγωγή της έρευνας θα χαρακτηρίζονται άριστες καθώς υπήρξε πολύ καλή συνεργασία με τον Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου και των επισκεπτών

Αποτελέσματα Έρευνας

4.1 Περιγραφή Δείγματος

Για την πραγματοποίηση της έρευνας συμπληρώθηκαν 121 ερωτηματολόγια. Το ερωτηματολόγιο της έρευνας περιείχε 38 μεταβλητές προς μελέτη από τις οποίες οι πρώτες 4 είναι περιγραφικές του δείγματος (δημογραφικές μεταβλητές) και οι επόμενες 34 μεταβλητές (ερωτήσεις) ασχολούνται με τα ερευνητικά ερωτήματα. Το ερωτηματολόγιο περιέχει ερωτήσεις οι οποίες περιγράφουν τις εντυπώσεις των συμμετεχόντων της έρευνας από την επίσκεψη τους στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου.

Η κωδικοποίηση των μεταβλητών έγινε στο SPSS, σύμφωνα με την περιγραφή του πίνακα 1 στον οποίο φαίνεται ότι σχεδόν όλες οι μεταβλητές του ερωτηματολογίου είναι ποιοτικές εκτός από την ερώτηση 12 η οποία είναι ποσοτική. Όλες οι ποιοτικές ερωτήσεις είναι σχεδιασμένες σύμφωνα με την κλίμακα Likert κλειστού τύπου εκτός των ερωτήσεων 24 και 28, με βαθμολόγηση σε διάφορες κλίμακες όπως η κλασική πενταβάθμια (π.χ. 1=Πλήρως ανεπαρκής, 5=Πολύ επαρκής) ενώ υπάρχουν και αρκετές διχοτομικές μεταβλητές (Ναι/Όχι) αλλά γενικά το δείγμα χαρακτηρίζεται από διαφορετικές κλίμακες βαθμολόγησης. Η ερώτηση 12 μετατράπηκε σε ποιοτική επειδή οι συμμετέχοντες απάντησαν και περιγραφικά π.χ. πάρα πολλές φορές ή πάνω από 100 φορές. Οι ερωτήσεις 24 και 28 κατηγοριοποιήθηκαν και αυτές στην μορφή κλίμακας Likert για την ομαδοποίηση των απαντήσεων και την εξαγωγή λεπτομερέστερων συμπερασμάτων. Για την εξαγωγή των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκαν ποιοτικές μέθοδοι ανάλυσης, όπως παρουσιάζονται στο παρακάτω μέρος της εργασίας.

Πίνακας 4.1. Κωδικοποίηση μεταβλητών*

Όνομασία στο SPSS	Περιγραφή	Τύπος
gender	Φύλο	Ποιοτική – Ονομαστική
age	Ηλικία	Ποιοτική – Ονομαστική
edu	Επίπεδο μόρφωσης	Ποιοτική – Ονομαστική
familystatus	Χώρα προέλευσης	Ποιοτική – Ονομαστική
q5-q33	Ερωτήσεις	Ποιοτική – Ονομαστική

* Περιλαμβάνει και τις μετασχηματισμένες μεταβλητές (Ερώτηση 12, 24 και 28)

4.2. Μεθοδολογία-Στατιστική-Επεξεργασία

Σκοπός της ανάλυσης είναι η αριθμητική και γραφική περιγραφή των αποτελεσμάτων του ερωτηματολογίου με την βοήθεια της περιγραφικής (descriptive statistics) και επαγωγικής στατιστικής (inferential statistics). Τα επιμέρους αποτελέσματα της κάθε ανάλυσης ή περιγραφής παρουσιάζονται στο μέρος της κύριας ανάλυσης της εργασίας ενώ τα συγκεντρωτικά συμπεράσματα παρουσιάζονται στην παράγραφο των συμπερασμάτων στο τελευταίο μέρος της.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε αφορά μεθόδους περιγραφικής στατιστικής για την αριθμητική και γραφική περιγραφή του δείγματος και επαγωγικής στατιστικής για την εκτέλεση των κατάλληλων συγκρίσεων. Οι διαδικασίες ανάλυσης εκτελέστηκαν με την βοήθεια του στατιστικού πακέτου SPSSV23 σύμφωνα με τις υποδείξεις των Κουνιά, Κολυβά – Μαχαίρα, Μπαγιάτη, & Μπόρα – Σέντα, (1985), Φαρμάκη (2001) για την θεωρία της πραγματοποίησης τους, και των Field (2013) και Landau & Everitt (2004) για την πραγματοποίηση των διαδικασιών αυτών στο SPSS.

4.3. Αποτελέσματα Περιγραφικής Στατιστικής

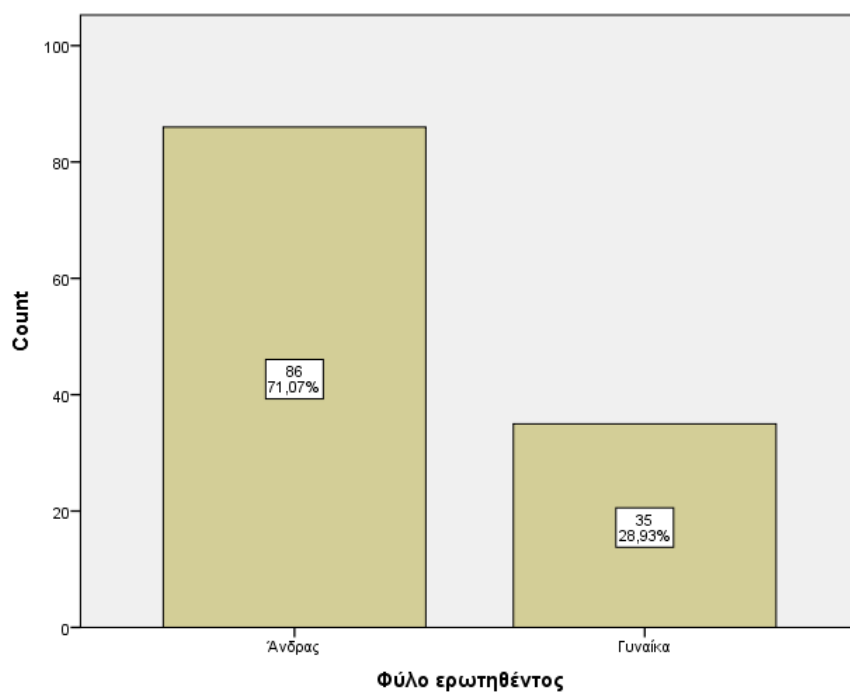
Η παράγραφος αυτή ασχολείται με την αριθμητική και την γραφική περιγραφή του δείγματος. Αποτελεί την εισαγωγική ανάλυση του δείγματος και επιτρέπει την εξαγωγή εισαγωγικών συμπερασμάτων.

4.3.1. Δημογραφικά Στοιχεία

Το δείγμα αποτελείται από 121 παρατηρήσεις και περιέχει και απύουσες τιμές ή missing values (βλέπε και συζήτηση). Σε σχέση με το φύλο των συμμετεχόντων, ο πίνακας 4.2 δείχνει ότι το δείγμα αποτελείται μεγαλύτερο αριθμό ανδρών (N=86, N%=71,10%) από ότι Γυναικών (N=35, N%=28,90%).

Πίνακας 4.2. Πίνακας συχνοτήτων του φύλου του δείγματος.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Άνδρας	86	71,1
Γυναίκα	35	28,9
Σύνολο	121	100,0

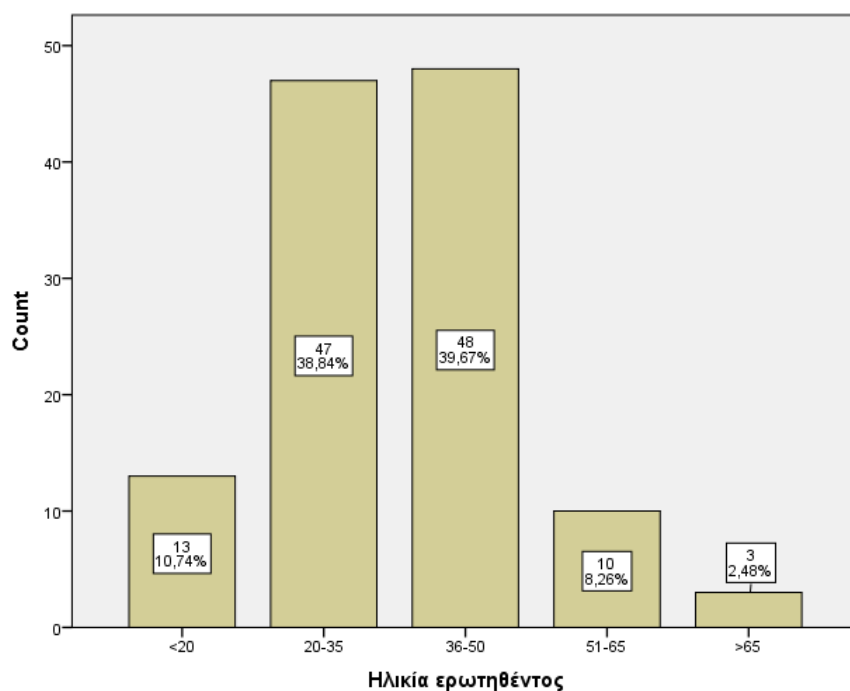

Διάγραμμα 4.1. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων των κατηγοριών του φύλου του δείγματος.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 4.3 η επικρατούσα ηλικιακή κατηγορία βρίσκεται ανάμεσα στα 20 και 50 έτη (N=95, N%=78,50%).

Πίνακας 4.3. Πίνακας συχνοτήτων των ηλικιακών κατηγοριών του δείγματος

	Συχνότητα	Ποσοστό
<20	13	10,7
20-35	47	38,8
36-50	48	39,7
51-65	10	8,3
>65	3	2,5
Σύνολο	121	100,0

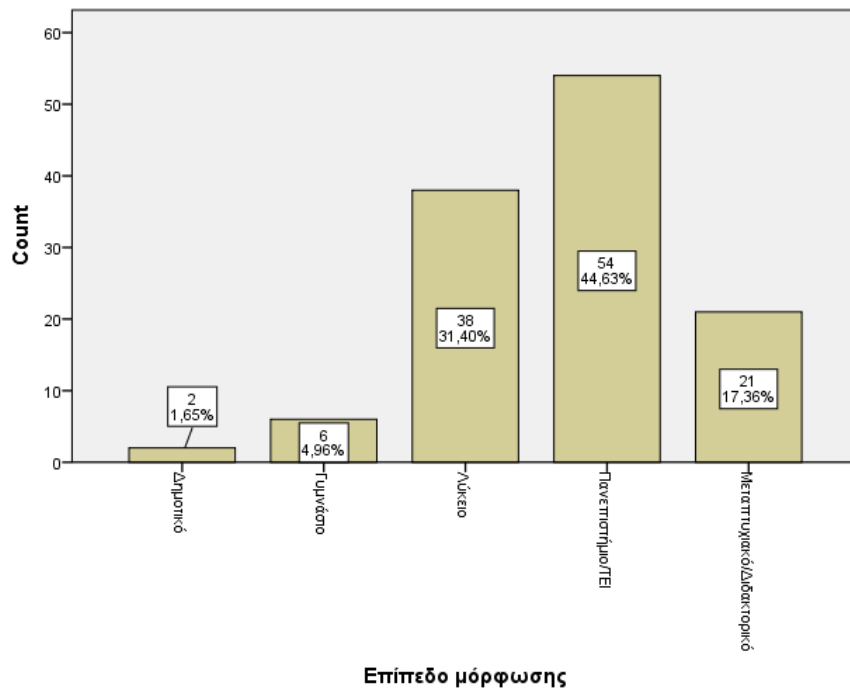

Διάγραμμα 4.2.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων των κατηγοριών των ηλικιών του δείγματος.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 4.4 μεγαλύτερο μέρος του δείγματος (N=75, N%=62%) έχουν αποφοιτήσει από ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα ή και έχουν συνεχίσει σε κάποια εξειδίκευση ή διδακτορικό δίπλωμα ενώ το ένα τρίτο περίπου του δείγματος (N%=31,40%) είναι απόφοιτοι λυκείου.

Πίνακας 4.4 Πίνακας συχνοτήτων του επίπεδου εκπαίδευσης του δείγματος

	Συχνότητα	Ποσοστό
Δημοτικό	2	1,7
Γυμνάσιο	6	5,0
Λύκειο	38	31,4
Πανεπιστήμιο/ΤΕΙ	54	44,6
Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό	21	17,4
Σύνολο	121	100,0

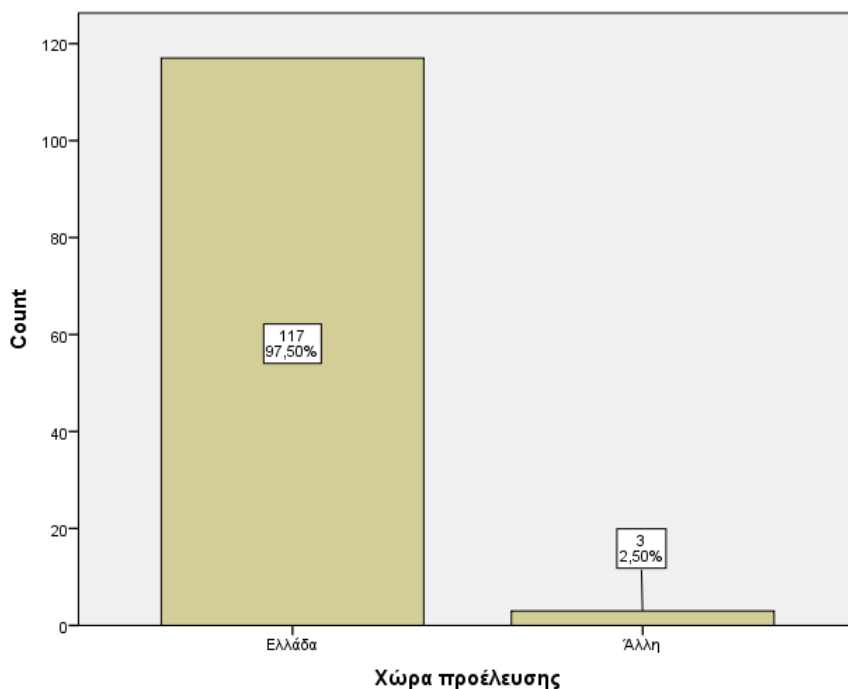
Διάγραμμα 4.3. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων των κατηγοριών του επιπέδου εκπαίδευσης του δείγματος.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 4.5 το 97,50% του δείγματος είναι Ελληνικής καταγωγής.

Πίνακας 4.5. Πίνακας συχνοτήτων της χώρας προέλευσης του δείγματος.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Ελλάδα	117	96,7	97,5
Άλλη	3	2,5	2,5
Σύνολο Έγκυρων απαντήσεων	120	99,2	100,0
Δεν απάντησαν	1	,8	

Διάγραμμα 4.4. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων των κατηγοριών της χώρας προέλευσης του δείγματος.

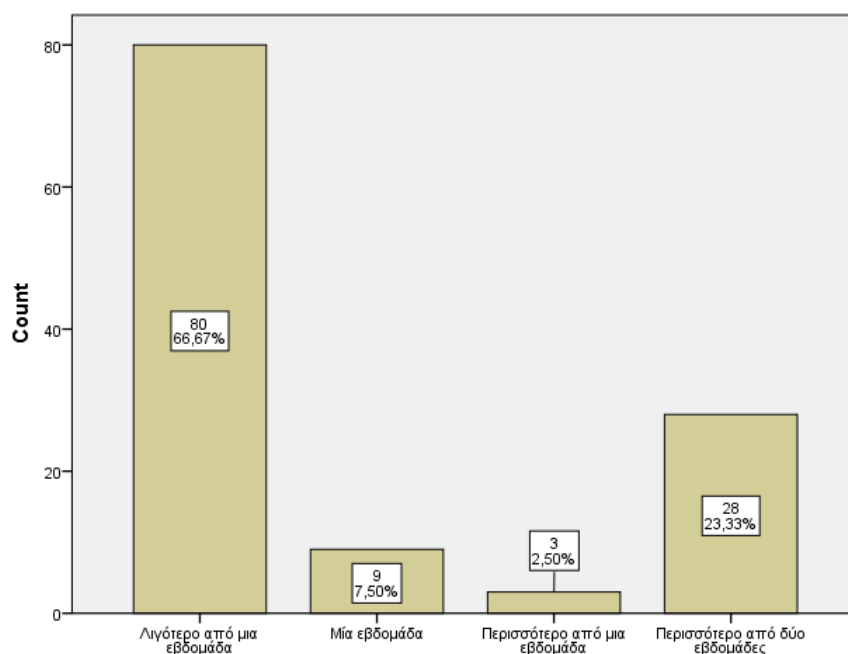
Από τα μέχρι τώρα αποτελέσματα είναι φανερό ότι το κύριο μέρος του δείγματος περιγράφεται από Έλληνες άντρες ηλικίας 22 έως και 50 ετών ανώτερου ή ανώτατου επίπεδου εκπαίδευσης. Σε αυτό το στάδιο τα αποτελέσματα δεν επιτρέπουν την εξαγωγή κάποιου συμπεράσματος ούτε παρέχουν κάποια ιδιαίτερη πληροφόρηση σχετικά με τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Ερώτηση 5. Η διάρκεια της επίσκεψης σας στην Πιερία ήταν

Η πρώτη ερώτηση που περιγράφει πληροφορίες για την επίσκεψη του δείγματος στον Εθνικό Δρυμό του Ολύμπου είναι η ερώτηση 5 και πληροφορεί ότι (πίνακας 4.6) οι περίπου 7 στους 10 επισκέφθηκαν την Πιερία για λιγότερο από μια εβδομάδα και 2 στους 10 για περισσότερο από δύο εβδομάδες.

Πίνακας 4. 6. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 5 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Λιγότερο από μια εβδομάδα	80	66,1	66,7
Μία εβδομάδα	9	7,4	7,5
Περισσότερο από μια εβδομάδα	3	2,5	2,5
Περισσότερο από δύο εβδομάδες	28	23,1	23,3
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	120	99,2	100,0
Δεν απάντησαν	1	,8	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

Η διάρκεια της επίσκεψης σας στην Πιερία ήταν

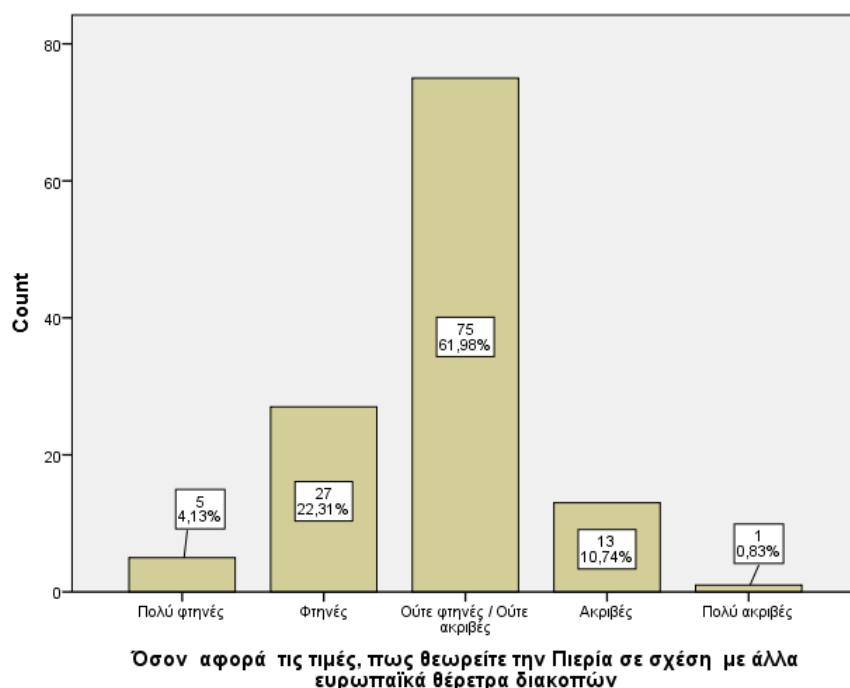
Διάγραμμα 4.5.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 5.

Ερώτηση 6. Όσον αφορά τις τιμές, πως θεωρείτε την Πιερία σε σχέση με άλλα ευρωπαϊκά θέρετρα διακοπών;

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 4.7 το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (N=75, N%=62%) απάντησε ότι η Πιερία δεν είναι φθηνότερη ή ακριβότερη από τα άλλα τουριστικά θέρετρα διακοπών ενώ συγκριτικά το δείγμα απάντησα ότι είναι φθηνότερη (N=32) έναντι 14 απαντήσεων που την θεωρούν ακριβότερη περιοχή.

Πίνακας 4.7. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 6 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ φτηνές	5	4,1
Φτηνές	27	22,3
Ούτε φτηνές / Ούτε ακριβές	75	62,0
Ακριβές	13	10,7
Πολύ ακριβές	1	,8
Σύνολο	121	100,0

Διάγραμμα 4.6.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 6.

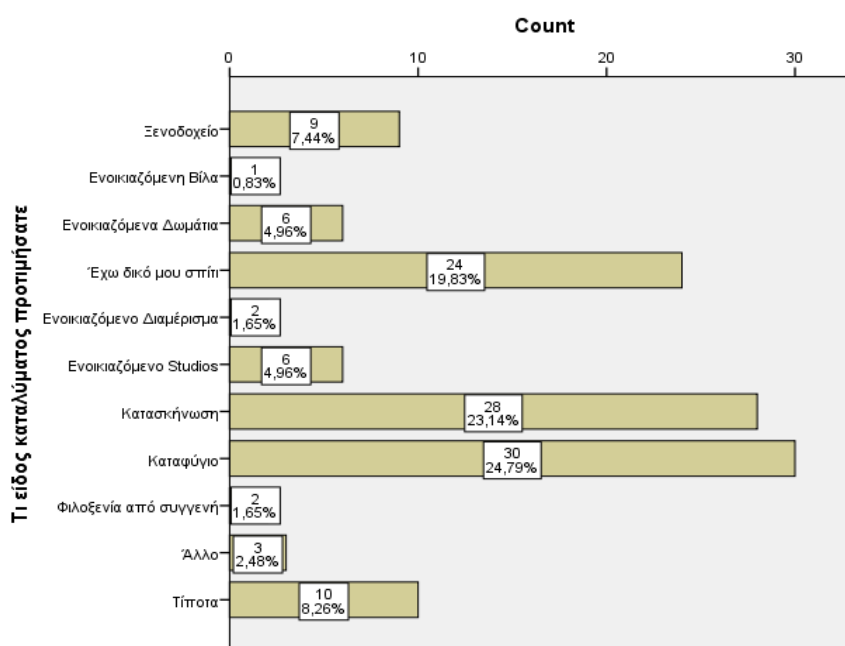
Ερώτηση 7. Τι είδος καταλύματος προτιμήσατε;

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 4.8 κατά την επίσκεψη τους το δείγμα διέμεινε είτε στο καταφύγιο (N=30,N%=24,80%) είτε στην κατασκήνωση (N=28, N%=23,10%) ενώ το 19,80% του δείγματος (N=24) διέμεινε σε ιδιόκτητη κατοικία.

Πίνακας 4.8. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 7 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ξενοδοχείο	9	7,4
Ενοικιαζόμενη Βίλα	1	,8
Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	6	5,0
Έχω δικό μου σπίτι	24	19,8
Ενοικιαζόμενο Διαμέρισμα	2	1,7
Ενοικιαζόμενο Studios	6	5,0

Κατασκήνωση	28	23,1
Καταφύγιο	30	24,8
Τίποτα	10	8,3
Φιλοξενία από συγγενή	2	1,7
Άλλο	3	2,5
Σύνολο	121	100,0

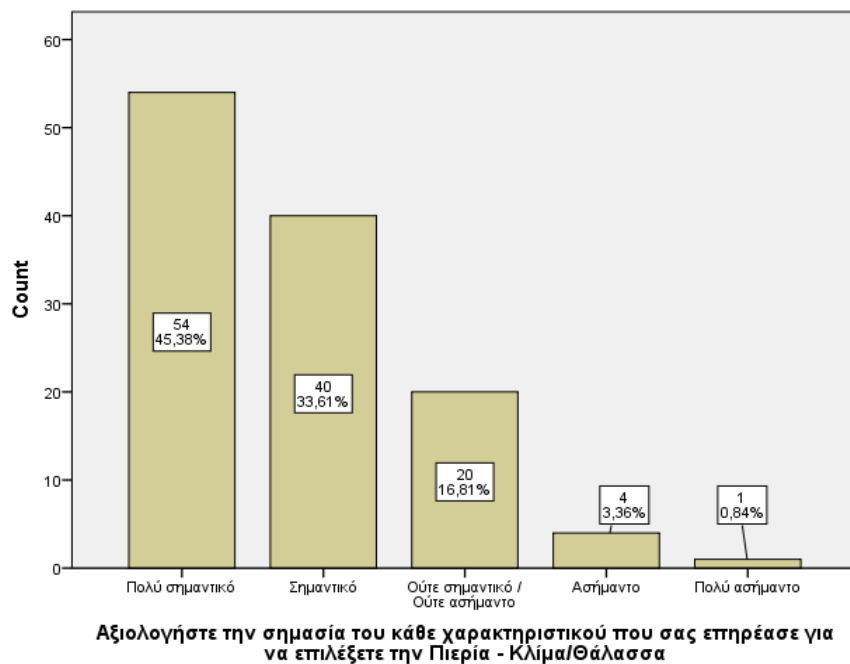
Διάγραμμα 4.7.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 7.

Ερώτηση 8.1.Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Κλίμα/Θάλασσα;

Η ερώτηση 8 αποτελείται από 6 υπό ερωτήσεις αξιολόγησης της σημασίας συγκεκριμένων χαρακτηριστικών που επηρέασαν το δείγμα για την επιλογή της Πιερίας ως τόπο διακοπών. Το χαρακτηριστικό του κλίματος της περιοχής αλλά και της θάλασσας επηρέασε το 79% του δείγματος ενώ περίπου το 45% το θεωρούν πολύ σημαντικό για την επιλογή τους (πίνακας 4.9).

Πίνακας 4.9. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 8.1 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Πολύ σημαντικό	54	44,6	45,4
Σημαντικό	40	33,1	33,6
Ούτε σημαντικό / Ούτε ασήμαντο	20	16,5	16,8
Ασήμαντο	4	3,3	3,4
Πολύ ασήμαντο	1	,8	,8
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	119	98,3	100,0
Δεν απάντησαν	2	1,7	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

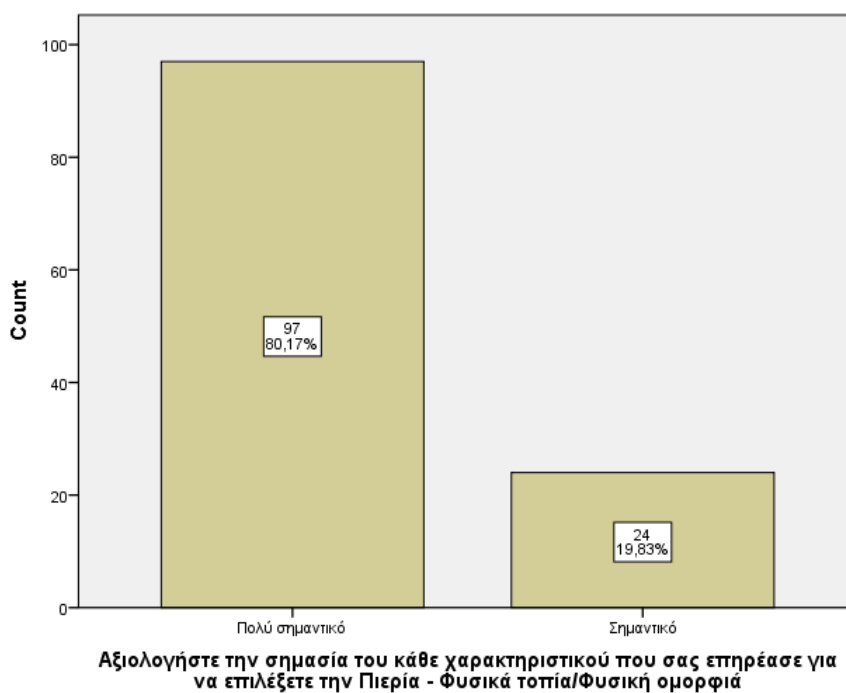
Διάγραμμα 4.8. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 8.1

Ερώτηση 8.2. Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Φυσικά τοπία/Φυσική ομορφιά.

Την σημαντικότητα της φυσικής ομορφιάς επισήμανε το σύνολο του δείγματος για το οποίο όλοι απάντησαν ότι είναι σημαντικός ή πολύ σημαντικός παράγοντας για την επιλογή της Πιερίας ως μέρος των διακοπών τους (πίνακας 4.10).

Πίνακας 4.10. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 8.2 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ σημαντικό	97	80,2
Σημαντικό	24	19,8
Σύνολο	121	100,0

Διάγραμμα 4.9.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 8.2.

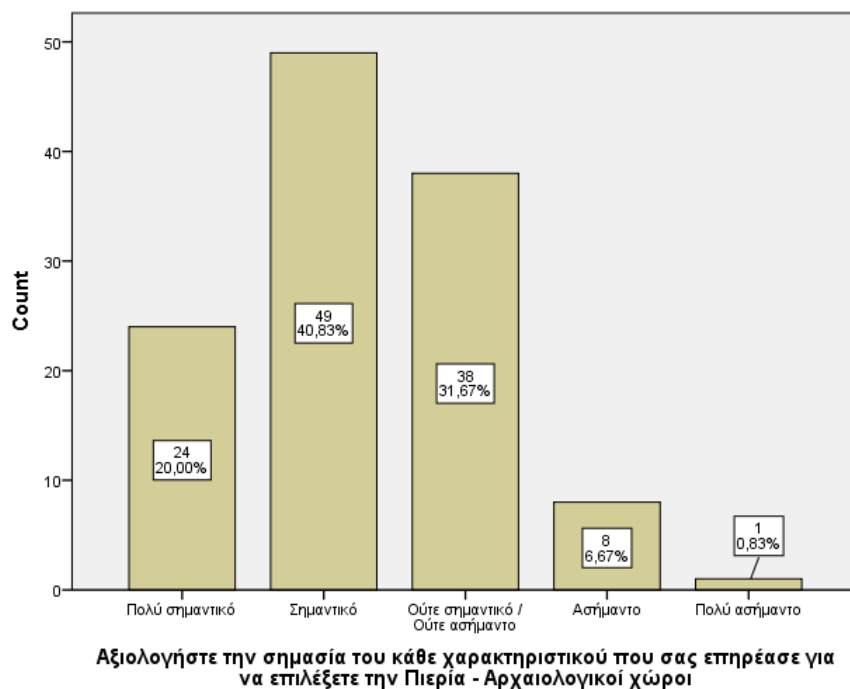
Ερώτηση 8.3. Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Αρχαιολογικοί χώροι.

Οι αρχαιολογικοί χώροι θεωρούνται σημαντικό χαρακτηριστικό σημαντικό από το 60,80% το δείγματος ενώ το ένα τρίτο του δείγματος έδωσε ουδέτερη απάντηση (πίνακας 4.11).

Πίνακας 4.11. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 8.3 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Πολύ σημαντικό	24	19,8	20,0
Σημαντικό	49	40,5	40,8
Ούτε σημαντικό / Ούτε ασήμαντο	38	31,4	31,7
Ασήμαντο	8	6,6	6,7
Πολύ ασήμαντο	1	,8	,8
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	120	99,2	100,0
Δεν απάντησαν	1	,8	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

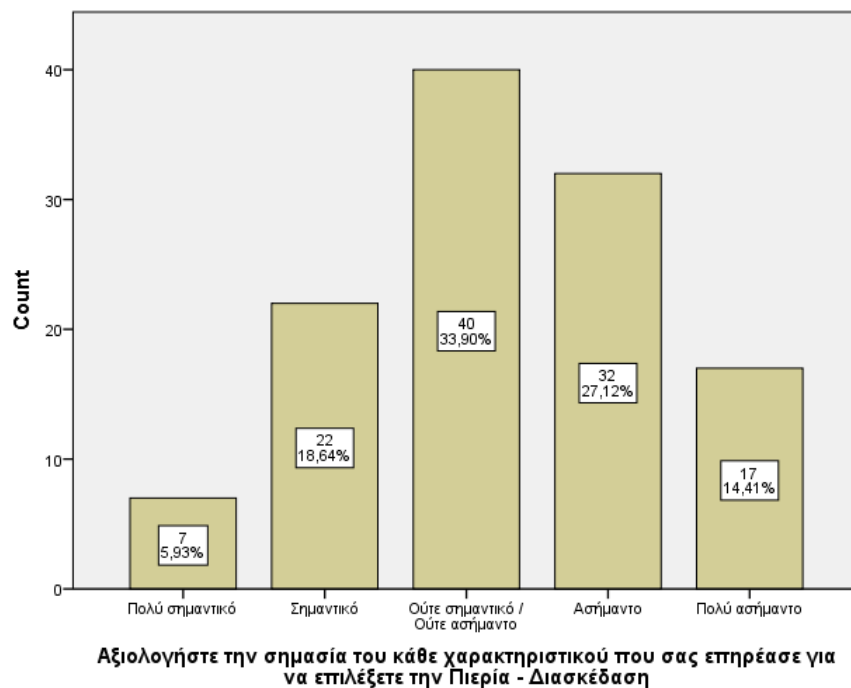
Διάγραμμα 4.10.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 8.3.

Ερώτηση 8.4. Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πελοπόννησο – Διασκέδαση.

Μόνο το ένα τέταρτο του δείγματος (N%=24,50%) θεωρεί την διασκέδαση ως σημαντικό χαρακτηριστικό για την επιλογή των διακοπών τους στην Πελοπόννησο ενώ το 41,50% έχει αντίθετη άποψη (πίνακας 4.12).

Πίνακας 4.12. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 8.4 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Πολύ σημαντικό	7	5,8	5,9
Σημαντικό	22	18,2	18,6
Ούτε σημαντικό / Ούτε ασήμαντο	40	33,1	33,9
Ασήμαντο	32	26,4	27,1
Πολύ ασήμαντο	17	14,0	14,4
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	118	97,5	100,0
Δεν απάντησαν	3	2,5	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

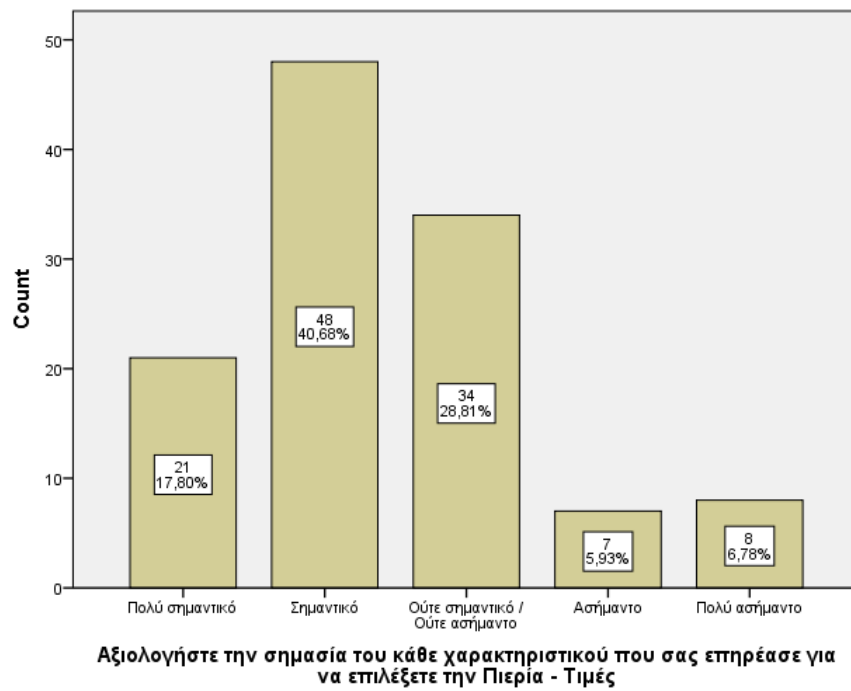
Διάγραμμα 4.11.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 8.4.

Ερώτηση 8.5. Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία – Τιμές.

Οι τιμές της περιοχής θεωρούνται σημαντικός παράγοντας από το 60% περίπου του δείγματος (N%=58,50%) ενώ περίπου ένα τρίτο δείγματος εξέφρασε ουδέτερη άποψη σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 4.13.

Πίνακας 4.13. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 8.5 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Πολύ σημαντικό	21	17,4	17,8
Σημαντικό	48	39,7	40,7
Ούτε σημαντικό / Ούτε ασήμαντο	34	28,1	28,8
Ασήμαντο	7	5,8	5,9
Πολύ ασήμαντο	8	6,6	6,8
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	118	97,5	100,0
Δεν απάντησαν	3	2,5	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

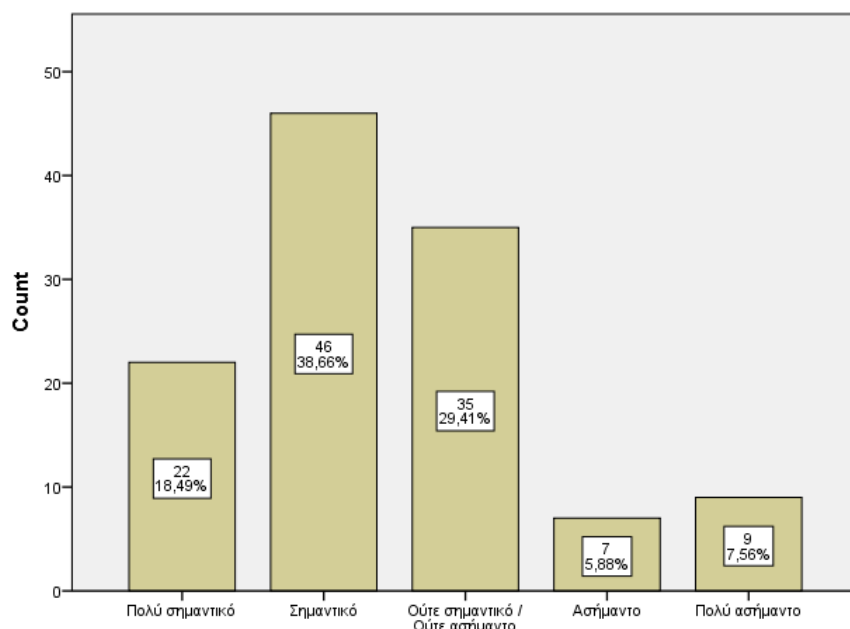
Διάγραμμα 4.12.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 8.5.

Ερώτηση 8.6. Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πελοπόννησο - Τοπικά φαγητά.

Η τοπική κουζίνα δείχνει ότι επηρέασε περίπου έναν στους δύο ερωτηθέντες (N=68, N%=57,20%) ενώ το ένα τρίτο του δείγματος έδωσε ουδέτερη απάντηση. (πίνακας 4.14).

Πίνακας 4.14. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 8.6 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Πολύ σημαντικό	22	18,2	18,5
Σημαντικό	46	38,0	38,7
Ούτε σημαντικό / Ούτε ασήμαντο	35	28,9	29,4
Ασήμαντο	7	5,8	5,9
Πολύ ασήμαντο	9	7,4	7,6
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	119	98,3	100,0
Δεν απάντησαν	2	1,7	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τοπικά φαγητά

Διάγραμμα 4.13.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 8.6.

Η εξέταση του συνόλου των ερωτήσεων 8.1 έως και 8.6 χρίζει περαιτέρω διερεύνησης. Ποιο συγκεκριμένα πίνακας 4.15 παρουσιάζει τις μέσες τιμές και τις αποκλίσεις των βαθμολογιών των απαντήσεων σε αυτές τις ερωτήσεις διατεταγμένος κατά αύξουσα μέση τιμή. Τα αποτελέσματα του πίνακα 4.15 δείχνουν ότι η φυσική ομορφιά, τα τοπία, το κλίμα και η Θάλασσα αποτελούν τους κύριους παράγοντες για την επιλογή της Πιερίας ως τουριστικό προορισμό. Η μικρή τυπική απόκλιση (T.A.=0,400) των χαρακτηριστικών αυτών και η έλλειψη απουσών τιμών δείχνει συμφωνία απόψεων για την ερώτηση 8.2 καθιστά την φυσική ομορφιά και τα τοπία ως το κύριο χαρακτηριστικό για την επιλογή της Πιερίας ως τουριστικό προορισμό.

Πίνακας 4.15. Πίνακας αριθμητικών αποτελεσμάτων της μέσης τιμής και της τυπικής απόκλισης των ερωτήσεων 8.1 έως και 8.6.

	Παρατηρήσεις		Μ.Τ.	T.A.
	Έγκυρες	Απουσίες		
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Φυσικά τοπία/Φυσική ομορφιά	121	0	1,20	,400
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Κλίμα/Θάλασσα	119	2	1,81	,895
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Αρχαιολογικοί χώροι	120	1	2,28	,888
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τιμές	118	3	2,43	1,066
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τοπικά φαγητά	119	2	2,45	1,095
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Διασκέδαση	118	3	3,25	1,103

Στο τελευταίο μέρος της εξέτασης του συνόλου των ερωτήσεων 8.1 έως και 8.6 θα εξετάσουμε την ανεξαρτησία τους με σκοπό την διερεύνηση της επιρροής των τιμών της μιας μεταβλητής από μια άλλη. Για τον σκοπό αυτό θα εκτελέσουμε το τεστ ανεξαρτησίας X^2 για τον έλεγχο των υποθέσεων

H_0 : Μεταβλητές ανεξάρτητες

H_1 : Μεταβλητές όχι ανεξάρτητες

σε στάθμη σημαντικότητας 95% ή $\alpha=0,05$.

Τα αποτελέσματα του τεστ αυτού παρουσιάζονται στον πίνακα 4.16 από διακρίνονται δύο κατηγορίες επισκεπτών αυτοί που έρχονται για να τις φυσικές ομορφιές της Πιερίας και αυτοί που έρχονται για διασκέδαση. Τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν την εξάρτηση των τιμών των μεταβλητών που έχουν σχέση με την διασκέδαση όπως το κόστος, το φαγητό (ως άμεση συνάρτηση του κόστους του) και της θάλασσας ενώ η φυσική ομορφιά παρουσίασε εξάρτηση τιμών μόνο με τους αρχαιολογικούς χώρους. Ποιο συγκεκριμένα τα χαρακτηριστικά φυσικά τοπία και αρχαιολογικοί χώροι παρουσιάζουν εξάρτηση των μεταξύ τους τιμών (L-R=13.483, d.f.=4, Sig.=0.009) όπως και η διασκέδαση με το κλίμα / θάλασσα (L-R=32.241, d.f.=16, Sig.=0.009), με τις τιμές (L-R=51.656, d.f.=16, Sig.<0.001) και τα τοπικά φαγητά (L-R=49.818, d.f.=16, Sig.<0.001).

Πίνακας 4.16. Αποτελέσματα X^2 τεστ ανεξαρτησίας μεταξύ των χαρακτηριστικών των ερωτήσεων 8.1 έως και 8.6.

Μεταβλητή 1	Μεταβλητή 2	Τιμή στατιστικού	β.ε.	Sig.
Κλίμα θάλασσα	Φυσικά τοπία	8,448	4	,076
Κλίμα θάλασσα	Αρχαιολογικοί χώροι	22,018	16	,143
Κλίμα θάλασσα	Διασκέδαση	32,241	16	,009
Κλίμα θάλασσα	Τιμές	19,953	16	,222
Κλίμα θάλασσα	Τοπικά φαγητά	42,061	16	,000
Φυσικά τοπία	Αρχαιολογικοί χώροι	13,483	4	,009
Φυσικά τοπία	Διασκέδαση	4,247	4	,374
Φυσικά τοπία	Τιμές	5,026	4	,285
Φυσικά τοπία	Τοπικά φαγητά	2,075	4	,722
Αρχαιολογικοί χώροι	Διασκέδαση	20,680	16	,191
Αρχαιολογικοί χώροι	Τιμές	15,899	16	,460
Αρχαιολογικοί χώροι	Τοπικά φαγητά	12,165	16	,733
Διασκέδαση	Τιμές	51,656	16	,000
Διασκέδαση	Τοπικά φαγητά	49,818	16	,000
Τιμές	Τοπικά φαγητά	89,242	16	,000

Η περαιτέρω μελέτη αυτών των εξαρτήσεων με την βοήθεια του συντελεστή rho του Spearman αποκαλύπτει ότι εάν και τα φυσικά τοπία είχαν υψηλότερη βαθμολογία απαντήσεων εντούτοις η θάλασσα είναι ο παράγοντας που συσχετίζεται στατιστικά σημαντικά με τις 4 από τις 5 υπόλοιπες μεταβλητές ενώ δεν συσχετίζεται με το χαρακτηριστικό του φυσικού τοπίου – φυσικής ομορφιάς. Αυτό οδηγεί ότι στο συμπέρασμα ότι το χαρακτηριστικό θάλασσα αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό της διασκέδασης αν και συσχετίζεται σε αδύναμο βαθμό ($\rho = 0.215$, Sig. < 0.001). Οι τιμές ($\rho = 0.303$, Sig. = 0.01) και το φαγητό ($\rho = 0.326$, Sig. < 0.001) θεωρούνται μέρος της διασκέδασης ενώ συσχετίζονται και μεταξύ τους παρουσιάζοντας την δυνατότερη από όλες τις εξεταζόμενες συσχετίσεις ($\rho = 0.567$, Sig. < 0.001). Τέλος αξίζει να αναφερθεί και η μορφή της σχέσης μεταξύ της διασκέδασης και των φυσικών τοπίων ($\rho = -0.083$, Sig. = 0.374) η οποία αν και μη στατιστικά σημαντική δείχνει ότι η διασκέδαση μπορεί να θεωρηθεί ανεξάρτητο και αμοιβαία αποκλειόμενο χαρακτηριστικό από το χαρακτηριστικό των φυσικών τοπίων.

Πίνακας 4.17. Αριθμητικά αποτελέσματα της τιμής και της σημαντικότητας του συντελεστή συσχέτισης του Spearman μεταξύ των ερωτήσεων 8.1 έως και 8.6.

		Κλίμα Θάλασσα	Φυσικά τοπία Φυσική ομορφιά	Αρχαιολογικοί χώροι	Διασκέδαση	Τιμές	Τοπικά φαγητά
Φυσικά τοπία/Φυσική ομορφιά	rho	,140	1,000				
	Sig.	,129	.				
	N	119	121				
Αρχαιολογικοί χώροι	rho	,215*	,096	1,000			
	Sig.	,019	,299	.			
	N	119	120	120			
Διασκέδαση	rho	,319**	-,083	,190*	1,000		
	Sig.	,000	,374	,039	.		
	N	117	118	118	118		

	rho	,279**	,151	,070	,303**	1,000	
Τιμές	Sig.	,002	,102	,450	,001	.	
	N	117	118	118	117	118	
	rho	,356**	,032	,111	,326**	,567**	1,000
Τοπικά φαγητά	Sig.	,000	,730	,228	,000	,000	.
	N	118	119	119	118	118	119

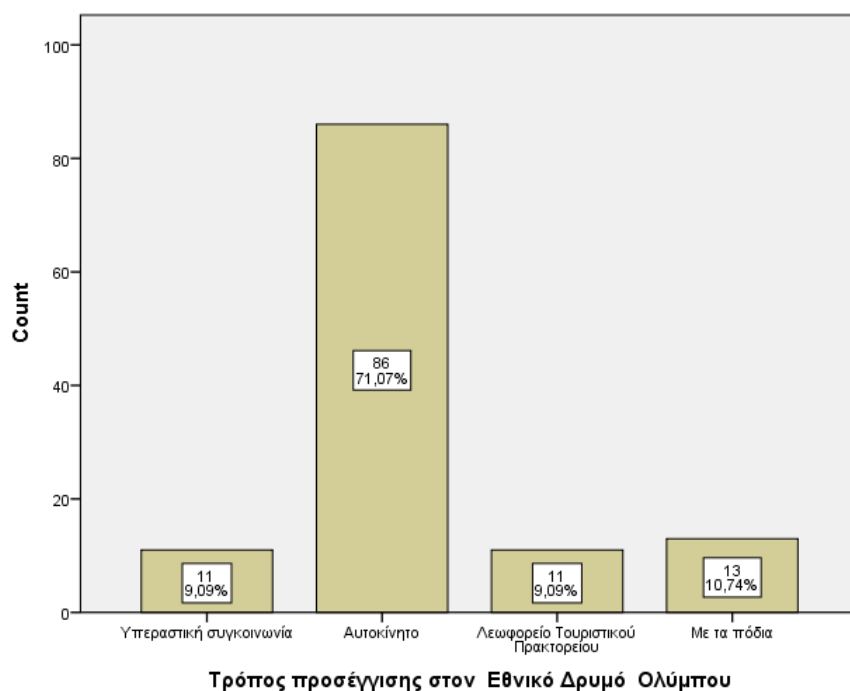
* $\alpha=0,05$ ** $\alpha=0,01$

Ερώτηση 9. Τρόπος προσέγγισης στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου.

Τα αποτελέσματα του πίνακα 4.18 δείχνουν ότι 7 στους 10 ερωτηθέντες απάντησαν ότι επισκέφθηκαν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου με ιδιωτικό αυτοκίνητο ενώ οι υπόλοιπες απαντήσεις παρουσίασαν παρόμοια ποσοστά.

Πίνακας 4.18. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 9 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Υπεραστική συγκοινωνία	11	9,1
Αυτοκίνητο	86	71,1
Λεωφορείο Τουριστικού Πρακτορείου	11	9,1
Με τα πόδια	13	10,7
Σύνολο	121	100,0

Διάγραμμα 4.14. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 9.

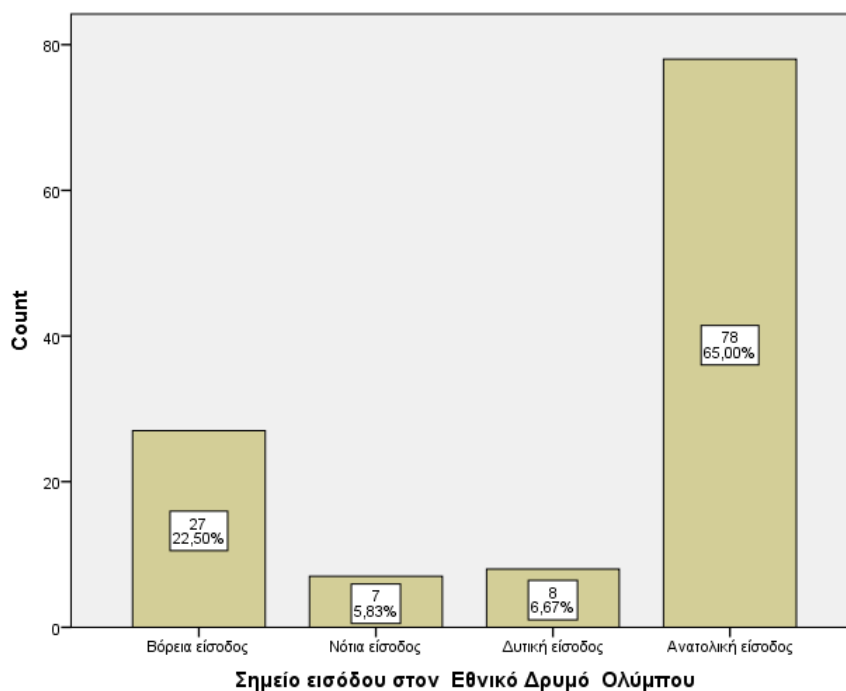
Ερώτηση 10. Σημείο εισόδου στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου.

Τα αποτελέσματα του πίνακα 4.19 δείχνουν ότι το πιο συνηθισμένο σημείο εισόδου στον δρυμό είναι η ανατολική είσοδος (v=78, N%=65%) ενώ ακολουθεί η βόρεια είσοδος (N=27, N%=22,50%).

Πίνακας 4.19. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 10 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Βόρεια είσοδος	27	22,3	22,5
Νότια είσοδος	7	5,8	5,8
Δυτική είσοδος	8	6,6	6,7
Ανατολική είσοδος	78	64,5	65,0

Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	120	99,2	100,0
Δεν απάντησαν	1	,8	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

Διάγραμμα 4.15. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 10.

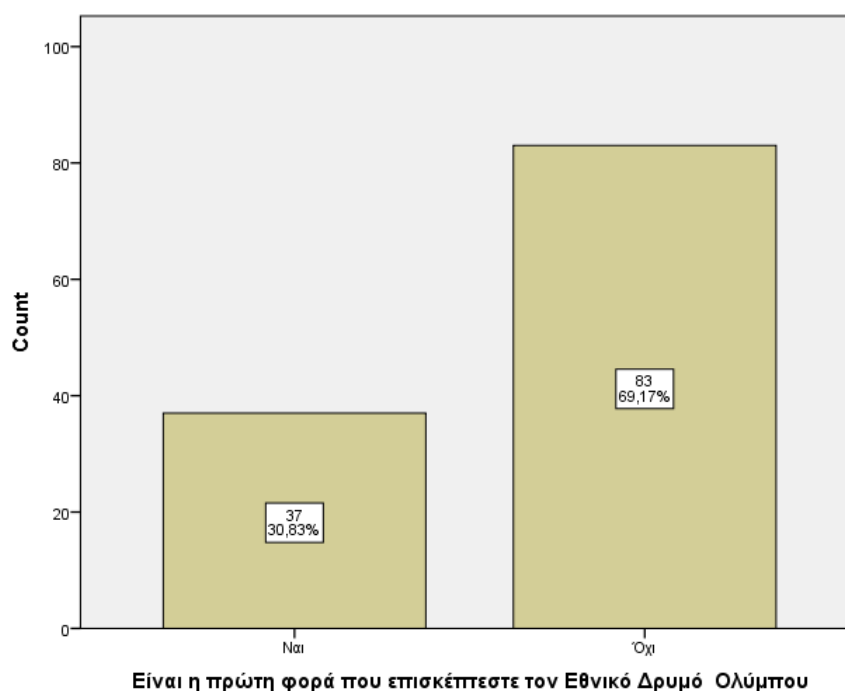
Ερώτηση 11. Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου;

Το ένα τρίτο των ερωτηθέντων απάντησε ότι επισκέπτεται για πρώτη φορά τον δρυμό σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 4.20 (N=37, N%=30,80%).

Πίνακας 4.20. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 11 του ερωτηματολογίου.

Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
-----------	--	------------------------------------

Ναι	37	30,6	30,8
Όχι	83	68,6	69,2
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	120	99,2	100,0
Δεν απάντησαν	1	,8	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

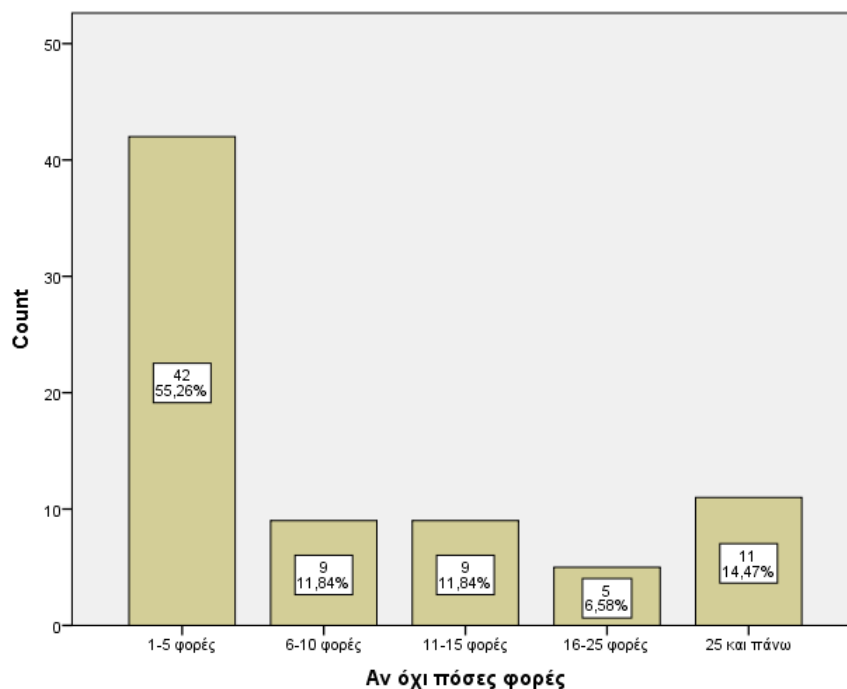
Διάγραμμα 4.16.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 11.

Ερώτηση 12. Αν όχι πόσες φορές;

Από τους ερωτηθέντες που επισκέπτονται για παραπάνω από μια φορά το 55,30% του δείγματος απάντησε ότι έχει επισκεφθεί τον δρυμό έως 5 φορές ενώ σημαντικό ήταν το ποσοστό (N%=14,50%) απάντησε πάνω από 25 φορές (πίνακας 4.18).

Πίνακας 4.21. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 12 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
1-5 φορές	42	55,3
6-10 φορές	9	11,8
11-15 φορές	9	11,8
16-25 φορές	5	6,6
25 και πάνω	11	14,5
Σύνολο	76	100,0

Διάγραμμα 4.17.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 12.

Ερώτηση 13. Είχατε πληροφορηθεί σχετικά με τον Εθνικό Δρυμό πριν την επίσκεψη σας στην Πιερία Ολύμπου πριν την επίσκεψη σας;

Από τα αποτελέσματα του πίνακα 4.22 διαπιστώνεται ότι το δείγμα είχε πληροφορηθεί σχετικά με τον Εθνικό Δρυμό πριν την επίσκεψη του (N=96, N%=79,30%).

Πίνακας 4.22. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 13 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	96	79,3
Όχι	25	20,7
Σύνολο	121	100,0

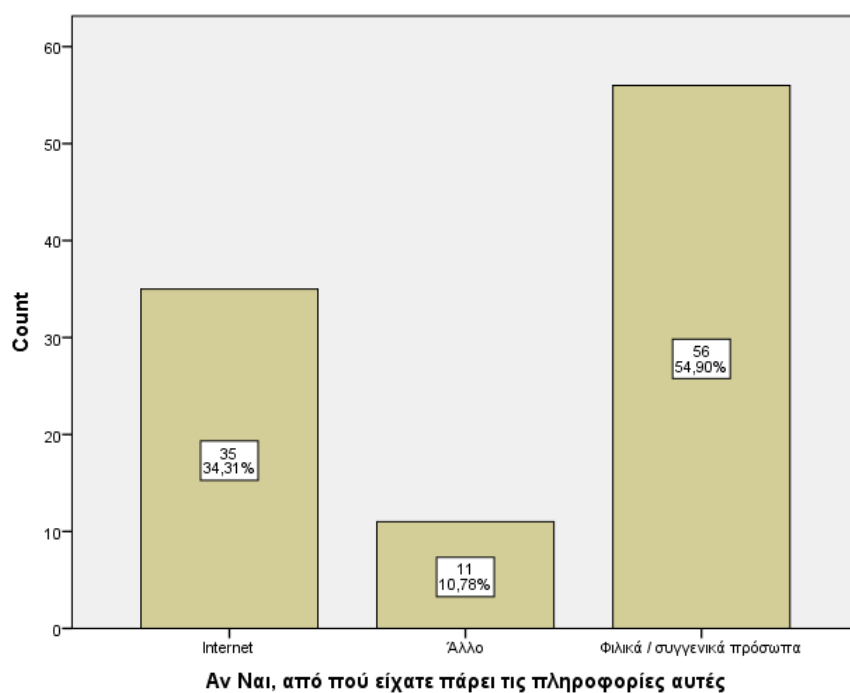
Διάγραμμα 4.18. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 13.

Ερώτηση 14. Αν Ναι, από πού είχατε πάρει τις πληροφορίες αυτές;

Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος άντλησε τις πληροφορίες σχετικά με τον Εθνικό Δρυμό από φιλικά ή συγγενικά πρόσωπα (N=56, N%=54,90%) σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 4.23 ενώ δεν υπήρξε καμία επιλογή της απάντησης «Τηλεόραση».

Πίνακας 4.23. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 14 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Internet	35	28,9	34,3
Άλλο	11	9,1	10,8
Φιλικά / συγγενικά πρόσωπα	56	46,3	54,9
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	102	84,3	100,0
Δεν απάντησαν	19	15,7	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

Διάγραμμα 4.19. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 14.

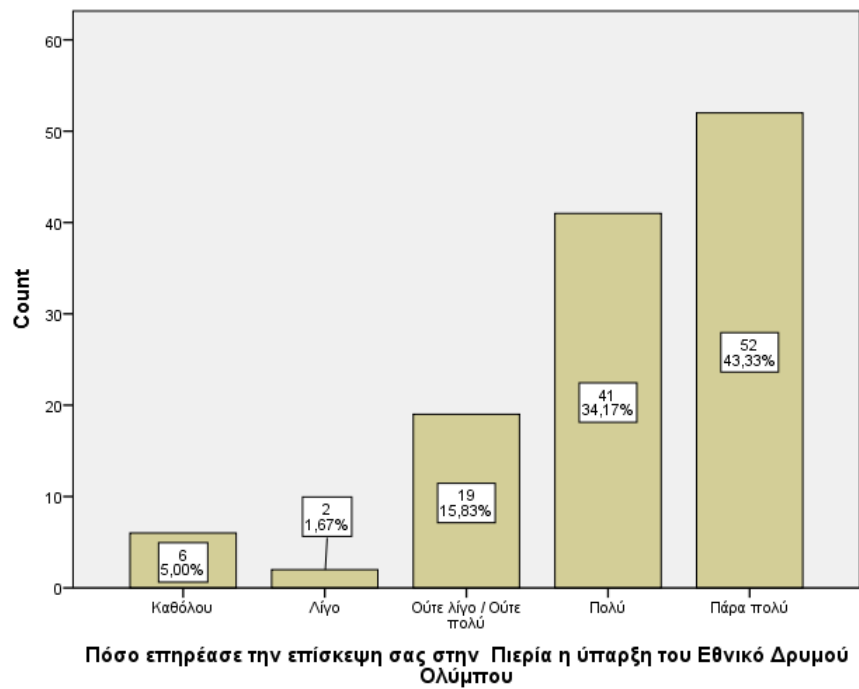
Ερώτηση 15. Πόσο επηρέασε την επίσκεψη σας στην Πιερία η ύπαρξη του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου;

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 4.24 το 77,50% του δείγματος απάντησε ότι η ύπαρξη του Εθνικού Δρυμού επηρέασε πολύ ή πάρα πολύ την επίσκεψη τους στην Πιερία.

Πίνακας 4.24. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 15 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Καθόλου	6	5,0	5,0
Λίγο	2	1,7	1,7
Ούτε λίγο / Ούτε πολύ	19	15,7	15,8
Πολύ	41	33,9	34,2
Πάρα πολύ	52	43,0	43,3
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	120	99,2	100,0
Δεν απάντησαν	1	,8	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

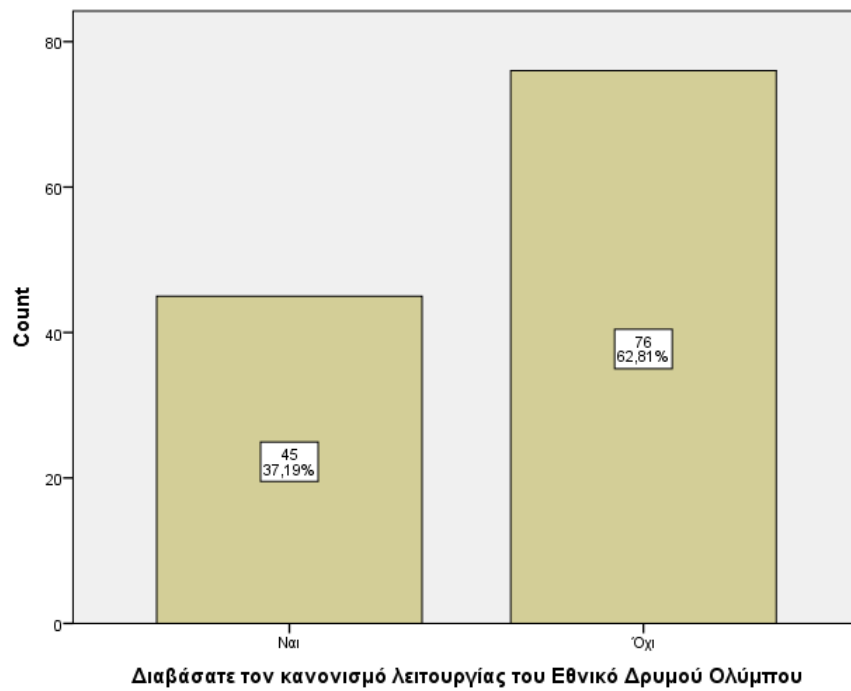
Διάγραμμα 4.20.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 15.

Ερώτηση 16. Διαβάσατε τον κανονισμό λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου;

Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (N=76, N%=62,80%) απάντησε ότι δεν διάβασε τον κανονισμό λειτουργίας του Δρυμού (πίνακας 4.25).

Πίνακας 4.25. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 16 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	45	37,2
Όχι	76	62,8
Σύνολο	121	100,0

Διάγραμμα 4.21.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 16.

Ερώτηση 17. Επισκεφτήκατε το κέντρο πληροφόρησης στην είσοδο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου;

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν επισκέφθηκε το κέντρο πληροφόρησης στην είσοδο του Εθνικού Δρυμού. (πίνακας 4.26, N=97, N%=80,20%)

Πίνακας 4.26. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 17 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	24	19,8
Όχι	97	80,2
Σύνολο	121	100,0

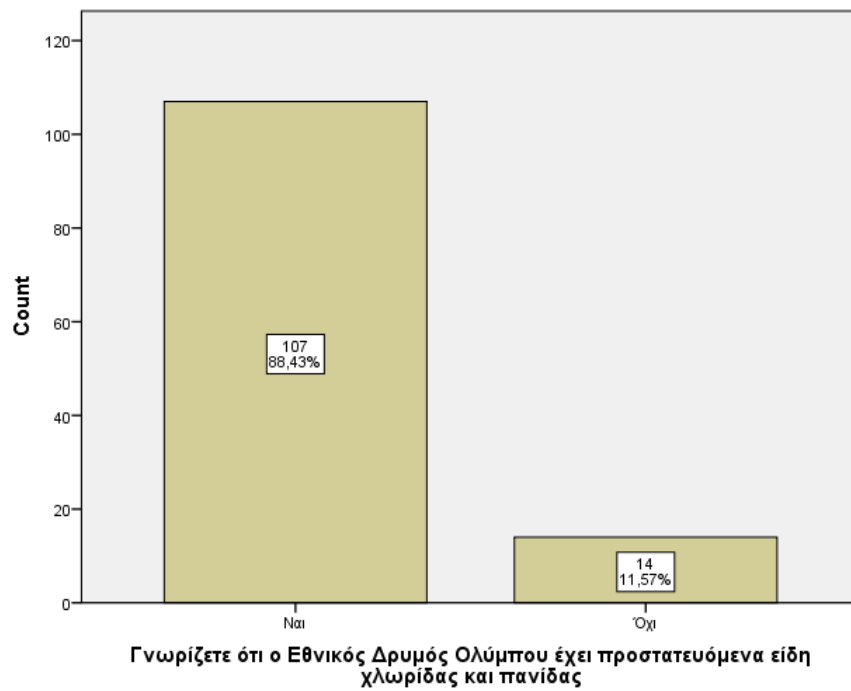
Διάγραμμα 4.22.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 17.

Ερώτηση 18. Γνωρίζετε ότι ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου έχει προστατευόμενα είδη χλωρίδας και πανίδας;

Ο πίνακας 4.27 δείχνει ότι το 88,40% του δείγματος γνωρίζει ότι ο Εθνικός Δρυμός έχει προστατευόμενα είδη χλωρίδας και πανίδας.

Πίνακας 4.27. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 18 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	107	88,4
Όχι	14	11,6
Σύνολο	121	100,0

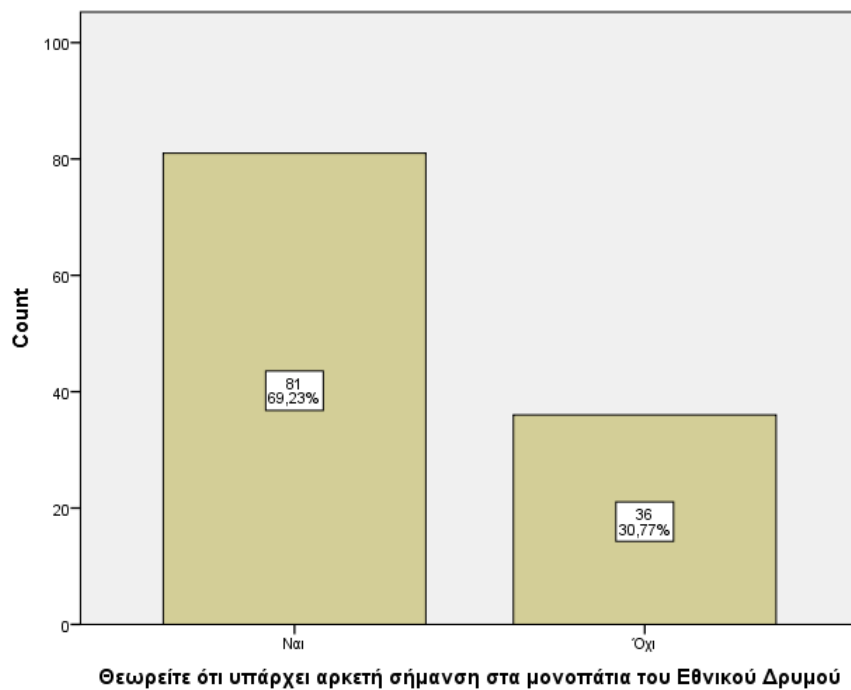
Διάγραμμα 4.23.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 18.

Ερώτηση 19. Θεωρείτε ότι υπάρχει αρκετή σήμανση στα μονοπάτια του Εθνικού Δρυμού;

Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος (N=81, N%=69,20%) απάντησε ότι υπάρχει αρκετή σήμανση στα μονοπάτια του Εθνικού Δρυμού σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 4.28.

Πίνακας 4.28. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 19 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Ναι	81	66,9	69,2
Όχι	36	29,8	30,8
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	117	96,7	100,0
Δεν απάντησαν	4	3,3	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

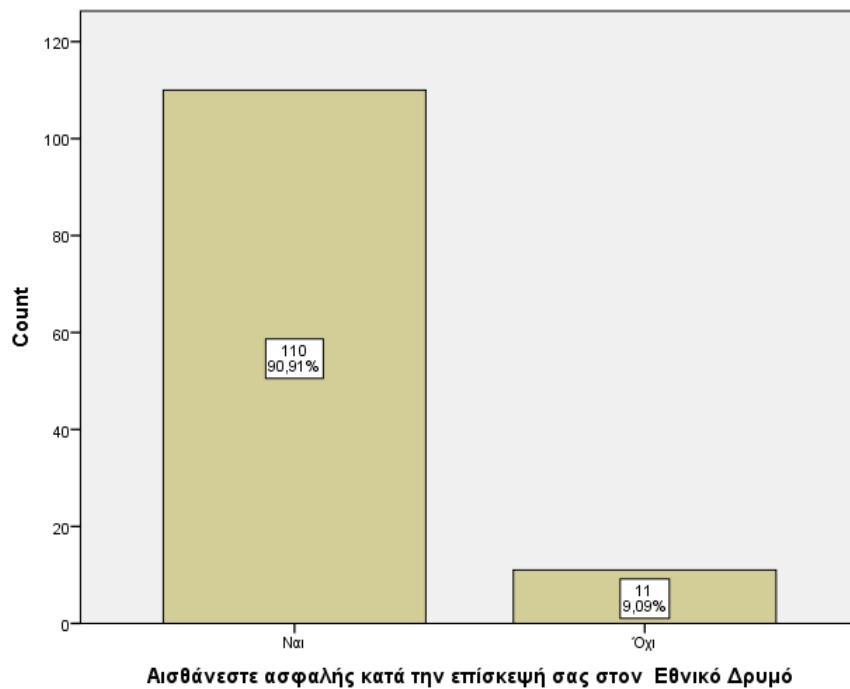
Διάγραμμα 4.24. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 19.

Ερώτηση 20. Αισθάνεστε ασφαλής κατά την επίσκεψή σας στον Εθνικό Δρυμό;

Εννέα από τους δέκα ερωτηθέντες απάντησε ότι αισθάνθηκε ασφαλής κατά την επίσκεψη του στον Εθνικό Δρυμό (πίνακας 4.29).

Πίνακας 4.29. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 20 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	110	90,9
Όχι	11	9,1
Σύνολο	121	100,0

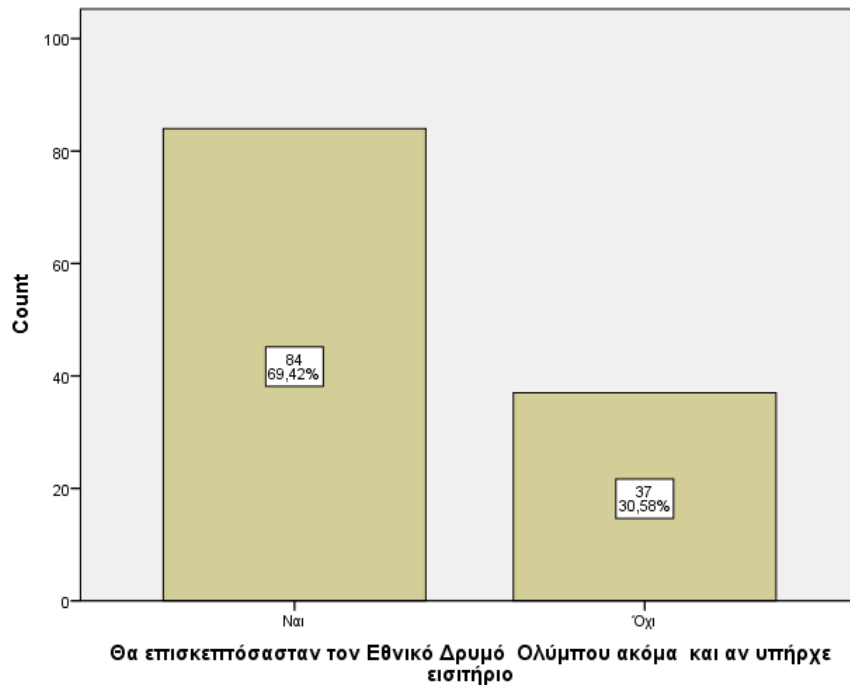
Διάγραμμα 4.25. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 20.

Ερώτηση 21. Θα επισκεπτόσασταν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου ακόμα και αν υπήρχε εισιτήριο;

Την άποψη ότι θα επισκέπτονταν τον Εθνικό Δρυμό ακόμη και εάν έπρεπε να πληρώσουν εισιτήριο εξέφρασε το 69,40% σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 4.30.

Πίνακας 4.30. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 21 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	84	69,4
Όχι	37	30,6
Σύνολο	121	100,0

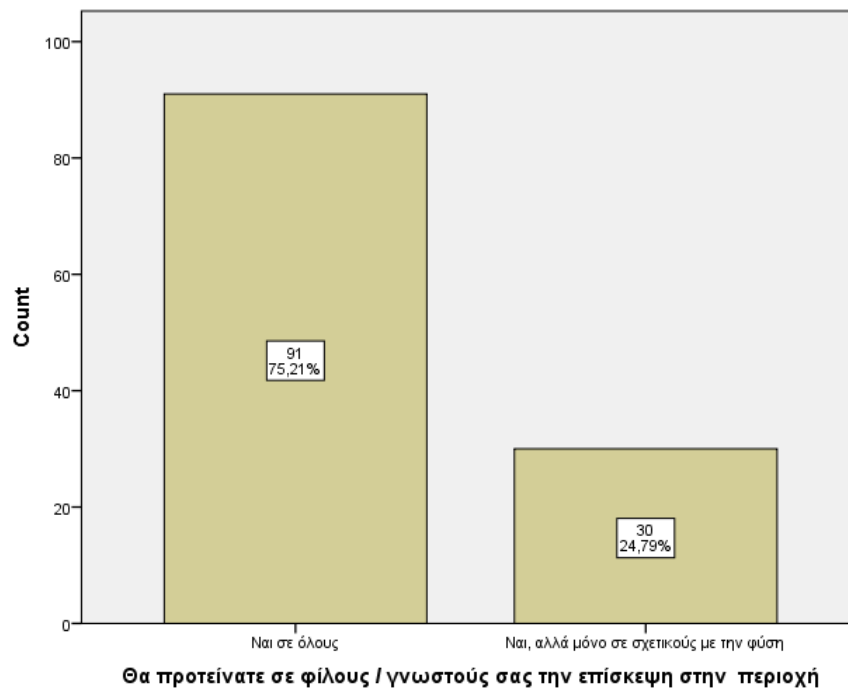
Διάγραμμα 4.26. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 21.

Ερώτηση 22. Θα προτείνατε σε φίλους / γνωστούς σας την επίσκεψη στην περιοχή;

Περίπου το 25% του δείγματος απάντησε ότι θα πρότεινε την επίσκεψη στην περιοχή μόνο σε φίλους ή γνωστούς που είναι σχετικοί με την φύση, σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 4.31.

Πίνακας 4.31. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 22 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι σε όλους	91	75,2
Ναι, αλλά μόνο σε σχετικούς με την φύση	30	24,8
Σύνολο	121	100,0

Διάγραμμα 4.27. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 22.

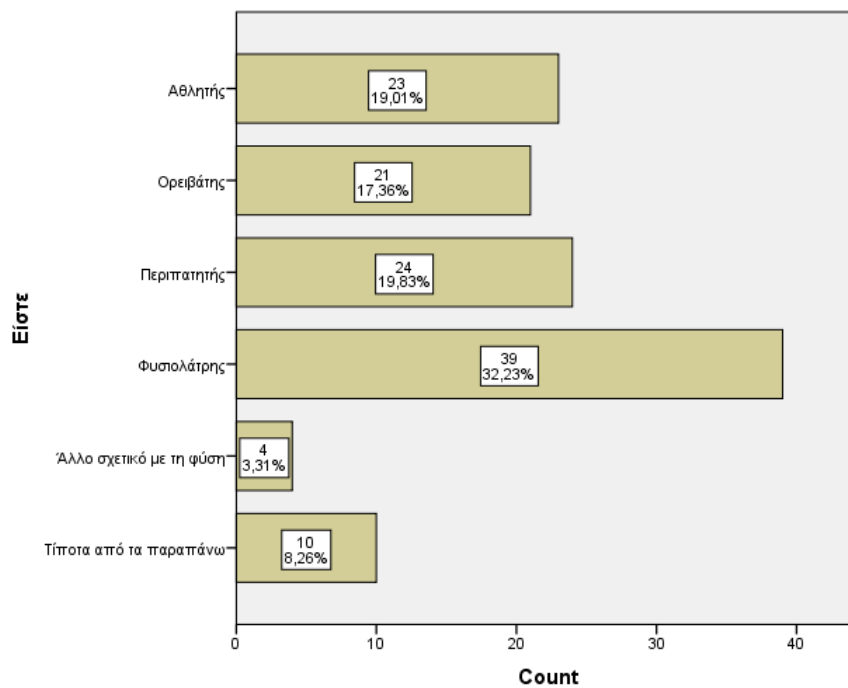

Ερώτηση 23. Είστε....

Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (32,20%) απάντησε ότι είναι φυσιολάτρες ενώ παρόμοια ποσοστά απαντήσεων(γύρω στο 20%) είχαμε στις κατηγορίες Αθλητής, Ορειβάτης και Περιπατητής (πίνακας 4.29).

Πίνακας 4.32. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 23 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Αθλητής	23	19,0
Ορειβάτης	21	17,4
Περιπατητής	24	19,8
Φυσιολάτρης	39	32,2
Άλλο σχετικό με τη φύση	4	3,3
Τίποτα από τα παραπάνω	10	8,3
Σύνολο	121	100,0

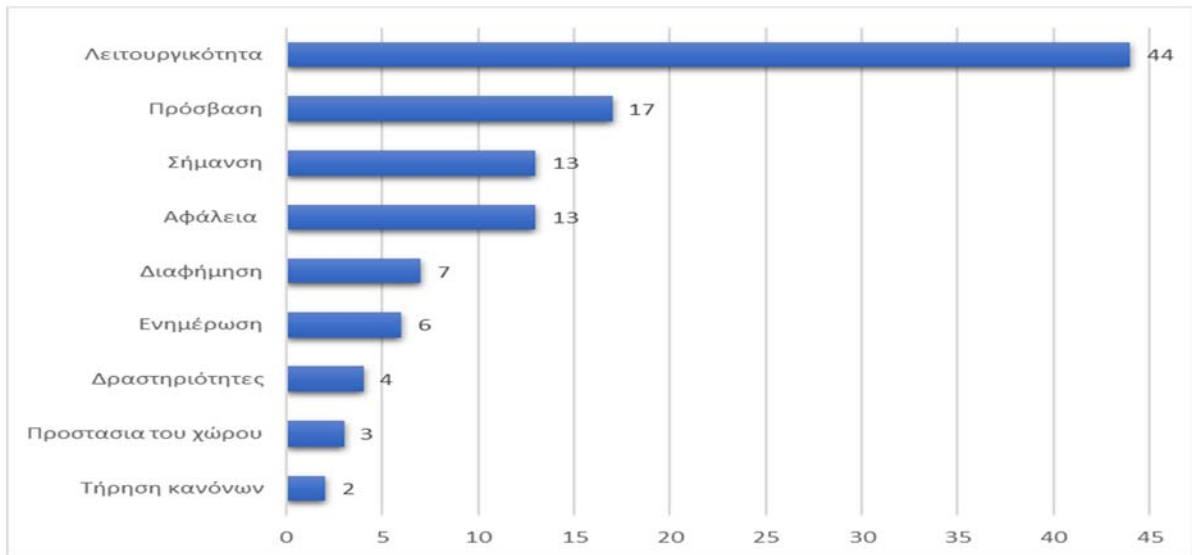
Διάγραμμα 4.28.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 23.

Ερώτηση 24. Ποιες ενέργειες πιστεύετε ότι θα βελτιώσουν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου;

Οι περιγραφές των ερωτηθέντων απέδωσαν 109 παρατηρήσεις σχετικά με τις προτεινόμενες ενέργειες για την βελτίωση του Δρυμού. Από αυτές οι 44 (N%=40,40%) αφορούν βελτιώσεις στην λειτουργικότητα του, ενώ ακολουθούν προτάσεις για την βελτίωση της πρόσβασης της ασφάλειας και της σήμανσης (πίνακας 4.33). Από τις απαντήσεις που δόθηκαν οι περισσότερες αφορούσαν την βελτίωση της σήμανσης και τη οδικής πρόσβασης, την τοποθέτηση κάδων απορριμμάτων, την δημιουργία τελεφερίκ και την τοποθέτηση κατάλληλου προσωπικού για την διευκόλυνση των επισκεπτών (ιατρικού προσωπικού, προσωπικού ενημέρωσης και ξεναγούς).

Πίνακας 4.33. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 24 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Λειτουργικότητα	44	40,40
Πρόσβαση	17	15,60
Ασφάλεια	13	11,90
Σήμανση	13	11,90
Διαφήμιση	7	6,40
Ενημέρωση	6	5,50
Δραστηριότητες	4	3,70
Προστασία του χώρου	3	2,80
Τήρηση κανόνων	2	1,80
Σύνολο	109	100,0

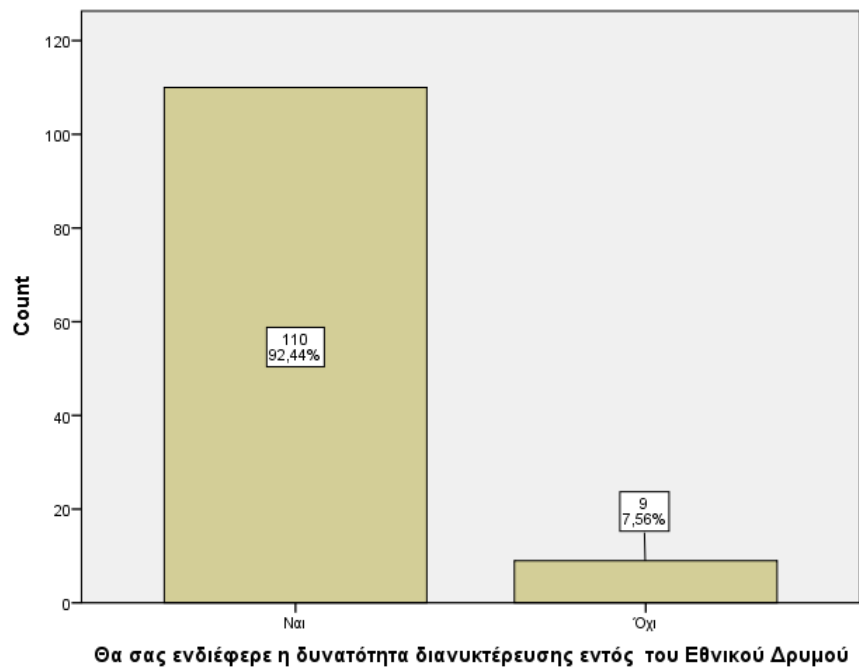
Διάγραμμα 4.29.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 24.

Ερώτηση 25. Θα σας ενδιέφερε η δυνατότητα διανυκτέρευσης εντός του Εθνικού Δρυμού;

Το 92,40% το δείγματος απάντησε ότι θα τους ενδιέφερε η δυνατότητα διανυκτέρευσης εντός του Εθνικού Δρυμού (πίνακας 4.34).

Πίνακας 4.34. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 25 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Ναι	110	90,9	92,4
Όχι	9	7,4	7,6
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	119	98,3	100,0
Δεν απάντησαν	2	1,7	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

Διάγραμμα 4.30.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 25.

Ερώτηση 26. Θα σας ενδιέφερε η προσφορά εθελοντικής εργασίας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου;

Τα αποτελέσματα του πίνακα 4.35 δείχνουν ότι το 60% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι θα τους ενδιέφερε η προσφορά εθελοντικής εργασίας στον Εθνικό Δρυμό.

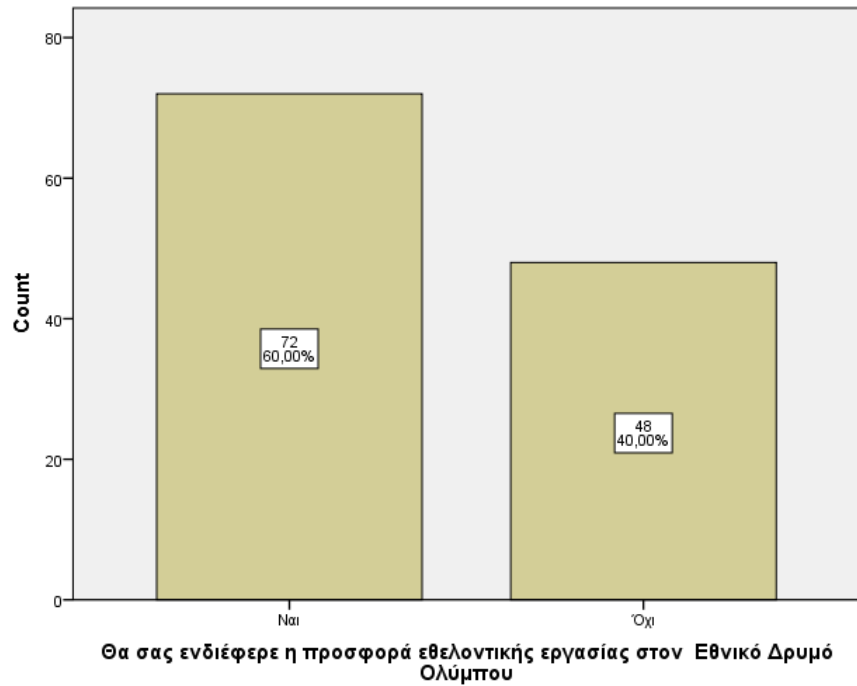
Πίνακας 4.35. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 26 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Ναι	72	59,5	60,0
Όχι	48	39,7	40,0
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	120	99,2	100,0
Δεν απάντησαν	1	,8	

Τελικό σύνολο

121

100,0

Διάγραμμα 4.26.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 31.

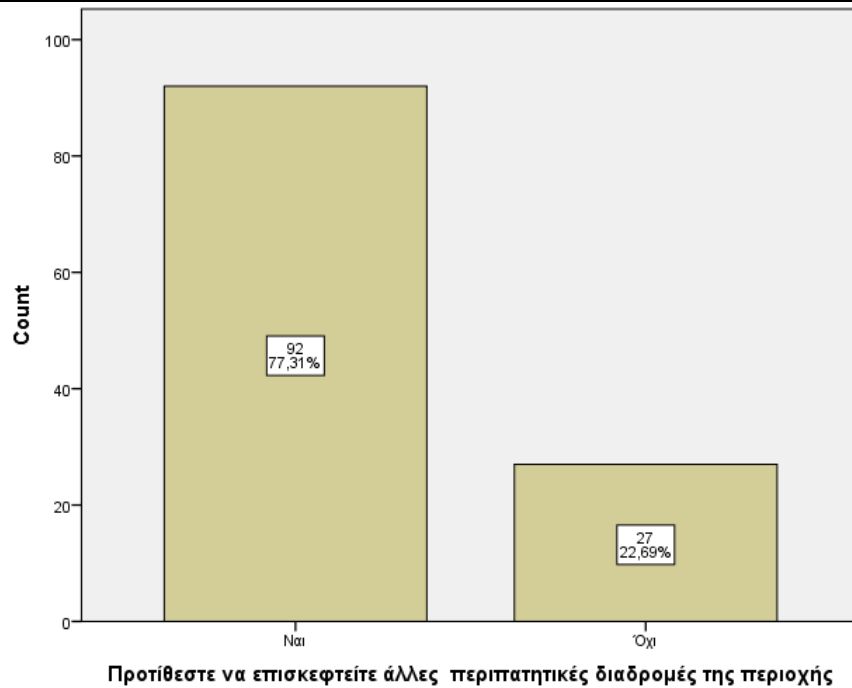
Ερώτηση 27. Προτίθεστε να επισκεφτείτε άλλες περιπατητικές διαδρομές της περιοχής;

Στην ερώτηση εάν προτίθενται να επισκεφθούν και άλλες περιπατητικές διαδρομές της περιοχής το 77,30% του δείγματος απάντησε θετικά. (πίνακας 4.36) ενώ από η ερώτηση 28 έδειξε ότι οι κορυφές του Ολύμπου, το Φαράγγι του Ενιπέα και τα καταφύγια αποτελούν τις πιο δημοφιλείς περιπατητικές διαδρομές.

Πίνακας 4.36. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 27 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Ναι	92	76,0	77,3
Όχι	27	22,3	22,7

Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	119	98,3	100,0
Δεν απάντησαν	2	1,7	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

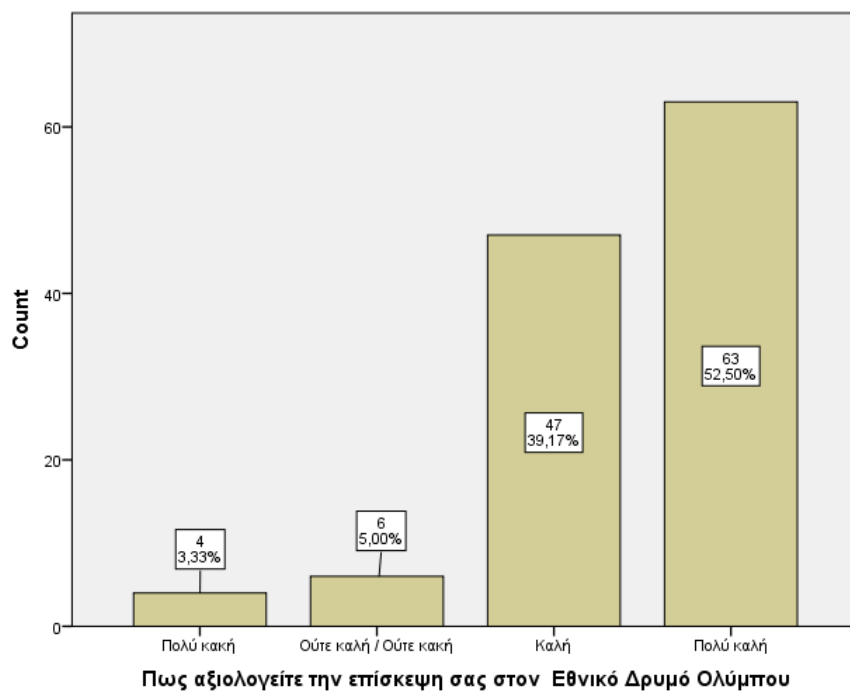
Διάγραμμα 4.33.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 27.

Ερώτηση 29. Πως αξιολογείτε την επίσκεψη σας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου;

Μόνο το 3,30% των ερωτηθέντων είχαν αρνητική εμπειρία από την επίσκεψη τους στον Δρυμό ενώ 91,70% δήλωσε ότι είχε μια καλή ή πολύ καλή εμπειρία κατά την επίσκεψη τους (πίνακας 4.37).

Πίνακας 4.37. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 29 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Πολύ κακή	4	3,3	3,3
Ούτε καλή / Ούτε κακή	6	5,0	5,0
Καλή	47	38,8	39,2
Πολύ καλή	63	52,1	52,5
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	120	99,2	100,0
Δεν απάντησαν	1	,8	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

Διάγραμμα 4.34. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 29.

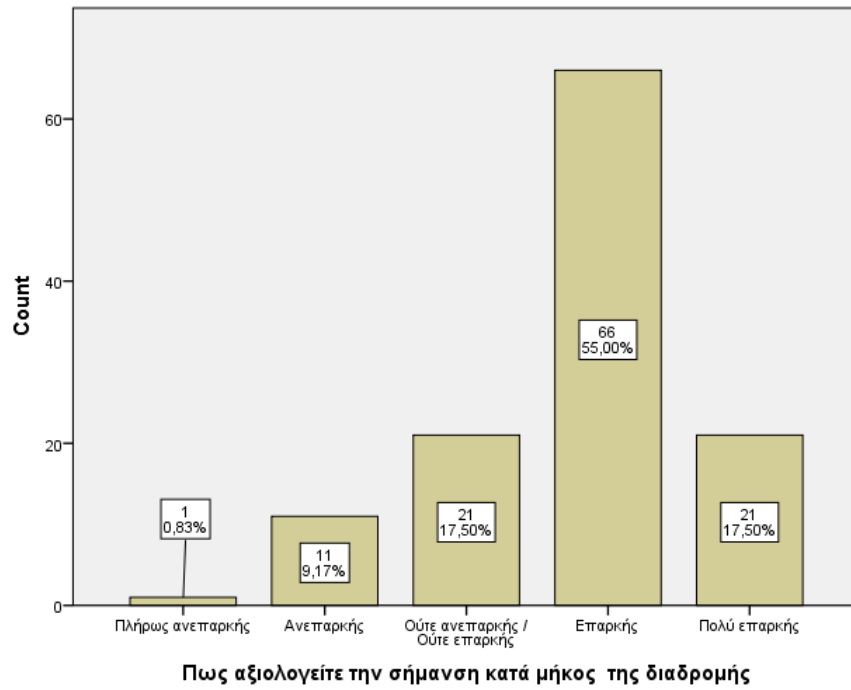
Ερώτηση 30. Πως αξιολογείτε την σήμανση κατά μήκος της διαδρομής;

Τα αποτελέσματα του πίνακα 4.38 δείχνουν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (N%=72,50%) αξιολόγησαν την σήμανση κατά μήκος της διαδρομής ως επαρκής ή πολύ επαρκής.

Πίνακας 4.38. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 30 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Πλήρως ανεπαρκής	1	,8	,8
Ανεπαρκής	11	9,1	9,2
Ούτε ανεπαρκής / Ούτε επαρκής	21	17,4	17,5
Επαρκής	66	54,5	55,0
Πολύ επαρκής	21	17,4	17,5
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	120	99,2	100,0
Δεν απάντησαν	1	,8	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

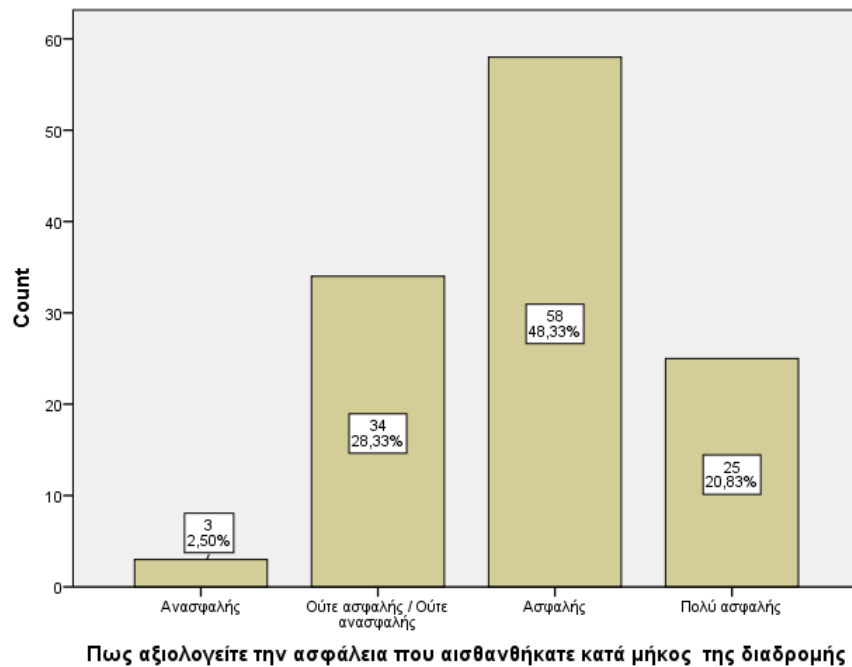
Διάγραμμα 4.35.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 30.

Ερώτηση 31. Πως αξιολογείτε την ασφάλεια που αισθανθήκατε κατά μήκος της διαδρομής;

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (N%=69,10%) αξιολόγησε την διαδρομή ως ασφαλής ή πολύ ασφαλής ενώ δεν υπήρξε καμία απάντηση στην ερώτηση πολύ ανασφαλής (πίνακας 4.39).

Πίνακας 4.39. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 31 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Ανασφαλής	3	2,5	2,5
Ούτε ασφαλής / Ούτε ανασφαλής	34	28,1	28,3
Ασφαλής	58	47,9	48,3
Πολύ ασφαλής	25	20,7	20,8
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	120	99,2	100,0
Δεν απάντησαν	1	,8	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

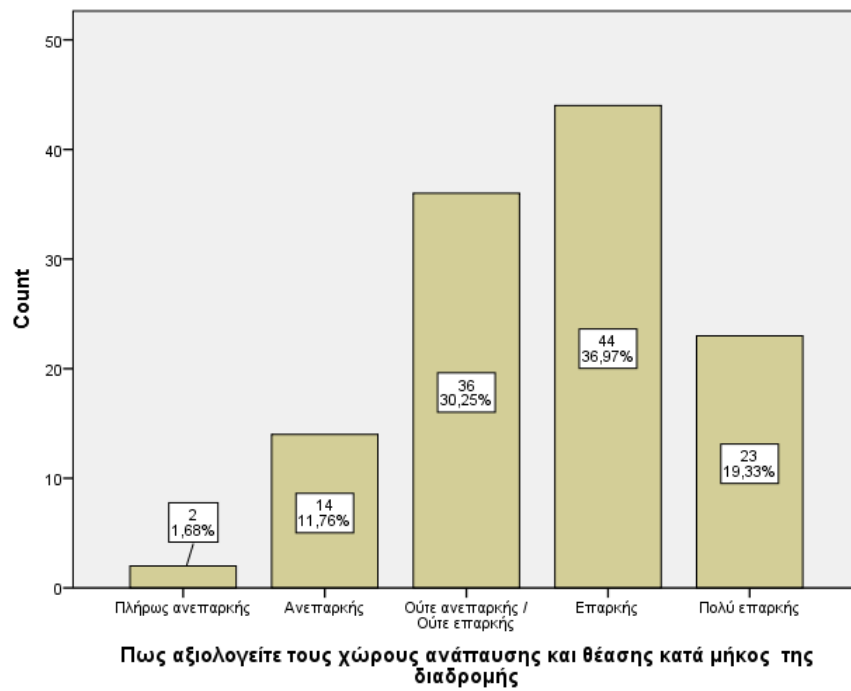
Διάγραμμα 4.36. Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 31.

Ερώτηση 32. Πως αξιολογείτε τους χώρους ανάπαυσης και θέασης κατά μήκος της διαδρομής;

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (N%=56,30%) αξιολόγησε θετικά τους χώρους ανάπαυσης και θέασης κατά μήκος της διαδρομής (πίνακας 4.40).

Πίνακας 4.40. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 32 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Πλήρως ανεπαρκής	2	1,7	1,7
Ανεπαρκής	14	11,6	11,8
Ούτε ανεπαρκής / Ούτε επαρκής	36	29,8	30,3
Επαρκής	44	36,4	37,0
Πολύ επαρκής	23	19,0	19,3
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	119	98,3	100,0
Δεν απάντησαν	2	1,7	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

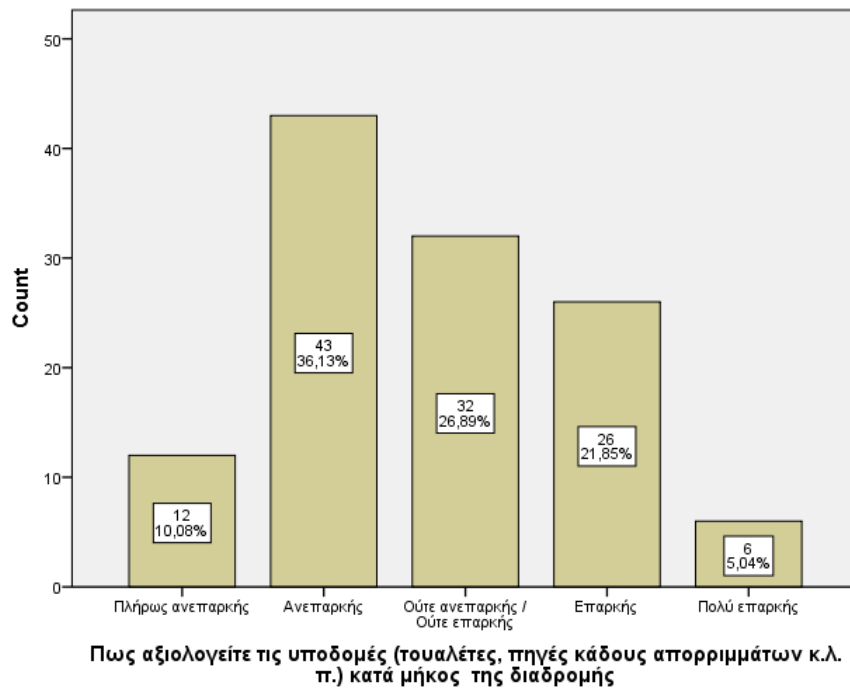
Διάγραμμα 4.37.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 32.

Ερώτηση 33. Πως αξιολογείτε τις υποδομές (τουαλέτες, πηγές κάδους απορριμμάτων κ.λπ.) κατά μήκος της διαδρομής;

Στην τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (N%=46,20%) απάντησε ότι οι υποδομές δεν είναι επαρκείς (πίνακας 4.41).

Πίνακας 4.41. Πίνακας συχνοτήτων της ερώτησης 33 του ερωτηματολογίου.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων	Ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων
Πλήρως ανεπαρκής	12	9,9	10,1
Ανεπαρκής	43	35,5	36,1
Ούτε ανεπαρκής / Ούτε επαρκής	32	26,4	26,9
Επαρκής	26	21,5	21,8
Πολύ επαρκής	6	5,0	5,0
Σύνολο έγκυρων απαντήσεων	119	98,3	100,0
Δεν απάντησαν	2	1,7	
Τελικό σύνολο	121	100,0	

Διάγραμμα 4.38.Ραβδόγραμμα συχνοτήτων της ερώτησης 33.

4.4. Αποτελέσματα Επαγωγικής Στατιστικής

4.4.1. Εξέταση Κανονικότητας Μεταβλητών

Η εξέταση της κανονικότητας των μεταβλητών είναι αναγκαία για τον προσδιορισμό των κατάλληλων τεστ ελέγχου. Αν και ο τύπος των μεταβλητών της έρευνας είναι καθαρά ποιοτικός και η εξέταση θα γίνει με την βοήθεια μη παραμετρικών διαδικασιών η εξέταση της κανονικότητας των μεταβλητών είναι σημαντική για την αριθμητική τεκμηρίωση των αποτελεσμάτων.

Στο πρώτο μέρος του παραρτήματος παρουσιάζονται τα αποτελέσματα στα τεστ των Kolmogorov – Smirnov και Shapiro Wilk για τον έλεγχο της κανονικότητας του συνόλου των εξεταζόμενων μεταβλητών. Όπως ήταν αναμενόμενο καμία μεταβλητή δεν βρέθηκε να ακολουθεί την κανονική κατανομή τεκμηριώνοντας την χρήση μη παραμετρικών διαδικασιών.

4.4.2. Εξέταση Δημογραφικών Παραγόντων

Μετά την τεκμηρίωση της μη κανονικότητας των μεταβλητών χρησιμοποιήθηκαν τα τεστ των Mann – Whitney (δύο κατηγορίες) και Kruskal–Wallis (περισσότερες από δύο κατηγορίες) για τον έλεγχο της ισότητας των μέσων τιμών μεταξύ των κατηγοριών του εξεταζόμενου παράγοντα. Με τον τρόπο αυτό εξετάστηκε η σημαντικότητα των δημογραφικών παραγόντων στις μεταβλητές του ερωτηματολογίου και το σύνολο των αποτελεσμάτων παρουσιάζεται στο δεύτερο μέρος της εργασίας. Στον πίνακα 4.42 παρουσιάζονται μόνο τα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα και τα οποία πληροφορούν ότι

- ❖ Ο παράγοντας Φύλο βρέθηκε στατιστικά σημαντικός για τις ερωτήσεις 4, 8.1 και 11.
- ❖ Ο παράγοντας Ηλικία βρέθηκε στατιστικά σημαντικός στις ερωτήσεις 3, 5, 8.3, 10, 12, 16, 22 και 27.
- ❖ Ο παράγοντας Επίπεδο μόρφωσης βρέθηκε στατιστικά σημαντικός στις ερωτήσεις 22 και 8.3.

- ❖ Ο παράγοντας Χώρα προέλευσης βρέθηκε στατιστικά σημαντικός στις ερωτήσεις 1, 8.3 και 11.

Πίνακας 4.42. Στατιστικά σημαντικά αριθμητικά αποτελέσματα του ελέγχου σημαντικότητας των δημογραφικών παραγόντων.

Ερώτηση	Εξεταζόμενος παράγοντας	Τιμή στατιστικού	β.ε.	Sig.
Χώρα προέλευσης	Φύλο	1360,000	-	.006
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Κλίμα/Θάλασσα		1013,000		.004
Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου		995,000		.000
Επίπεδο μόρφωσης	Ηλικία	18,340	4	.001
Η διάρκεια της επίσκεψης σας στην Πιερία ήταν	Ηλικία	11,061	4	.026
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Αρχαιολογικοί χώροι	Ηλικία	10,376	4	.035
Σημείο εισόδου στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	Ηλικία	17,325	4	.002
Αν όχι πόσες φορές	Ηλικία	15,959	4	.003
Διαβάσατε τον κανονισμό λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	Ηλικία	16,867	4	.002
Θα προτεινάτε σε φίλους / γνωστούς σας την επίσκεψη στην περιοχή	Ηλικία	12,242	4	.016
Προτίθεστε να επισκεφτείτε άλλες περιπατητικές διαδρομές της περιοχής	Ηλικία	13,291	4	.010
Ηλικία ερωτηθέντος	Επίπεδο μόρφωσης	10,442	4	.034
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Διασκέδαση	Επίπεδο μόρφωσης	13,577	4	.009
Φύλο ερωτηθέντος	Χώρα προέλευσης	48,000		.006
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Αρχαιολογικοί χώροι		31,500		.011
Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου		49,500		.008

Ο πίνακας 4.43 πληροφορεί επιπλέον ότι οι άνδρες του δείγματος παρουσιάζουν μικρότερη μέση τιμή από τις γυναίκες στην χώρα προέλευσης και μεγαλύτερες για το χαρακτηριστικό της θάλασσας και του κλίματος για την επίσκεψη τους στην Πιερία όπως και στην ερώτηση εάν είναι η πρώτη φορά που επισκέπτονται τον Εθνικό Δρυμό. Η ερμηνεία αυτών των αποτελεσμάτων είναι ότι οι Άνδρες του δείγματος σε σχέση με τις Γυναίκες είναι πιθανότερο να είναι Ελληνικής καταγωγής, να θεωρούν την θάλασσα σημαντικότερο χαρακτηριστικό για την επίσκεψη τους και να έχουν επισκεφθεί τον Δρυμό περισσότερες φορές.

Πίνακας 4.43. Μέσες τιμές κατηγοριών του παράγοντα Φύλο για τις μεταβλητές που βρέθηκε στατιστικά σημαντικός.

	Φύλο ερωτηθέντος	
	Ανδρας	Γυναίκα
Χώρα προέλευσης	1,00	1,09
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Κλίμα/Θάλασσα	1,93	1,51
Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	1,79	1,46

Με παρόμοιο τρόπο ερμηνείας όπως και προηγουμένως, τα αποτελέσματα του πίνακα 4.44 δείχνουν ότι το υψηλότερο επίπεδο μόρφωση παρατηρείται στις ηλικίες 20-35, ότι τα άτομα της ηλικιακής κατηγορίας >65 σκοπεύουν να μείνουν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, όπως και ότι οι αρχαιολογικοί χώροι έχουν μεγαλύτερη επιρροή για την επιλογή της Πιερίας για τουριστικό προορισμό από τις υπόλοιπες ηλικιακές κατηγορίες. Η ίδια ηλικιακή ομάδα προτιμά την Ανατολική είσοδο του εθνικού Δρυμού, επισκέπτεται τον Δρυμό ποιο συχνά και θα επιθυμούσε την προσφορά εθελοντικής εργασίας. Τέλος, οι ηλικιακή κατηγορία <20 ετών δεν έχει ενδιαφέρον για την επίσκεψη και άλλων περιπατητικών διαδρομών όπως και μαζί με την ηλικιακή κατηγορία 20-35 είναι πολύ πιθανό να μην έχουν διαβάσει τον κανονισμό λειτουργίας του Δρυμού.

Πίνακας 4.44. Μέσες τιμές των κατηγοριών του παράγοντα Ηλικία για τις μεταβλητές που βρέθηκε στατιστικά σημαντικός.

	Ηλικία ερωτηθέντος				
	<20	20-35	36-50	51-65	>65
Επίπεδο μόρφωσης	3,31	3,96	3,81	2,90	2,67
Η διάρκεια της επίσκεψης σας στην Πιερία ήταν	1,69	1,52	1,88	2,80	3,00
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Αρχαιολογικοί χώροι	2,92	2,28	2,06	2,50	2,00
Σημείο εισόδου στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	2,92	2,54	3,67	3,40	4,00
Αν όχι πόσες φορές	1,13	1,81	2,24	3,00	4,00
Διαβάσατε τον κανονισμό λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	1,69	1,81	1,52	1,20	1,67
Θα σας ενδιέφερε η προσφορά εθελοντικής εργασίας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	1,38	1,43	1,38	1,40	1,33
Προτίθεστε να επισκεφτείτε άλλες περιπατητικές διαδρομές της περιοχής	1,62	1,20	1,15	1,20	1,33

Τα αποτελέσματα του πίνακα 4.45 ενημερώνουν ότι τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να είναι απόφοιτοι δημοτικού ή και λυκείου όπως και ότι οι κάτοχοι

μεταπτυχιακού ή διδακτορικού διπλώματος έχουν μικρότερη πιθανότητα να έχουν έρθει στην Πιερία για διασκέδαση.

Πίνακας 4.45. Μέσες τιμές των κατηγοριών του παράγοντα Επίπεδο εκπαίδευσης για τις μεταβλητές που βρέθηκε στατιστικά σημαντικός.

	Επίπεδο μόρφωσης				
				Πανεπιστήμιο	Μεταπτυχιακό
	Δημοτικό	Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΙ	Διδακτορικό
Ηλικία ερωτηθέντος	3,50	3,50	2,53	2,35	2,62
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Διασκέδαση	2,50	3,80	2,97	3,15	3,95

Τέλος, τα αποτελέσματα του πίνακα 4.46 ενημερώνουν ότι οι Ελληνική καταγωγή αναμένεται από άνδρες ερωτηθέντες του δείγματος, ότι η το χαρακτηριστικό των αρχαιολογικών χώρων επηρεάζει περισσότερο τους ξένους επισκέπτες και ότι οι Έλληνες κάνουν ποιο συχνές επισκέψεις στον Δρυμό.

Πίνακας 4.46. Μέσες τιμές των κατηγοριών του παράγοντα Χώρα προέλευσης για τις μεταβλητές που βρέθηκε στατιστικά σημαντικός.

	Χώρα προέλευσης	
	Ελλάδα	Άλλη
Φύλο ερωτηθέντος	1,27	2,00
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Αρχαιολογικοί χώροι	2,31	1,00
Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	1,72	1,00

4.4.3. Συσχετίσεις

Η εξέταση της σημαντικότητας των παραγόντων δεν μπορεί να δείξει τον βαθμό της σχέσης μεταξύ δύο μεταβλητών. Αυτό μπορεί να γίνει με την εξέταση των συσχετίσεων με την βοήθεια του συντελεστή του Spearman μεταξύ των δημογραφικών μεταβλητών και του συνόλου των υπόλοιπων μεταβλητών, παρουσιάζεται στο τρίτο μέρος του παραρτήματος και ανέδειξε αρκετές στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις.

Οι στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις παρουσιάζονται στον πίνακα 4.47 ο οποίος είναι διατεταγμένος κατά φθίνουσα σειρά της τιμής του συντελεστή συσχέτισης. Οι 23 συσχετίσεις του πίνακα 47 περιγράφουν αδύναμες θετικές ή αρνητικές συσχετίσεις. Οι συσχετίσεις αυτές περιγράφουν τις σχέσεις που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών

- ❖ Επίπεδο μόρφωσης και των μεταβλητών που περιγράφουν τα τοπικά φαγητά ($\rho=0,252$, Sig. =0,006) , τις τιμές ($\rho=0,195$, Sig. =0,034) και τον τρόπο προσέγγισης ($\rho=0,179$, Sig. =0,049) που περιγράφονται από θετικά αδύναμες συσχετίσεις και ενημερώνουν ότι τα άτομα του δείγματος με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο αναμένονται να μην θεωρούν σημαντικά χαρακτηριστικά το φαγητό και τις τιμές για την επιλογή της Πιερίας ως τουριστικό προορισμό και ότι προτιμούν την ανατολική είσοδο ως σημείο εισόδου στον Δρυμό.
- ❖ Επίπεδο μόρφωση και των μεταβλητών της πληροφόρησης πριν την επίσκεψη ($\rho=-0,219$, Sig. =0,016) και των αριθμό των επισκέψεων στον Δρυμό ($\rho=-0,33$, Sig. =0,004). Οι συσχετίσεις αυτές είναι αδύναμα αρνητικές και πληροφορούν ότι τα άτομα του δείγματος με υψηλό επίπεδο μόρφωσης αναμένεται να έχουν πληροφόρηση πριν από την επίσκεψη όπως και ότι αναμένεται να έχουν μικρότερο αριθμό επισκέψεων στον Δρυμό.
- ❖ Ηλικία ερωτηθέντος και των μεταβλητών που ενημερώνουν εάν είναι η πρώτη επίσκεψη στον Δρυμό ($\rho=0,21$, Sig. =0,021), την ασφάλειας ($\rho=0,196$, Sig. =0,032) και της σήμανσης της διαδρομής ($\rho=0,175$, Sig. =0,055). Αυτές οι θετικά αδύναμες συσχετίσεις φανερώνουν ότι τα άτομα μικρότερης ηλικίας είναι πιο πιθανό να επισκέπτονται τον Δρυμό για πρώτη φορά να αισθάνονται λιγότερη ασφάλεια κατά μήκος της διαδρομής και να θεωρούν την σήμανση ανεπαρκή.
- ❖ Ηλικία ερωτηθέντος και των μεταβλητών που περιγράφουν τις τιμές ως χαρακτηριστικό για την επιλογή της Πιερίας ως τουριστικό προορισμό ($\rho=-0,181$, Sig. =0,05), το είδος του καταλύματος ($\rho=-0,193$, Sig. =0,034), την επίσκεψη σε κέντρο πληροφόρησης ($\rho=-0,254$, Sig. =0,005) και την πρόταση της περιοχής αυτής για επίσκεψη σε κάποιο φίλο ή γνωστό ($\rho=-0,284$, Sig. =0,002). Αυτές οι αδύναμα αρνητικές συσχετίσεις

περιγράφουν ότι οι μεγαλύτερες ηλικίες του δείγματος θεωρούν σημαντικό χαρακτηριστικό της τιμές της περιοχής, θα πρότειναν σε κάποιο φίλο ή γνωστό να επισκεφθεί την περιοχή και προτιμούν οργανωμένα καταλύματα για την διαμονή τους σε αντίθεση με τις μικρότερες ηλικίες που προτιμούν κατασκήνωση ή το καταφύγιο.

- ❖ Χώρα προέλευσης και της μεταβλητής που περιγράφει του αρχαιολογικούς χώρους ως χαρακτηριστικό για την επιλογή της Πιερίας ως τουριστικό προορισμό ($\rho=-0,235$, Sig. =0,01) και ενημερώνει ότι τα άτομα του δείγματος που προέρχονται εκτός Ελλάδας θεωρούν του αρχαιολογικούς χώρους ως σημαντικό χαρακτηριστικό περισσότερο από τους Έλληνες επισκέπτες της περιοχής.

Πίνακας 4.47. Στατιστικά σημαντικές τιμές συσχετίσεων μεταξύ των δημογραφικών μεταβλητών και του συνόλου των υπόλοιπων μεταβλητών.

Μεταβλητή -1	Μεταβλητή-2	ρ
Αν όχι πόσες φορές	Ηλικία ερωτηθέντος	0,441
Σημείο εισόδου στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	Ηλικία ερωτηθέντος	0,329
Η διάρκεια της επίσκεψης σας στην Πιερία ήταν	Ηλικία ερωτηθέντος	0,268
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τοπικά	Επίπεδο μόρφωσης	0,252
Χώρα προέλευσης	Φύλο ερωτηθέντος	0,250
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία -	Επίπεδο μόρφωσης	0,219
Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	Ηλικία ερωτηθέντος	0,210
Πως αξιολογείτε την ασφάλεια που αισθανθήκατε κατά μήκος της διαδρομής	Ηλικία ερωτηθέντος	0,196
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τιμές	Επίπεδο μόρφωσης	0,195
Τρόπος προσέγγισης στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	Επίπεδο μόρφωσης	0,179
Πως αξιολογείτε την σήμανση κατά μήκος της διαδρομής	Ηλικία ερωτηθέντος	0,175
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τιμές	Ηλικία ερωτηθέντος	-0,181
Τι είδος καταλύματος προτιμήσατε	Ηλικία ερωτηθέντος	-0,193
Προτίθεστε να επισκεφτείτε άλλες περιπατητικές διαδρομές της περιοχής	Ηλικία ερωτηθέντος	-0,200
Είχατε πληροφορηθεί σχετικά με τον Εθνικό Δρυμό πριν την επίσκεψη σας στην Πιερία Ολύμπου πριν την	Επίπεδο μόρφωσης	-0,219
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία -	Χώρα προέλευσης	-0,235
Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	Χώρα προέλευσης	-0,244
Επισκεφθήκατε το κέντρο πληροφόρησης στην είσοδο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	Ηλικία ερωτηθέντος	-0,254
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία -	Φύλο ερωτηθέντος	-0,264
Θα προτείνατε σε φίλους / γνωστούς σας την επίσκεψη στην περιοχή	Ηλικία ερωτηθέντος	-0,284
Διαβάσατε τον κανονισμό λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	Ηλικία ερωτηθέντος	-0,307
Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	Φύλο ερωτηθέντος	-0,326
Αν όχι πόσες φορές	Επίπεδο μόρφωσης	-0,330

4.4.4. Συμπεράσματα

Το δείγμα έδειξε ότι είχε θετικές εντυπώσεις από την επίσκεψη του στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου και ότι θα πρότεινε και σε φίλους ή συγγενείς να επισκεφθούν τον χώρο και αυτοί. Αν και επισήμανε την έλλειψη στις υποδομές και στην ερώτηση 33 αλλά και στην ερώτηση 24 δεν προκάλεσε τόσο αρνητικές εντυπώσεις ώστε να αλλάξουν την άποψη του δείγματος σχετικά με την ομορφιά της περιοχής.

Τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος επηρεάζουν τις απαντήσεις του δείγματος σε σημαντικό βαθμό. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το φύλο, η ηλικία, το επίπεδο μόρφωσης και η χώρα προέλευσης των ερωτηθέντων επηρεάζουν τις απόψεις τους τόσο στο λόγοι επίσκεψης της περιοχής όσο και στις εντυπώσεις που αποκόμισαν κατά την επίσκεψη τους.

Σημαντικότερος δημογραφικός παράγοντας ήταν το επίπεδο μόρφωσης. Ο λόγος της σημαντικότητας του είναι αρκετά πιθανό να έχει σχέση και με το εισόδημα το οποίο μπορεί να υπονοεί ένα άτομο υψηλού επιπέδου μόρφωσης.

Οι ελλείψεις υποδομής που επισημάνθηκαν ήταν αρκετές και σε κάποιες περιπτώσεις προξενούσαν αρνητική εντύπωση (έλλειψη τουαλετών και κάδων σκουπιδιών) όπως και το γεγονός της δυσκολίας πρόσβασης ακόμη και με αυτοκίνητο ιδιωτικής χρήσης.

Ο Εθνικός Δρυμός μπορεί να αποτελεί πόλο έλξης για τους τουρίστες και να συμβάλει στην τουριστική ανάπτυξη (ερώτηση 15) αλλά ως μέρος ενός συνόλου παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους επισκέπτες οι οποίοι έρχονται και για διασκέδαση στην Πιερία και ανέδειξαν και τις τιμές (τις οποίες χαρακτήρισαν ως καλές) στην περιοχή αλλά και την ποιότητα του φαγητού ως επίσης σημαντικούς παράγοντες για την επιλογή της περιοχής ως τουριστικό προορισμό.

Συζήτηση -Συμπεράσματα - Εισηγήσεις

5.1. Συζήτηση

Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή διερευνήθηκαν τα επίπεδα ικανοποίηση των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Δρυμού και τα χαρακτηριστικά των παρεχόμενων υπηρεσιών. Για τη συλλογή των στοιχείων ως ερευνητικό εργαλείο αναπτύχθηκε ένα ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο κρίνεται οριακά αξιόπιστο εάν εξαιρεθούν οι διχοτομικές μεταβλητές. Η επιμέρους εξέταση της αξιοπιστίας έδειξε ότι το ερωτηματολόγιο χρειάζεται στάθμιση ως προς τις κλίμακες βαθμολόγησης των ερωτήσεων. Το γεγονός αυτό παροτρύνει στην αναδιάταξη του ερωτηματολογίου σε μια μελλοντική έρευνα ενώ η προσθήκη επιπλέον δημογραφικών μεταβλητών όπως το ετήσιο εισόδημα των ερωτηθέντων θα μπορούσε να αποκαλύψει περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το δείγμα και τις εντυπώσεις του από την επίσκεψη του στον Εθνικό Δρυμό. Ως εκ τούτου, επιπλέον της χρήσης του στην παρούσα έρευνα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί αυτούσιο ή με τροποποιήσεις ή να αποτελέσει βάση για τη συλλογή, καταγραφή και αξιολόγηση γνώσεων, στάσεων, αντιλήψεων και μέτρηση των επιπέδων ικανοποίησης των επισκεπτών σε προστατευόμενες τουριστικές περιοχές στην Ελλάδα.

Το μέγεθος του δείγματος είναι ικανοποιητικό για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων και ο αριθμός των παρατηρήσεων είναι μεγαλύτερος του 30 επιτρέποντας την χρήση του Κεντρικού Οριακού Θεωρήματος (Κ.Ο.Θ.). Η χρήση του δεν ήταν αναγκαία διότι το δείγμα αποτελείται μόνο από ποιοτικές μεταβλητές και οι συγκρίσεις μεταξύ κατηγοριών τόσο στην σύγκριση μέσων όσο και στις συσχετίσεις αποδίδουν ποιο ακριβή συμπεράσματα. Το δείγμα αποτελούνταν στο μεγαλύτερο μέρος του από άνδρες ηλικίας 20-50 ετών, ενώ το μορφωτικό ήταν υψηλό (η πλειοψηφία ήταν απόφοιτοι Πανεπιστημίου /ΤΕΙ). Επίσης στη συντριπτική πλειοψηφία του, το δείγμα αποτελούνταν από Έλληνες.

Σχετικά με τον κύριο σκοπό της διατριβής και αποτιμώντας τα αποτελέσματα της περιγραφικής στατιστικής:

Η πλειοψηφία των επισκεπτών, επισκέφθηκε το νομό Πιερίας, παραμένοντας για λιγότερο από μια εβδομάδα, ενώ ένα μικρό ποσοστό δήλωσε ότι παρέμεινε πάνω από δύο εβδομάδες, διαμένοντας σε κατασκηνώσεις και καταφύγια, και σε μικρότερα ποσοστά σε ιδιόκτητους χώρους, ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, κλπ. Το γεγονός ότι η πλειοψηφία των τουριστών προτίμησε να διαμείνει σε εξωτερικούς χώρους, ενδέχεται να αποκαλύπτει την αγάπη για τη φύση και το περιβάλλον, αλλά και την εμπειρία του τουρισμού, πέρα από τα πρότυπα του μαζικού τουρισμού. Πράγματι όπως προκύπτει από επόμενη ερώτηση, η πλειοψηφία του δείγματος είναι φυσιολάτρες, και μόνο ένα 8% των τουριστών δεν ασχολείται με δραστηριότητες σχετικές με τη φύση (ορειβασία, αθλητισμός, περιπατητές, κα.). Παρατηρούμε λοιπόν ότι οι επισκέπτες που μελετήθηκαν έχουν ένα συγκεκριμένο προφίλ ασχολιών που συνδέεται άμεσα με τη φύση.

Η πλειοψηφία των τουριστών κατέφθασε στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου με αυτοκίνητο ή τοπικές συγκοινωνίες, χρησιμοποιώντας την Ανατολική είσοδο του Δρυμού. Είναι χαρακτηριστικό δε, ότι ένα σημαντικό ποσοστό των επισκεπτών (σχεδόν 70%), δήλωσε ότι δεν ήταν η πρώτη φορά που επισκέπτονταν τον Δρυμό. Αυτό ενδεχομένως να συνδέεται με τα σχετικά υψηλά επίπεδα ικανοποίησης των επισκεπτών, όπως είδαμε σε επόμενες ερωτήσεις. Ενδεχομένως τα υψηλά επίπεδα ικανοποίησης ήταν αυτά που ώθησαν τους τουρίστες να επισκεφθούν ξανά τον Δρυμό. Ακόμα σημαντικότερο είναι δε, ότι η ύπαρξη εισιτηρίου για τη είσοδο στον Δρυμό, δεν θα αποτελούσε ανασταλτικό παράγοντα για την θετική πρόθεση επίσκεψης στο μέλλον. Επίσης η πλειοψηφία των επισκεπτών θα πρότεινε σε φίλους και γνωστούς να επισκεφθούν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου. Παρατηρούμε ότι η ικανοποίηση των επισκεπτών προδιαγράφεται και από περισσότερο απλές ερωτήσεις και όχι απλώς από ερωτήσεις που εξετάζουν μεμονωμένα χαρακτηριστικά του πάρκου.

Σε ότι αφορά τη σημασία των διάφορων χαρακτηριστικών της περιοχής ως κίνητρο για την επίσκεψη είδαμε ότι περισσότερα σημαντικά θεωρήθηκαν η φυσική ομορφιά, τα τοπία, οι αρχαιολογικοί χώροι και τα τοπικά φαγητά, χαρακτηριστικά τα οποία αποτελούν τους κύριους παράγοντες για την επιλογή της Πιερίας ως τουριστικό προορισμό. Τα χαρακτηριστικά που είχαν την μικρότερη σημασία ήταν οι τιμές και η διασκέδαση. Σε προηγούμενη ερώτηση η πλειοψηφία των επισκεπτών είχε δηλώσει ότι οι τιμές στον Νομό ήταν σε ίδια επίπεδα με άλλους συναφείς τουριστικούς προορισμούς. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της φύσης και της ομορφιάς της Πιερίας, φαίνεται λοιπόν να είναι σημαντικοί παράγοντες που προσελκύουν τους τουρίστες στην περιοχή.

Αναφορικά με την ενημέρωση, το δείγμα στην συντριπτική του πλειοψηφία είχε λάβει σχετική ενημέρωση για την περιοχή πριν την επίσκεψη του, κυρίως από φιλικά και συγγενικά πρόσωπα και από το διαδίκτυο. Παρ' όλα αυτά, μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό των επισκεπτών ανέφερε ότι είχε διαβάσει τον κανονισμό λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού, και ακόμα ένα μικρότερο είχε επισκεφθεί το κέντρο πληροφόρησης στην είσοδό του. Η πλειοψηφία γνώριζε επίσης ότι ο Εθνικός Δρυμός διαθέτει προστατευόμενα είδη χλωρίδας και πανίδας. Παρατηρούμε ότι τα επίπεδα πληροφόρησης από επίσημες πηγές είναι σχετικά μικρά (κανονισμός λειτουργίας, κλπ.), και προτιμάται η πληροφόρηση από άτυπες πηγές.

Σε ότι αφορά τις ενέργειες, οι οποίες, οι τουρίστες πιστεύουν ότι πρέπει να βελτιωθούν, αυτές είναι η λειτουργικότητα του Δρυμού, η ασφαλής πρόσβαση, η σήμανση, η τοποθέτηση κάδων απορριμμάτων, η δημιουργία τελεφερίκ και η τοποθέτηση κατάλληλου προσωπικού για την διευκόλυνση των επισκεπτών (ιατρικού προσωπικού, προσωπικού ενημέρωσης και ξεναγούς). Συνολικά οι τουρίστες κατέγραψαν θετικά ποσοστά ικανοποίησης, με μόνο ένα 3% να έχει αποκομίσει αρνητική εντύπωση από την επίσκεψη του.

5.2. Συμπεράσματα

Ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου είναι η πρώτη περιοχή στην Ελλάδα η οποία χαρακτηρίστηκε νομοθετικά ως προστατευόμενη περιοχή το 1938. Η παρούσα εργασία διερεύνησε τις απόψεις των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου σχετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών σε σχέση με διάφορους παράγοντες, όπως τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής, το επίπεδο εξυπηρέτησης και η επάρκεια των χώρων φιλοξενίας των επισκεπτών. Οι επισκέπτες συνολικά φαίνεται να έχουν σχηματίσει θετικές εντυπώσεις από την επίσκεψη τους στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, αν και κάποιες αρνητικές εντυπώσεις καταγράφηκαν όσο αφορά τις υποδομές του Δρυμού. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν σε μεγάλο μέρος τους αυτά προηγούμενων ερευνητικών μελετών που έγιναν για την διερεύνηση της ικανοποίησης των επισκεπτών σε άλλους Εθνικούς Δρυμούς της χώρας (Arabatzis & Grigoroudis, 2010; Grigoroudis et al, 2012; Andrea et al, 2013). Με βάση τα αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών αλλά και της παρούσας έρευνας, παρατηρείται ότι οι συντελεστές της υποδομής προσβασιμότητας, των χαρακτηριστικών της ασφάλειας και του προσωπικού που παράσχει πληροφόρηση-επικοινωνία είναι πολύ συσχετισμένοι μεταξύ τους, επομένως μια ενδεχόμενη βελτίωση σε οποιονδήποτε από αυτούς μπορεί να βελτιώσει τα επίπεδα ικανοποίησης των

επισκεπτών. Ως εκ τούτου οι διαχειριστικές αρχές θα πρέπει να επικεντρωθούν σε αυτά τα χαρακτηριστικά του πάρκου, ώστε να ενισχύσουν περαιτέρω την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, ενισχύοντας παράλληλα την αύξηση της επισκεψιμότητας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου. Εντούτοις, θα πρέπει να τονιστεί ότι η χαμηλότερη συσχέτιση που παρατηρείται μεταξύ των φυσικών χαρακτηριστικών του πάρκου και της συνολικής ικανοποίησης των επισκεπτών δεν σημαίνει απαραίτητα χαμηλότερη σημασία για αυτή τη μεταβλητή.

Οι επισκέπτες στους Εθνικούς Δρυμούς της Ελλάδας φαίνεται να είναι γενικά ικανοποιημένοι από το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών στις περιοχές αυτές. Οι ελλείψεις στις υποδομές έχει επίσης καταγραφεί ως παράγοντας που έχει προκαλέσει αρνητικές εντυπώσεις στους επισκέπτες των Εθνικών Δρυμών της Ελλάδας, αν και οι εντυπώσεις αυτές δεν είναι σε μεγάλο βαθμό αρνητικές, ώστε να αλλάζουν την άποψη του δείγματος σχετικά με την γενικότερη ικανοποίηση από την επίσκεψη σε αυτούς. Μεταξύ αυτών οι ελλείψεις τουαλετών και κάδων απορριμμάτων στους Εθνικούς Δρυμούς είναι οι πιο συχνά αναφερόμενες, και εντοπίστηκαν τόσο στην δική μας έρευνα, όσο και προηγούμενες (Arabatzis & Grigoroudis, 2010; Grigoroudis et al, 2012). Στο πλαίσιο αυτό η πρόσληψη πρόσθετου εξειδικευμένου προσωπικού, το οποίο θα μπορούσε να διαχειριστεί καλύτερα τον αυξημένο αριθμό επισκεπτών κατά μήκος των μονοπατιών και η βελτίωση των χώρων αναψυχής (περισσότερες τουαλέτες, κάδοι απορριμμάτων, χώροι πικ-νικ) θα αυξήσει την ικανοποίηση των επισκεπτών. Οποιαδήποτε βελτίωση στην κλίση των μονοπατιών, για παράδειγμα θα μπορούσε να κάνει περισσότερο άνετη και ασφαλέστερη την περιπλάνηση των επισκεπτών στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου.

Αν και δεν έχει αναφερθεί σε προηγούμενες έρευνες, τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος στην παρούσα έρευνα φαίνεται να επηρεάζουν τις απαντήσεις του δείγματος σε σημαντικό βαθμό. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το φύλο, η ηλικία, το επίπεδο μόρφωσης και η χώρα προέλευσης των ερωτηθέντων επηρεάζουν τις απόψεις τους τόσο στου λόγους επίσκεψης της περιοχής όσο και στις εντυπώσεις που αποκόμισαν κατά την επίσκεψη τους. Τα αποτελέσματα αυτά έρχονται σε αντίθεση με αυτά της έρευνας των Grigoroudis et al (2012), οι οποίοι βρήκαν ότι τα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των επισκεπτών (εκτός από την ηλικία και το εισόδημα) στον Εθνικό Δρυμό Δαδιάς-Λευκίμμης-Σουφλίου, δεν σχετίστηκαν σημαντικά με το παρατηρούμενο επίπεδο ικανοποίησης από τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Ως εκ τούτου μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να επανεξετάσουν τη συσχέτιση αυτή στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου αλλά και σε άλλους Εθνικούς Δρυμούς της χώρας. Επίσης μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να εξετάσουν το επίπεδο ικανοποίησης των επισκεπτών από τις υποδομές και

άλλων Εθνικών Δρυμών, ώστε να εντοπιστεί αν υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις οι οποίοι χρίζουν βελτιώσεων. Ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας μπορεί να αποτελεί πόλο έλξης για τους τουρίστες που αγαπούν την φύση και τα αθλήματα που έχουν σχέση με αυτή και να συμβάλει στην τουριστική ανάπτυξη αλλά ως μέρος ενός συνόλου παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους επισκέπτες, οι οποίοι έρχονται και για διασκέδαση στην Πιερία και ανέδειξαν και τις τιμές (τις οποίες χαρακτήρισαν ως καλές) στην περιοχή αλλά και την ποιότητα του φαγητού ως επίσης σημαντικούς παράγοντες για την επιλογή της περιοχής ως τουριστικό προορισμό.

Σε θεωρητικό επίπεδο η προστασία του περιβάλλοντος και η διατήρηση της βιοποικιλότητας αποτελούν πρωταρχικούς στόχους μιας προστατευόμενης περιοχής, η οποία μπορεί να έχει ισχυρό αντίκτυπο στον τοπικό πληθυσμό. Η σχέση του τουρισμού, του περιβάλλοντος και του τοπικού πληθυσμού έχει μελετηθεί εδώ και πάνω από τρεις δεκαετίες στην ακαδημαϊκή έρευνα, υποδεικνύοντας την ανάγκη δημιουργίας μιας εταιρικής σχέσης μεταξύ των τοπικών πληθυσμών, του κλάδου των υπηρεσιών και των επαγγελματιών του τουρισμού, ώστε να εξεταστούν και αντισταθμιστούν οι σοβαρές κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές, ο οποίος έχει αυξηθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια. Προκειμένου να επιτευχθούν επιτυχώς αυτοί οι στόχοι, είναι σημαντικό ο τοπικός πληθυσμός να υποστηρίζει την προστατευόμενη περιοχή και την γενικότερη ιδέα της διατήρησής της.

Η βιωσιμότητα των προστατευόμενων περιοχών είναι γενικά αποδεκτή ως εξαρτώμενη από τη σωστή συμμετοχή στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον τους, μέσω παρεμβάσεων όπως τα ολοκληρωμένα έργα διατήρησης και ανάπτυξης. Οι παρεμβάσεις αυτές αποτελούν την απάντηση στην εγκαθίδρυση των προστατευόμενων περιοχών, ιδίως στον αναπτυσσόμενο κόσμο, όπου οι ανάγκες των τοπικών πληθυσμών είναι ιδιαίτερα αγνοημένες και περιθωριοποιημένες και έχουν απαγόρευση πρόσβασης σε πόρους, οδηγώντας σε ευρεία έλλειψη κοινοτικής υποστήριξης για τη διατήρηση.

5.3. Εισηγήσεις

Μεθοδολογικές

Με δεδομένο ότι η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή περιλαμβάνει αντιλήψεις, απόψεις και στάσεις, αλλά και επίπεδα ικανοποίησης των επισκεπτών, κρίνονται ενδεχομένως σκόπιμες

περαιτέρω ποσοτικές έρευνες ή ακόμα και ποιοτικής φύσης, προκειμένου να διερευνηθούν σε βάθος οι παράγοντες που παίζουν σημαντικό ρόλο στα επίπεδα ικανοποίησης των επισκεπτών, αλλά και οι παράγοντες που ενισχύουν την πρόθεση για μελλοντική επίσκεψη ξανά. Αναγκαίο κρίνεται επιπλέον στις έρευνες αυτές να συμπεριληφθούν και άλλες μεταβλητές που ενδεχομένως επηρεάζουν τα επίπεδα ικανοποίησης των τουριστών. Επιπρόσθετα η διεξαγωγή παρόμοιων ερευνών με μεγαλύτερο δείγμα το οποίο θα περιλαμβάνει σε μεγαλύτερο βαθμό τουρίστες που έχουν έρθει από το εξωτερικό, θα οδηγήσει σε πιο αξιόλογα, αντιπροσωπευτικά και διευρυμένα αποτελέσματα. Εξάλλου από την ανάλυση των τουριστικών δεδομένων που παρατέθηκαν στο θεωρητικό μέρος της παρούσας, είδαμε ότι οι ξένοι τουρίστες είναι συχνά επισκέπτες στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου.

Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών

Γενικά οι έρευνες ικανοποίησης των επισκεπτών στις προστατευόμενες περιοχές είναι αρκετά σημαντικές, αφού παρέχουν πληροφορίες στις αρχές που είναι αρμόδιες για την διαχείριση τους, σχετικά με τα χαρακτηριστικά των πάρκων που απαιτούν βελτιώσεις. Με αυτόν τον τρόπο, οι δράσεις βελτίωσης βασίζονται σε πρότυπα που συνάδουν με τις ανάγκες και επιθυμίες των επισκεπτών / πελατών, με αποτέλεσμα την βελτίωση των επιπέδων ικανοποίησης και την ενίσχυση του τουρισμού στις περιοχές αυτές. Τέτοιες δράσεις μπορούν να ενισχύσουν την αποτελεσματική διαχείριση Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, αλλά και των υπολοίπων Δρυμών της χώρας.

Η αποτελεσματική διαχείριση των εθνικών Δρυμών και άλλων προστατευόμενων περιοχών είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα, διότι συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη της περιοχής στην οποία είναι εγκατεστημένες. Η ανάλυση της ικανοποίησης των επισκεπτών, των προτιμήσεων και των στάσεων τους, μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης αυτών των περιοχών. Για την παροχή υπηρεσιών στους επισκέπτες, οι διαχειριστές των Εθνικών Δρυμών θα πρέπει να ανταποκρίνονται στην ανάγκη διατήρησης της οικολογικής τους αξίας. Άλλωστε όπως είδαμε και από την θεωρητική ανασκόπηση που πραγματοποιήθηκε η σύνδεση των προστατευόμενων περιοχών και του βιώσιμου τουρισμού (οικοτουρισμό, αγροτουρισμού, κλπ.) είναι άμεση. Η βιωσιμότητα των προστατευόμενων περιοχών είναι γενικά αποδεκτή ως εξαρτώμενη από τη σωστή συμμετοχή στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον τους, μέσω παρεμβάσεων όπως τα ολοκληρωμένα έργα διατήρησης και ανάπτυξης.

Μια σειρά από ενέργειες στις οποίες θα πρέπει να προβούν οι διαχειριστικές αρχές στο Εθνικό Δρυμό Ολύμπου είναι:

Η πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού που θα μπορεί να διαχειριστεί το σύνολο των τουριστών, σε περιόδους όπου η τουριστική κίνηση είναι αυξημένη, παρέχοντας τους παράλληλα ενημερωτικές πληροφορίες σχετικά με τον Δρυμό.

Η ενίσχυση της παροχής πληροφόρησης, με την τοποθέτηση προσωπικού και σταυτή πληροφόρησης, όχι μόνο στις κεντρική είσοδο του δρυμού, αλλά σε όλες τις εισόδους. Η πρόσληψη του προσωπικού αυτού θα μπορούσε να γίνει με μικρό ή καθόλου κόστος, αφού όπως είδαμε από τα ευρήματα της έρευνας ένα μεγάλο μέρος των επισκεπτών ήταν διατεθειμένο να εργαστεί εθελοντικά στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου.

Δεδομένου ότι σε ένα μεγάλο ποσοστό οι τουρίστες ενημερώνονται διαδικτυακά για τα χαρακτηριστικά του Δρυμού, η ενημέρωση που παρέχεται από επίσημες ιστοσελίδες των διαχειριστών, θα πρέπει να εμπλουτιστούν. Τα αξιοθέατα εκτός της άγριας ζωής, όπως ο πολιτισμός και οι ιστορικοί χώροι, πρέπει να επισημανθούν και να τονισθούν στους τουρίστες μέσω κάθε μορφής και πηγής ενημέρωσης, ώστε να ενισχυθούν και οι παράγοντες οι οποίοι μέχρι σήμερα, έχουν βρεθεί να διαδραματίζουν μικρό ρόλο στα επίπεδα ικανοποίησης των επισκεπτών.

Είναι απαραίτητο να ενισχυθούν και να διατηρηθούν οι μεταβλητές που ενισχύουν τα αποτελέσματα της ικανοποίησης στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, προκειμένου να διατηρηθεί η υψηλή τουριστική ικανοποίηση. Οι αρχές μπορούν να διαφοροποιήσουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες τους, προσφέροντας για παράδειγμα ευκαιρίες, οι οποίες μπορούν να δοθούν στην άγρια φύση, όπως για παράδειγμα νυχτερινές εκδρομές, οι οποίες θα ενισχύσουν την εκτίμηση της αξίας του ταξιδιού πέρα από τις προσδοκίες.

Οι αρχές θα πρέπει να προσφέρουν περισσότερες ευκαιρίες στους τουρίστες να αλληλεπιδράσουν με τα χαρακτηριστικά των προστατευόμενων περιοχών, όπως π.χ. με άγρια ζώα ή προστατευόμενα είδη φυτών. Η ενίσχυση αυτής της αλληλεπίδρασης θα μπορούσε να οδηγήσει σε μεγαλύτερη διάρκεια παραμονής στην προστατευόμενη περιοχή, επιτρέποντας στους τουρίστες να συνεισφέρουν στην τοπική κοινότητα, διασφαλίζοντας περισσότερα έσοδα από την ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας.

Εν κατακλείδι, είναι σημαντικό οι προστατευόμενες περιοχές, οι οποίες αποτελούν σημαντικό πόλο έλξης τουριστών να διαφοροποιηθούν, να ενισχυθούν και να βελτιωθούν με καινοτόμο

τρόπο, ώστε να δημιουργηθεί μια εικόνα που να προσελκύει τους τουρίστες. Είναι ξεκάθαρο ότι οι τουρίστες έρχονται με προσδοκίες που επηρεάζονται από πηγές όπως οι πληροφορίες από στόμα σε στόμα ή το διαδίκτυο. Η διασφάλιση ότι η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και η εκτιμώμενη αξία υπερβαίνουν αυτές τις προσδοκίες θα οδηγήσει σε υψηλή ικανοποίηση.

Οι παράγοντες που οδηγούς σε μεγαλύτερη ικανοποίηση δημιουργούνται μέσω της αυξημένης συναισθηματικής δέσμευσης με τον προορισμό και των αφομοιωτικών αποτελεσμάτων από ένα ταξίδι υψηλής ποιότητας (βασισμένο στην ποιότητα και την ποικιλία των αξιοθέατων, των εγκαταστάσεων και των υπηρεσιών). Ο στόχος κάθε προστατευόμενης περιοχής και συλλογικά στους Εθνικούς Δρυμούς της Ελλάδας, θα πρέπει να είναι η εδραίωση ισχυρών σχέσεων που θα ενισχύουν την αφοσίωση των τουριστών και θετικών μελλοντικών προθέσεων που θα εκδηλωθούν μέσω επαναλαμβανόμενων επισκέψεων και συστάσεων προς τους τουρίστες, καθιστώντας έτσι την τουριστική βιομηχανία πιο βιώσιμη σε αυτόν τον τομέα.

Σε κάθε περίπτωση οι πολιτικές για την προσέλκυση των τουριστών, θα πρέπει να συμβαδίζουν με πολιτικές για την άμβλυση των περιβαλλοντικών συνεπειών του τουρισμού, ούτως ώστε ο τουρισμός να μην αναπτύσσεται σε βάρος των προστατευόμενων περιοχών. Επειδή οι περιοχές αυτές είναι ευαίσθητες, φιλοξενούν πολύτιμα είδη φυτών και ζώων, ορισμένα από τα οποία απειλούνται, υπάρχει πάντοτε η ανάγκη μόνιμης παρακολούθησης των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται καθώς και ο αντίκτυπός τους στους πόρους και η λήψη επειγόντων μέτρων προστασίας και διατήρησης όταν αυτό απαιτείται. Η παρακολούθηση αποτελεί μέρος του σχεδίου διαχείρισης που αξιολογείται συνεχώς σε σχέση με τις προστατευόμενες περιοχές. Η παρακολούθηση των τουριστών και των πόρων γίνεται με ειδικά μέσα, τα οποία καθιερώνονται σε επιστημονική βάση. Μπορεί να γίνει από το προσωπικό της προστατευόμενης περιοχής μετά από κατάλληλη εκπαίδευση ή από επιστήμονες σε κοινά προγράμματα.

Βιβλιογραφία

1. Adongo, R., Choe, J. Y., & Han, H. 2017. Tourism in Hoi An, Vietnam: impacts, perceived benefits, community attachment and support for tourism development . *International Journal of Tourism Sciences*, 17(2), 86-106.
2. Amuquandoh, F. E. 2017. Tourists' motivations for visiting Kakum National Park , Ghana. *Ghana Journal of Geography*, 9(1), 152-168.
3. Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C., & Vogt, C. A. 2005. Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of tourism research*, 32(4), 1056-1076.
4. Andrea, V., Tampakis, S., Tsantopoulos, G., & Arabatzis, G. 2013. Administration and management effectiveness of protected areas: stakeholders' views of Dadia National Park, Greece. *eco. mont-Journal on Protected Mountain Areas Research*, 5, 23-34.
5. Antón, C., Camarero, C., & Laguna-García, M. 2017. Towards a new approach of destination loyalty drivers: Satisfaction, visit intensity and tourist motivations . *Current Issues in Tourism*, 20(3), 238-260
6. Apostolopoulou, E., & Pantis, J. D. 2009. Conceptual gaps in the national strategy for the implementation of the European Natura 2000 conservation policy in Greece . *Biological conservation*, 142(1), 221-237.
7. Arabatzis, G., & Grigoroudis, E. 2010. Visitors' satisfaction, perceptions and gap analysis: The case of Dadia–Lefkimi–Souflion National Park. *Forest policy and economics*, 12(3), 163-172.
8. Banerjee, A. 2012. Is wildlife tourism benefiting Indian protected areas? A survey. *Current Issues in Tourism*, 15(3), 211-227.
9. Bahadur G.M., 2010. *Trends in Protected Areas. National Library of Australia Cataloguing-in-Publication Entry*. Διαθέσιμο από <http://sustain.pata.org/wp->

[content/uploads/2015/01/STCRC001_Gurung_Trends-In-Protected-Areas_WEB.pdf](#)

[Ανακτήθηκε 5/8/2017]

10. Bekele, H., Teshome, E., & Asteray, M. 2017. Assessing protected areas for ecotourism development: The case of Maze National Park, Ethiopia . *Journal of Hospitality Management and Tourism*, 8(3), 25-31.
11. Bell.J.,2005. *Πως να συντάξετε μια επιστημονική εργασία. Οδηγός ερευνητικής μεθοδολογίας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
12. Bennett, N. J., & Dearden, P. 2014. Why local people do not support conservation: community perceptions of marine protected area livelihood impacts, governance and management in Thailand . *Marine Policy*, 44, 107-116.
13. Bieratos E. 2005. Protected Areas as Spaces for Creative (Tourism) Development: The Case of Greece . *Protected Areas as Spaces for Creative Development*, 41stISoCaRP Congress
14. Bradburn M. N., Wansink B., Sudman S., 2004. *Asking questions*. San Francisco Jossey-Bass
15. Briassoulis, H., & Van der Straaten, J. (Eds.). 2013. *Tourism and the environment: regional, economic, cultural and policy issues* (Vol. 6). Springer Science & Business Media.
16. Buckley, R. 2012. Sustainable tourism: Research and reality. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 528-546.
17. Bushell, R., & Bricker, K. 2017. Tourism in protected areas: Developing meaningful standards . *Tourism and Hospitality Research*, 17(1), 106-120.
18. Carr, A., Ruhanen, L., & Whitford, M. 2016). Indigenous peoples and tourism: The challenges and opportunities for sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 24(8-9), 1067-1079.

19. Cheung, L. T., & Fok, L. 2014. The motivations and environmental attitudes of nature-based visitors to protected areas in Hong Kong . *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 21(1), 28-38.
20. Christopoulou, O., & Kesary, E. 2007. Evaluation of current policy about protected areas in Greece. *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, 102.
21. Cohen L., Manion L., Keith M., 2008. *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Εκδόσεις Μεταίχμιο. Αθήνα
22. Croswell, W.J. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση. Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Ιών.
23. Dimitrakopoulos, P. G., Jones, N., Iosifides, T., Florokapi, I., Lasda, O., Paliouras, F., & Evangelinos, K. I. 2010. Local attitudes on protected areas: Evidence from three Natura 2000 wetland sites in Greece . *Journal of Environmental Management*, 91(9), 1847-1854.
24. Doiron, S., & Weissenberger, S. 2014. Sustainable dive tourism: Social and environmental impacts—The case of Roatan, Honduras. *Tourism Management Perspectives*, 10, 19-26.
25. Dologlou N., Katsoni V. 2016. *Ecotourism in Protected Areas, A Literature Review*. Ecotourism Paper Series.
26. Drosos, V. C., Liampas, S. A. G., & Stamatiou, C. C. 2016. Sustainable Development and Exploitation of Semi-mountainous Area in Greece . *International Journal of Environmental Science and Development*, 7(6), 473.
27. Eagles, P. F., McCool, S. F., Haynes, C. D., & Phillips, A. 2002. *Sustainable tourism in protected areas: Guidelines for planning and management* (Vol. 8). Gland: IUCN.
28. Eagles, P., & Hillel, O. 2008. *Improving protected area finance through tourism* . In Second meeting of the Ad Hoc Open-ended Working Group on Protected Areas (WGPA-2), Rome, Italy.

29. Erdoan, M., & Karagüzel, R. 2016. A new hydrogeologically based approach to determining protected areas in drinking water supply reservoirs: a case study in the Alasun sub-basin (Burdur, Turkey). *Environmental Earth Sciences*, 75(2), 1.
30. Ezebilo, E. E., & Mattsson, L. 2010. Socio-economic benefits of protected areas as perceived by local people around Cross River National Park, Nigeria . *Forest Policy and Economics*, 12(3), 189-193.
31. Field A., 2014. *Discovering Statistics using SPSS 4thed*. London: Sage
32. García-Herrera, J. J. 2009. *Handbook of ecotourism in protected areas of Vietnam* . Fundación Desarrollo Sostenido (FUNDESO), Madrid.
33. *Γενικό Διαχειριστικό Σχέδιο Εθνικού Δρυμού Ολύμπου* 1988. Εθνικός Δρυμός Ολύμπου Νομαρχία Πιερίας: Διεύθυνση Δασών
34. Gillham B., 2000. *Developing a questionnaire*. Continuum Publicatiuons
35. Gössling, S., & Peeters, P. 2015. Assessing tourism's global environmental impact 1900–2050 . *Journal of Sustainable Tourism*, 23(5), 639-659.
36. Grigoroudis, E., Arabatzis, G., & Tsiantikoudis, S. 2012. Multivariate analysis of Dadia-Lefkimi-Soufli National Park visitors' satisfaction. *Journal of Food, Agriculture and E*
37. He, G., Chen, X., Liu, W., Bearer, S., Zhou, S., Cheng, L. Y., & Liu, J. 2008. Distribution of economic benefits from ecotourism: a case study of Wolong Nature Reserve for Giant Pandas in China . *Environmental Management*, 42(6), 1017.
38. Heinen, J. 2012. *International trends in protected areas policy and management* . In Protected Area Management. InTech
39. Hedlund, T. 2011. The impact of values, environmental concern, and willingness to accept economic sacrifices to protect the environment on tourists' intentions to buy ecologically sustainable tourism alternatives . *Tourism and Hospitality Research*, 11(4), 278-288.

40. Hjalager, A. M., & Johansen, P. H. 2013. Food tourism in protected areas—sustainability for producers, the environment and tourism? *Journal of Sustainable Tourism*, 21(3), 417-433.
41. Holden, A., Sonne, J., & Novelli, M. 2011. Tourism and poverty reduction: An interpretation by the poor of Elmina, Ghana . *Tourism planning & development*, 8(3), 317-334.
42. Hole, D. G., Huntley, B., Arinaitwe, J., Butchart, S. H., Collingham, Y. C., Fishpool, L. D., ... & Willis, S. G. 2011. Toward a management framework for networks of protected areas in the face of climate change. *Conservation Biology*, 25(2), 305-315.
43. Iliopoulou - Georgudaki, J., Theodoropoulos, C., Konstantinopoulos, P., & Georgoudaki, E. 2017. Sustainable tourism development including the enhancement of cultural heritage in the city of Nafpaktos—Western Greece . *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 24(3), 224-235.
44. International Union for Conservation of Nature-IUCN. 2017. *Protected Areas Categories* . Διαθέσιμο από <https://www.iucn.org/theme/protected-areas/about/protected-areas-categories> [Ανακτήθηκε 3/8/2017]
45. Janishevski, L., Noonan-Mooney, K., Gidda, S. B., & Mulongoy, K. J. 2008. Protected areas in today's world: their values and benefits for the welfare of the planet. *CBD Technical Series*, (36).
46. Jones, N., Clark, J. R. A., Panteli, M., Proikaki, M., & Dimitrakopoulos, P. G. 2012. Local social capital and the acceptance of Protected Area policies: an empirical study of two Ramsar river delta ecosystems in northern Greece . *Journal of environmental management*, 96(1), 55-63.
47. Kafyri, A., Hovardas, T., & Poirazidis, K. 2012. Determinants of visitor pro-environmental intentions on two small Greek islands: is ecotourism possible at coastal protected areas? . *Environmental management*, 50(1), 64-76.

48. Kamri, T., & Radam, A. 2013. Visitors' visiting motivation: Bako national park, Sarawak . *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 101, 495-505.
49. Καραγεώργος Δ., 2002. *Μεθοδολογία έρευνας στις επιστήμες της αγωγής*. Εκδόσεις Σαββάλα. Αθήνα
50. Karanth, K. K., & Nepal, S. K. 2012. Local residents perception of benefits and losses from protected areas in India and Nepal. *Environmental management*, 49(2), 372-386.
51. Kari, S., & Korhonen-Kurki, K. 2013. *Framing local outcomes of biodiversity conservation through ecosystem services: a case study from Ranomafana, Madagascar* . *Ecosystem Services*, 3, e32-e39.
52. Katris, G., Bentsou, D., & Kyriku, E. 2015. *Opportunities of alternative tourism in environmetally protected areas*. In Proceedings of the 14th International Conference on Environmental Science and Technology, CEST.
53. Kozak, M. 2002. Comparative analysis of tourist motivations by nationality and destinations. *Tourism management*, 23(3), 221-232.
54. Κουνιάς, Σ. , Κολυβά – Μαχαίρα, Φ., Μπαγιάτης, Κ. & Μπόρα – Σέντα, Ε. 1985. *Εισαγωγή στη Στατιστική*. Θεσσαλονίκη: Χριστοδουλίδης.
55. Kruger, M., & Saayman, M. 2010. Travel motivation of tourists to Kruger and Tsitsikamma National Parks: A comparative study . *South African journal of wildlife research*, 40(1), 93-102.
56. Lal, P., Wolde, B., Masozera, M., Burli, P., Alavalapati, J., Ranjan, A., & Mugabo, R. 2017. Valuing visitor services and access to protected areas: The case of Nyungwe National Park in Rwanda . *Tourism Management*, 61, 141-151.
57. Landau S., Everitt B., 2004. *A handbook of Statistical Analysis using SPSS*. New York: Chapman & Hall.

58. Laven, D. N., Wall-Reinius, S., & Fredman, P. 2015. New Challenges for Managing Sustainable Tourism in Protected Areas: An Exploratory Study of the European Landscape Convention in Sweden . *Society & natural resources*, 28(10), 1126-1143.
59. Lawton, L. J. 2016. 'Now that You Mention it...': Visitor Least Satisfaction at a South Carolina Protected Area.
60. Livina, A., & Berzina, I. 2010. National parks management approaches and parks financing principles: practical findings . *Recreation, tourism and nature in a changing world*, 231.
61. Mahajan, S. L., & Daw, T. 2016. Perceptions of ecosystem services and benefits to human well-being from community-based marine protected areas in Kenya. *Marine Policy*, 74, 108-119.
62. Μαλακού Μ. 1985. *Μελέτη της Πανίδας του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου* .
63. Marques, C., Reis, E., & Menezes, J. 2010. Profiling the segments of visitors to Portuguese protected areas . *Journal of Sustainable Tourism*, 18(8), 971-996.
64. *Μελέτη Αναθεώρησης Γενικού Διαχειριστικού Σχεδίου Εθνικού Δρυμού Ολύμπου*, 1996. Εθνικός Δρυμός Ολύμπου. Υπουργείο Γεωργίας
65. Moore, S. A., & Polley, A. 2007. Defining indicators and standards for tourism impacts in protected areas: Cape Range National Park, Australia. *Environmental Management*, 39(3), 291-300.
66. Mylonopoulos, D., Moira, P., & Parthenis, S. 2011. The legislative framework of the management of the protected areas in Greece. The case of the national marine park of Zakynthos . *Journal of Coastal Research*, 173-182.
67. Neba, N. E. 2010. Developing rural tourism as an alternative strategy for poverty alleviation in protected areas: Example of Oku, Cameroon . *International NGO Journal*, 5(2), 050-058.

68. Nepal, S. K. 2000. Tourism in protected areas: the Nepalese Himalaya. *Annals of Tourism Research*, 27(3), 661-681.
69. Newsome, D., Moore, S. A., & Dowling, R. K. 2012. *Natural area tourism: Ecology, impacts and management* (Vol. 58). Channel view publications.
70. Nuva, R., Shamsudin, M. N., Radam, A., & Shuib, A. 2009. Willingness to pay towards the conservation of ecotourism resources at Gunung Gede Pangrango National Park, West Java, Indonesia . *Journal of Sustainable Development*, 2(2), 173.
71. Παρασκευόπουλος,Ι., 1993. *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας*. Τόμος Β΄.Αθήνα.
72. Pettorelli, N., Chauvenet, A. L., Duffy, J. P., Cornforth, W. A., Meillere, A., & Baillie, J. E. 2012. Tracking the effect of climate change on ecosystem functioning using protected areas: Africa as a case study. *Ecological Indicators*, 20, 269-276.
73. Petrić, L. 2008. *How to develop tourism sustainably in the coastal protected areas? The case of Biokovo Park of Nature* , Croatia. *Acta Turistica Nova*, 2(1), 5-24.
74. Ρόντος, Κ. και Παπάνης Ε., 2006. *Στατιστική Έρευνα, Μέθοδοι και Εφαρμογές*.1η Έκδοση, Αθήνα: Ι.Σιδέρης
75. Porter-Bolland, L., Ellis, E. A., Guariguata, M. R., Ruiz-Mallén, I., Negrete-Yankelevich, S., & Reyes-García, V. 2012. Community managed forests and forest protected areas: An assessment of their conservation effectiveness across the tropics. *Forest ecology and management*, 268, 6-17.
76. Puntischer, S., Huy, D. T., Walde, J., Tappeiner, U., & Tappeiner, G. 2017. *The acceptance of a protected area and the benefits of sustainable tourism: In search of the weak link in their relationship* . Innsbruck Austria: University of Innsbruck-Working Papers in Economics and Statistics.
77. Schwartzman, S., Boas, A. V., Ono, K. Y., Fonseca, M. G., Doblaz, J., Zimmerman, B., ... & Torres, M. 2013. The natural and social history of the indigenous lands and

- protected areas corridor of the Xingu River basin. *Phil. Trans. R. Soc. B*, 368(1619), 20120164
78. Scholtz, M., Kruger, M., & Saayman, M. 2013. Understanding the reasons why tourists visit the Kruger National Park during a recession . *Acta Commercii*, 13(1), 1-9.
79. Sharpley, R. 2015. *Tourism and development*. Sage Publications.
80. Soliman, M. S. 2015. Pro-poor tourism in protected areas—opportunities and challenges: The case of Fayoum, Egypt . *Anatolia*, 26(1), 61-72.
81. Spilanis, I., & Vayanni, H. 2014. Sustainable tourism: utopia or necessity? The role of new forms of tourism in the Aegean Islands. *Journal of Sustainable Tourism*. Vol 0
- Stone, M. T., & Nyaupane, G. P. 2016. Protected areas, tourism and community livelihoods linkages: a comprehensive analysis approach . *Journal of Sustainable Tourism*, 24(5), 673-693.
82. Strickland-Munro, J., & Moore, S. 2013. Indigenous involvement and benefits from tourism in protected areas: a study of Purnululu National Park and Warmun Community, Australia . *Journal of Sustainable Tourism*, 21(1), 26-41.
83. Strickland-Munro, J., & Moore, S. 2014. Exploring the impacts of protected area tourism on local communities using a resilience approach . *Koedoe*, 56(2), 1-10.
84. Svoronou, E., & Holden, A. 2005. Ecotourism as a tool for nature conservation: the role of WWF Greece in the Dadia-Lefkimi-Soufli Forest Reserve in Greece . *Journal of Sustainable Tourism*, 13(5), 456-467.
85. Szell, A. B. 2012. Attitudes and perceptions of local residents and tourists toward the protected area of Retezat National Park, Romania.
86. Togridou, A., Hovardas, T., & Pantis, J. D. 2006. Determinants of visitors' willingness to pay for the National Marine Park of Zakynthos, Greece . *Ecological Economics*, 60(1), 308-319.

87. Torbidoni, E. I. F. 2011. Managing for recreational experience opportunities: The case of hikers in protected areas in Catalonia, Spain. *Environmental management*, 47(3), 482-496.
88. Torres-Sovero, C., González, J. A., Martín-López, B., & Kirkby, C. A. 2012. Social-ecological factors influencing tourist satisfaction in three ecotourism lodges in the southeastern Peruvian Amazon. *Tourism Management*, 33(3), 545-552.
89. Trakolis, D. 2001. Local people's perceptions of planning and management issues in Prespes Lakes National Park, Greece . *Journal of Environmental Management*, 61(3), 227-241.
90. United Nations Environment Programme. Division of Technology. 2005. *Forging links between protected areas and the tourism sector: How tourism can benefit conservation* . UNEP/Earthprint.
91. Valdivieso, J. C., Eagles, P. F., & Gil, J. C. 2015. Efficient management capacity evaluation of tourism in protected areas. *Journal of Environmental Planning and Management*, 58(9), 1544-1561.
92. Van Der Merwe, P., & Saayman, M. 2008. Travel motivations of tourists visiting Kruger National Park . *Koedoe*, 50(1), 154-159.
93. Vedeld, P., Jumane, A., Wapalila, G., & Songorwa, A. 2012. Protected areas, poverty and conflicts: A livelihood case study of Mikumi National Park, Tanzania. *Forest Policy and Economics*, 21, 20-31.
94. Votsi, N. E. P., Mazaris, A. D., Kallimanis, A. S., & Pantis, J. D. 2014. Natural quiet: An additional feature reflecting green tourism development in conservation areas of Greece . *Tourism Management Perspectives*, 11, 10-17.
95. Watson, J. E., Dudley, N., Segan, D. B., & Hockings, M. 2014. The performance and potential of protected areas. *Nature*, 515(7525), 67.

96. Weaver, D. B., & Lawton, L. J. 2011. Visitor loyalty at a private South Carolina protected area. *Journal of Travel Research*, 50(3), 335-346.
97. Webb, E. L., Maliao, R. J., & Siar, S. V. 2004. Using local user perceptions to evaluate outcomes of protected area management in the Sagay Marine Reserve, Philippines . *Environmental Conservation*, 31(2), 138-148.
98. Whitelaw, P. A., King, B. E., & Tolkach, D. 2014. Protected areas, conservation and tourism—financing the sustainable dream . *Journal of Sustainable Tourism*, 22(4), 584-603.
99. Φαρμάκης, Ν. 2001, *Στατιστική. Περιληπτική θεωρία – Ασκήσεις*. Θεσσαλονίκη: Χριστοδουλίδης.
100. Xu, J., Lü, Y., Chen, L., & Liu, Y. 2009. Contribution of tourism development to protected area management: local stakeholder perspectives. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 16(1), 30-36.
101. Ψαρού Μ. και Ζαφειρόπουλος Κ., 2004. *Επιστημονική έρευνα*. Εκδόσεις Τυπωθήτω . Αθήνα
102. Zhong, L., Deng, J., Song, Z., & Ding, P. 2011. Research on environmental impacts of tourism in China: Progress and prospect. *Journal of environmental management*, 92(11), 2972-2983.
103. Zurc, J. 2010. *Protected areas, tourism and development of the countryside*. In *118th Seminar of the EAAE* (European Association of Agricultural Economists). Rural development: governance, policy design and delivery

Παράρτημα Α

A.1 Εξέταση Κανονικότητας Μεταβλητών Δείγματος

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Φύλο ερωτηθέντος	,458	56	,000	,553	56	,000
Ηλικία ερωτηθέντος	,215	56	,000	,889	56	,000
Επίπεδο μόρφωσης	,271	56	,000	,861	56	,000
Η διάρκεια της επίσκεψης σας στην Πιερία ήταν	,344	56	,000	,679	56	,000
Όσον αφορά τις τιμές, πως θεωρείτε την Πιερία σε σχέση με άλλα ευρωπαϊκά θέρετρα διακοπών	,354	56	,000	,766	56	,000
Τι είδος καταλύματος προτιμήσατε	,207	56	,000	,877	56	,000
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Κλίμα/Θάλασσα	,274	56	,000	,796	56	,000
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Φυσικά τοπία/Φυσική ομορφιά	,466	56	,000	,539	56	,000
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Αρχαιολογικοί χώροι	,230	56	,000	,875	56	,000
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Διασκέδαση	,173	56	,000	,932	56	,004
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τιμές	,227	56	,000	,887	56	,000
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τοπικά φαγητά	,216	56	,000	,877	56	,000
Τρόπος προσέγγισης στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	,461	56	,000	,551	56	,000
Σημείο εισόδου στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	,367	56	,000	,680	56	,000
Αν όχι πόσες φορές	,332	56	,000	,732	56	,000
Είχατε πληροφορηθεί σχετικά με τον Εθνικό Δρυμό πριν την επίσκεψή σας στην Πιερία Ολύμπου πριν την επίσκεψή σας στην	,540	56	,000	,237	56	,000
Αν Ναι, από πού είχατε πάρει τις πληροφορίες αυτές	,405	56	,000	,635	56	,000
Πόσο επηρέασε την επίσκεψή σας στην Πιερία η ύπαρξη του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	,260	56	,000	,801	56	,000
Διαβάσατε τον κανονισμό λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	,376	56	,000	,629	56	,000
Επισκεφτήκατε το κέντρο πληροφόρησης στην είσοδο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	,475	56	,000	,523	56	,000
Γνωρίζετε ότι ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου έχει προστατευόμενα είδη χλωρίδας και πανίδας	,540	56	,000	,237	56	,000
Θεωρείτε ότι υπάρχει αρκετή σήμανση στα μονοπάτια του Εθνικού Δρυμού	,413	56	,000	,606	56	,000
Αισθάνεστε ασφαλής κατά την επίσκεψή σας στον Εθνικό Δρυμό	,537	56	,000	,282	56	,000
Θα επισκεπτόσασταν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου ακόμα και αν υπήρχε εισιτήριο	,466	56	,000	,539	56	,000
Θα προτείνατε σε φίλους / γνωστούς σας την επίσκεψη στην περιοχή	,491	56	,000	,486	56	,000
Θα σας ενδιέφερε η δυνατότητα διανυκτέρευσης εντός του Εθνικού Δρυμού	,533	56	,000	,322	56	,000
Θα σας ενδιέφερε η προσφορά εθελοντικής εργασίας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	,449	56	,000	,566	56	,000
Προτίθεστε να επισκεφτείτε άλλες περιπατητικές διαδρομές της περιοχής	,507	56	,000	,442	56	,000
Πως αξιολογείτε την επίσκεψή σας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	,288	56	,000	,657	56	,000
Πως αξιολογείτε την σήμανση κατά μήκος της διαδρομής	,295	56	,000	,838	56	,000
Πως αξιολογείτε την ασφάλεια που αισθανθήκατε κατά μήκος της διαδρομής	,268	56	,000	,833	56	,000
Πως αξιολογείτε τους χώρους ανάπαυσης και θέασης κατά μήκος της διαδρομής	,214	56	,000	,893	56	,000
Πως αξιολογείτε τις υποδομές (τουαλέτες, πηγές κρύδους απορριμμάτων κ.λπ.) κατά μήκος της διαδρομής	,257	56	,000	,877	56	,000

~ 2 ~

Παράρτημα Β

Β.1 Εξέταση Σημαντικότητας Παραγόντων

Εξέταση του παράγοντα Φύλο

	Mann-Whitney U	Asymp. Sig. (2-tailed)
Ηλικία ερωτηθέντος	1385,500	,466
Επίπεδο μόρφωσης	1492,500	,939
Χώρα προέλευσης	1360,000	,006
Η διάρκεια της επίσκεψης σας στην Πιερία ήταν	1248,500	,097
Όσον αφορά τις τιμές, πως θεωρείτε την Πιερία σε σχέση με άλλα ευρωπαϊκά θέρετρα διακοπών	1324,000	,232
Τι είδος καταλύματος προτιμήσατε	1329,000	,305
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Κλίμα/Θάλασσα	1013,000	,004
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Φυσικά τοπία/Φυσική ομορφιά	1448,000	,637
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Αρχαιολογικοί χώροι	1205,500	,085
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Διασκέδαση	1384,500	,678
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τιμές	1427,500	,877
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τοπικά φαγητά	1393,000	,638
Τρόπος προσέγγισης στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	1381,500	,377
Σημείο εισόδου στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	1282,000	,160
Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	995,000	,000
Αν όχι πόσες φορές	373,000	,133
Είχατε πληροφορηθεί σχετικά με τον Εθνικό Δρυμό πριν την επίσκεψη σας στην Πιερία Ολύμπου πριν την επίσκεψη σας στην	1491,000	,909
Αν Ναι, από πού είχατε πάρει τις πληροφορίες αυτές	1023,500	,771
Πόσο επηρέασε την επίσκεψη σας στην Πιερία η ύπαρξη του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	1193,000	,069
Διαβάσατε τον κανονισμό λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	1262,000	,097
Επισκεφτήκατε το κέντρο πληροφόρησης στην είσοδο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	1380,500	,303
Γνωρίζετε ότι ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου έχει προστατευόμενα είδη χλωρίδας και πανίδας	1502,000	,975
Θεωρείτε ότι υπάρχει αρκετή σήμανση στα μονοπάτια του Εθνικού Δρυμού	1421,500	,920
Αισθάνεστε ασφαλής κατά την επίσκεψή σας στον Εθνικό Δρυμό	1433,500	,412
Θα επισκεπτόσασταν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου ακόμα και αν υπήρχε εισιτήριο	1487,000	,897
Θα προτείνατε σε φίλους / γνωστούς σας την επίσκεψη στην περιοχή	1425,000	,541
Θα σας ενδιέφερε η δυνατότητα διανυκτέρευσης εντός του Εθνικού Δρυμού	1389,500	,305
Θα σας ενδιέφερε η προσφορά εθελοντικής εργασίας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	1367,500	,414
Προτίθεστε να επισκεφτείτε άλλες περιπατητικές διαδρομές της περιοχής	1466,500	,978
Πως αξιολογείτε την επίσκεψη σας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	1468,500	,902
Πως αξιολογείτε την σήμανση κατά μήκος της διαδρομής	1388,500	,528
Πως αξιολογείτε την ασφάλεια που αισθανθήκατε κατά μήκος της διαδρομής	1270,000	,175
Πως αξιολογείτε τους χώρους ανάπαυσης και θέασης κατά μήκος της διαδρομής	1390,500	,737
Πως αξιολογείτε τις υποδομές (τουαλέτες, πηγές κάδους απορριμμάτων κ.λπ.) κατά μήκος της διαδρομής	1432,000	,937

Εξέταση του παράγοντα Ηλικία

	Chi-Square	df	Asymp. Sig.
Φύλο ερωτηθέντος	4,696	4	,320
Επίπεδο μόρφωσης	18,340	4	,001
Χώρα προέλευσης	1,277	4	,865
Η διάρκεια της επίσκεψης σας στην Πιερία ήταν	11,061	4	,026
Όσον αφορά τις τιμές, πως θεωρείτε την Πιερία σε σχέση με άλλα ευρωπαϊκά θέρετρα διακοπών	2,530	4	,639
Τι είδος καταλύματος προτιμάτε	6,582	4	,160
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Κλίμα/Θάλασσα	4,446	4	,349
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Φυσικά τοπία/Φυσική ομορφιά	,988	4	,912
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Αρχαιολογικοί χώροι	10,376	4	,035
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Διασκέδαση	8,158	4	,086
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τιμές	6,070	4	,194
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τοπικά φαγητά	,843	4	,933
Τρόπος προσέγγισης στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	4,160	4	,385
Σημείο εισόδου στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	17,325	4	,002
Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	7,633	4	,106
Αν όχι πόσες φορές	15,959	4	,003
Είχατε πληροφορηθεί σχετικά με τον Εθνικό Δρυμό πριν την επίσκεψή σας στην Πιερία Ολύμπου πριν την επίσκεψή σας στην	6,455	4	,168
Αν Ναι, από πού είχατε πάρει τις πληροφορίες αυτές	3,988	4	,408
Πόσο επηρέασε την επίσκεψή σας στην Πιερία η ύπαρξη του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	1,294	4	,862
Διαβάσατε τον κανονισμό λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	16,867	4	,002
Επισκεφτήκατε το κέντρο πληροφόρησης στην είσοδο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	8,247	4	,083
Γνωρίζετε ότι ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου έχει προστατευόμενα είδη χλωρίδας και πανίδας	2,634	4	,621
Θεωρείτε ότι υπάρχει αρκετή σήμανση στα μονοπάτια του Εθνικού Δρυμού	8,054	4	,090
Αισθάνεστε ασφαλής κατά την επίσκεψή σας στον Εθνικό Δρυμό	3,134	4	,536
Θα επισκεπτόσασταν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου ακόμα και αν υπήρχε εισιτήριο	3,572	4	,467
Θα προτείνατε σε φίλους / γνωστούς σας την επίσκεψη στην περιοχή	12,242	4	,016
Θα σας ενδιέφερε η δυνατότητα διανυκτέρευσης εντός του Εθνικού Δρυμού	8,602	4	,072
Θα σας ενδιέφερε η προσφορά εθελοντικής εργασίας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	,422	4	,981
Προτίθεστε να επισκεφτείτε άλλες περιπατητικές διαδρομές της περιοχής	13,291	4	,010
Πως αξιολογείτε την επίσκεψή σας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	3,889	4	,421
Πως αξιολογείτε την σήμανση κατά μήκος της διαδρομής	6,964	4	,138
Πως αξιολογείτε την ασφάλεια που αισθανθήκατε κατά μήκος της διαδρομής	8,649	4	,070
Πως αξιολογείτε τους χώρους ανάπαυσης και θέασης κατά μήκος της διαδρομής	6,544	4	,162
Πως αξιολογείτε τις υποδομές (τουαλέτες, πηγές κάδους απορριμμάτων κ.λπ.) κατά μήκος της διαδρομής	5,973	4	,201

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Ηλικία ερωτηθέντος

Εξέταση του παράγοντα Εκπαίδευση.

	Chi-Square	df	Asymp. Sig.
Φύλο ερωτηθέντος	2,997	4	,558
Ηλικία ερωτηθέντος	10,442	4	,034
Χώρα προέλευσης	1,090	4	,896
Η διάρκεια της επίσκεψης σας στην Πιερία ήταν	5,753	4	,218
Όσον αφορά τις τιμές, πως θεωρείτε την Πιερία σε σχέση με άλλα ευρωπαϊκά θέρετρα διακοπών	2,471	4	,650
Τι είδος καταλύματος προτιμήσατε	4,222	4	,377
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Κλίμα/Θάλασσα	2,439	4	,656
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Φυσικά τοπία/Φυσική ομορφιά	2,628	4	,622
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Αρχαιολογικοί χώροι	5,453	4	,244
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Διασκέδαση	13,577	4	,009
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τιμές	4,564	4	,335
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τοπικά φαγητά	8,110	4	,088
Τρόπος προσέγγισης στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	5,355	4	,253
Σημείο εισόδου στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	3,165	4	,531
Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	4,236	4	,375
Αν όχι πόσες φορές	9,022	4	,061
Είχατε πληροφορηθεί σχετικά με τον Εθνικό Δρυμό πριν την επίσκεψή σας στην Πιερία Ολύμπου πριν την επίσκεψή σας στην	8,013	4	,091
Αν Ναι, από πού είχατε πάρει τις πληροφορίες αυτές	4,870	4	,301
Πόσο επηρέασε την επίσκεψή σας στην Πιερία η ύπαρξη του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	1,522	4	,823
Διαβάσατε τον κανονισμό λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	2,479	4	,648
Επισκεφτήκατε το κέντρο πληροφόρησης στην είσοδο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	8,435	4	,077
Γνωρίζετε ότι ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου έχει προστατευόμενα είδη χλωρίδας και πανίδας	1,548	4	,818
Θεωρείτε ότι υπάρχει αρκετή σήμανση στα μονοπάτια του Εθνικού Δρυμού	1,180	4	,881
Αισθάνεστε ασφαλής κατά την επίσκεψή σας στον Εθνικό Δρυμό	2,180	4	,703
Θα επισκεπτόσασταν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου ακόμα και αν υπήρχε εισιτήριο	2,419	4	,659
Θα προτεινάτε σε φίλους / γνωστούς σας την επίσκεψη στην περιοχή	3,610	4	,461
Θα σας ενδιέφερε η δυνατότητα διανυκτέρευσης εντός του Εθνικού Δρυμού	4,132	4	,388
Θα σας ενδιέφερε η προσφορά εθελοντικής εργασίας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	8,427	4	,077
Προτίθεστε να επισκεφτείτε άλλες περιπατητικές διαδρομές της περιοχής	6,905	4	,141
Πως αξιολογείτε την επίσκεψή σας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	3,332	4	,504
Πως αξιολογείτε την σήμανση κατά μήκος της διαδρομής	5,901	4	,207
Πως αξιολογείτε την ασφάλεια που αισθανθήκατε κατά μήκος της διαδρομής	4,107	4	,392
Πως αξιολογείτε τους χώρους ανάπαυσης και θέασης κατά μήκος της διαδρομής	4,158	4	,385
Πως αξιολογείτε τις υποδομές (τουαλέτες, πηγές κάδους απορριμμάτων κ.λπ.) κατά μήκος της διαδρομής	3,083	4	,544

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Επίπεδο μόρφωσης

Εξέταση του παράγοντα Χώρα προέλευσης

	Mann-Whitney U	Asymp. Sig. (2-tailed)
--	----------------	------------------------

Φύλο ερωτηθέντος	48,000	,006
Ηλικία ερωτηθέντος	152,000	,673
Επίπεδο μόρφωσης	167,500	,886
Η διάρκεια της επίσκεψης σας στην Πιερία ήταν	167,500	,894
Όσον αφορά τις τιμές, πως θεωρείτε την Πιερία σε σχέση με άλλα ευρωπαϊκά θέρετρα διακοπών	136,000	,444
Τι είδος καταλύματος προτιμήσατε	121,000	,351
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Κλίμα/Θάλασσα	166,000	,905
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Φυσικά τοπία/Φυσική ομορφιά	151,500	,560
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Αρχαιολογικοί χώροι	31,500	,011
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Διασκέδαση	65,500	,060
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τιμές	162,500	,877
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία - Τοπικά φαγητά	141,500	,578
Τρόπος προσέγγισης στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	86,000	,058
Σημείο εισόδου στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	127,500	,352
Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	49,500	,008
Είχατε πληροφορηθεί σχετικά με τον Εθνικό Δρυμό πριν την επίσκεψη σας στην Πιερία Ολύμπου πριν την επίσκεψη σας στην	153,000	,591
Αν Ναι, από πού είχατε πάρει τις πληροφορίες αυτές	33,000	,070
Πόσο επηρέασε την επίσκεψη σας στην Πιερία η ύπαρξη του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	119,500	,323
Διαβάσατε τον κανονισμό λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	108,000	,176
Επισκεφτήκατε το κέντρο πληροφόρησης στην είσοδο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	150,000	,530
Γνωρίζετε ότι ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου έχει προστατευόμενα είδη χλωρίδας και πανίδας	154,500	,526
Θεωρείτε ότι υπάρχει αρκετή σήμανση στα μονοπάτια του Εθνικού Δρυμού	165,500	,931
Αισθάνεστε ασφαλής κατά την επίσκεψή σας στον Εθνικό Δρυμό	159,000	,579
Θα επισκεπτόσασταν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου ακόμα και αν υπήρχε εισιτήριο	120,000	,244
Θα προτεινάτε σε φίλους / γνωστούς σας την επίσκεψη στην περιοχή	160,500	,737
Θα σας ενδιέφερε η δυνατότητα διανυκτέρευσης εντός του Εθνικού Δρυμού	159,000	,616
Θα σας ενδιέφερε η προσφορά εθελοντικής εργασίας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	161,500	,803
Προτίθεστε να επισκεφτείτε άλλες περιπατητικές διαδρομές της περιοχής	132,000	,341
Πως αξιολογείτε την επίσκεψη σας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	90,000	,109
Πως αξιολογείτε την σήμανση κατά μήκος της διαδρομής	149,000	,641
Πως αξιολογείτε την ασφάλεια που αισθανθήκατε κατά μήκος της διαδρομής	147,500	,627
Πως αξιολογείτε τους χώρους ανάπαυσης και θέασης κατά μήκος της διαδρομής	135,500	,508
Πως αξιολογείτε τις υποδομές (τουαλέτες, πηγές κάδους απορριμμάτων κ.λπ.) κατά μήκος της διαδρομής	129,000	,438

Παράρτημα Γ

Γ.1 Συσχετίσεις μεταξύ των δημογραφικών μεταβλητών και του συνόλου των υπόλοιπων μεταβλητών

	Spearman's rho											
	Φύλο ερωτηθέντος			Ηλικία ερωτηθέντος			Επίπεδο μόρφωσης			Χώρα προέλευσης		
Ηλικία ερωτηθέντος	,067	,468	121									
Επίπεδο μόρφωσης	-,007	,939	121	-,108	,240	121						
Χώρα προέλευσης	,250	,006	120	-,039	,675	120	-,013	,887	120			
Η διάρκεια της επίσκεψης σας στην Πιερία ήταν	,152	,097	120	,268	,003	120	-,069	,457	120	,012	,895	119
Όσον αφορά τις τιμές, πως θεωρείτε την Πιερία σε σχέση με άλλα ευρωπαϊκά θέρετρα διακοπών	,109	,234	121	-,084	,360	121	-,015	,869	121	-,070	,446	120
Τι είδος καταλύματος προτιμήσατε	-,094	,307	121	-,193	,034	121	,150	,101	121	,086	,353	120
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία	-,264	,004	119	,009	,924	119	,116	,209	119	-,011	,906	118
- Κλίμα/Θάλασσα												
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία	-,043	,639	121	-,005	,956	121	,075	,416	121	,053	,563	120
- Φυσικά τοπία/Φυσική ομορφιά												
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία	-,158	,085	120	-,162	,077	120	-,092	,320	120	-,235	,010	119
- Αρχαιολογικοί χώροι												
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία	-,038	,680	118	,145	,117	118	,219	,017	118	-,175	,059	117
- Διασκέδαση												
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία	-,014	,878	118	-,181	,050	118	,195	,034	118	-,014	,878	117
- Τιμές												
Αξιολογήστε την σημασία του κάθε χαρακτηριστικού που σας επηρέασε για να επιλέξετε την Πιερία	,043	,640	119	-,035	,707	119	,252	,006	119	,051	,580	118
- Τοπικά φαγητά												
Τρόπος προσέγγισης στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	,081	,379	121	-,175	,054	121	,179	,049	121	,174	,058	120
Σημείο εισόδου στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	-,129	,161	120	,329	,000	120	,097	,290	120	-,086	,354	119
Είναι η πρώτη φορά που επισκέπτεστε τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	-,326	,000	120	,210	,021	120	-,131	,155	120	-,244	,007	119
Αν όχι πόσες φορές	,173	,134	76	,441	,000	76	-,330	,004	76	.	.	76
Είχατε πληροφορηθεί σχετικά με τον Εθνικό Δρυμό πριν την επίσκεψή σας στην Πιερία Ολύμπου	-,010	,910	121	,012	,897	121	-,219	,016	121	,049	,593	120
πριν την επίσκεψή σας στην												
Αν Ναι, από πού είχατε πάρει τις πληροφορίες αυτές	,029	,772	102	,101	,312	102	-,065	,515	102	-,181	,070	101
Πόσο επηρέασε την επίσκεψή σας στην Πιερία η ύπαρξη του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	-,167	,069	120	,036	,692	120	,089	,332	120	,091	,325	119
Διαβάσατε τον κανονισμό λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	,151	,097	121	-,307	,001	121	,142	,121	121	,124	,177	120
Επισκεφτήκατε το κέντρο πληροφόρησης στην είσοδο του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	-,094	,305	121	-,254	,005	121	,082	,368	121	-,058	,532	120
Γνωρίζετε ότι ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου έχει προστατευόμενα είδη γλωρίδας και πανίδας	-,003	,975	121	-,126	,169	121	-,068	,461	121	-,058	,528	120
Θεωρείτε ότι υπάρχει αρκετή σήμανση στα μονοπάτια του Εθνικού Δρυμού	,009	,920	117	-,134	,151	117	,019	,836	117	,008	,931	116

Αισθάνεστε ασφαλής κατά την επίσκεψή σας στον Εθνικό Δρυμό	-,075	,414	121	-,159	,081	121	-,075	,412	121	-,051	,581	120
Θα επισκεπτόσασταν τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου ακόμα και αν υπήρχε εισιτήριο	,012	,898	121	-,127	,166	121	,016	,858	121	-,107	,245	120
Θα προτεινάτε σε φίλους / γνωστούς σας την επίσκεψη στην περιοχή	,056	,543	121	-,284	,002	121	-,122	,181	121	,031	,738	120
Θα σας ενδιέφερε η δυνατότητα διανυκτέρευσης εντός του Εθνικού Δρυμού	,094	,307	119	,151	,101	119	-,114	,217	119	-,046	,618	118
Θα σας ενδιέφερε η προσφορά εθελοντικής εργασίας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	-,075	,417	120	-,035	,703	120	-,084	,361	120	-,023	,804	119
Προτίθεστε να επισκεφτείτε άλλες περιπατητικές διαδρομές της περιοχής	,003	,978	119	-,200	,029	119	-,229	,012	119	-,088	,343	118
Πως αξιολογείτε την επίσκεψη σας στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου	-,011	,903	120	-,137	,135	120	,103	,261	120	,147	,109	119
Πως αξιολογείτε την σήμανση κατά μήκος της διαδρομής	-,058	,531	120	,175	,055	120	,163	,075	120	-,043	,643	119
Πως αξιολογείτε την ασφάλεια που αισθανθήκατε κατά μήκος της διαδρομής	-,124	,176	120	,196	,032	120	,109	,235	120	-,045	,629	119
Πως αξιολογείτε τους χώρους ανάπαυσης και θέασης κατά μήκος της διαδρομής	-,031	,739	119	,016	,862	119	,130	,160	119	,061	,511	118
Πως αξιολογείτε τις υποδομές (τουαλέτες, πηγές κάδους απορριμμάτων κ.λπ.) κατά μήκος της διαδρομής	-,007	,937	119	,070	,452	119	,069	,458	119	,072	,441	118